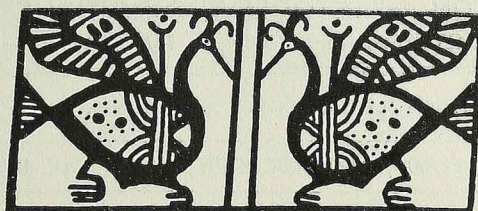

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

Α. Μ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΥΠΡΟΥ κ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ, ΑΝΤΡΗ
ΛΟΤΤΑΡΙΔΟΥ, ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ, Λ. ΣΑΒΡΑΣ, Γ. ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΗΣ,
ΜΙΧ. ΠΙΣΣΑΣ, ΜΙΧ. ΠΑΣΙΑΡΔΗΣ, ΤΖΟΥΛΙΑ ΛΑΡΑ, ΡΙΑΝΑ ΛΟΪ-
ΖΟΥ, Γ. Ξ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΘΕΟΧΑΡΗΣ, Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

233 - 234

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος έκδοτης: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Άνδροκλέους 2, Λευκωσία, Τηλ. 65900

Εκπρόσωπος για την Ελλάδα: ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ
Μεσογίας 10, Αθήνα (607) Τηλ. 7700174

Έτησια συνδρομή	ΚΕ2.000 μίλε
Έτησια συνδρομή δια βιβλιοθήκες, σχολεία, οργανισμούς	€3.000 μίλε
Έτησια συνδρομή έξωτερικού	300 δραχμές ή \$10 (δολάρια)
Τιμή Τεύχους	€0.300 μίλε
Τιμή διπλού τεύχους	€0.600 μίλε

Τα χειρόγραφα δέν επιστρέφονται. Κλισέ και φωτογραφίες επιστρέφονται.

100 ανάτυπα πρὸς μία λίρα τῆ σελίδα πληρώνονται ἀπὸ τὸν συγγραφέα στὸν τυπογράφο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΝΤΡΗ ΛΟΤΤΑΡΙΔΟΥ: Δυὸ ποιήματα	103
ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ: Ἐνα διβλίο τοῦ Δημ. Ι. Γεωργακά	105
LUIGI CABRAS: (μετ. Γ. Χατζηκωστής) Τργουδάτε	109
MIX. ΠΙΣΣΑΣ: Ἐπιστροφή στὴν Ἀμμόχωστο	110
MIX. ΠΑΣΙΑΡΔΗΣ: Μιὰ μέρα μὲ βροχή	111
ΤΖΟΥΛΙΑ ΛΑΡΑ: Προσευχή	112
ΡΙΑΝΑ ΛΟΪΖΟΥ: Περιπλάνηση	113

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ — Κ. Χρυσάνθη: Συνομιλία μὲ τὸν Κρίτωνα Ἀθανασούλη (μνήμη). — ΕΚΘΕΣΕΙΣ — Α. Μ. Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ. Χρυσοστόμου: Ὁμιλία στὴν ἔκθεση ἹΑκη Θεοδοσίου — Γεώργ. Ξ. Ἰωαννίδης: Ὁμιλία στὴν ἔκθεση Φώτου Χατζησωτηρίου. — ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ — Ἰωάννη Θεοχάρη: Π. Β. Πάχου «Θυσία Αἰνέσεως» — Κ. Χρυσάνθη: Γ. Μανουσάκη «Ταριχευτήριο ποιλιῶν» — ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ — Κ. Χρυσάνθη: Ρήνας Κατσελλῆ «Ἐνδοσκόπηση» — Νίκου Σ. Νικολαΐδη: Μιὰ ἄγνωστη σελίδα. — ΓΕΝΙΚΑ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ.

Προσάρτημα: Κ. Χρυσάνθη: «Τὸ φῶς δέν χάνεται ἀπ' τὴν Κύπρο».

Ἐνα ἔργο πού ἐμόρφωσε τρεῖς γενεές
ἢ μόνη ὑπεύθυνη καὶ πάντοτε κλασσικὴ
ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΠΕΡΑΝΘΗ

Τώρα, μὲ τὴν 10η ἔκδοσή της, κυκλοφορεῖ σὲ τελείως νέα διάρθρωση, διπλάσια σὲ ὄγκο, εἰκονογραφημένη καὶ ἐνημερωμένη ὡς σήμερα.

ΞΕΙ ΤΟΜΟΙ — ΔΕΚΑ ΑΙΩΝΕΣ ΠΟΙΗΣΗ
ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΠΕΡΑΝΘΗ

ἀπὸ τὸν 11ο αἰῶνα ὡς σήμερα.

ΟΛΗ Η ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ καὶ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

- Ἐνα ἔργο πού προβάλλει καὶ ἐξαντλεῖ ὀριστικά κάθε τι πού σχετίζεται μὲ τὴν ποίηση.
- Μιὰ μνημειώδης σύνθεση, ὑποδειγματικὴ σὲ πλοῦ ο, πληρότητα καὶ ἀντικειμενικότητα.
- Ἐνα ἔργο ὀριστικῆς μορφῆς γιὰ πολλές δεκαετίες, πού συνδυάζει:

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ — ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΑ — ΛΕΞΙΚΟ ΤΩΝ
ΠΟΙΗΤΩΝ καὶ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΩ. ΧΙΩΤΕΛΛΗ, Ἱπποκράτους 6, Τηλ. 3638066 — ΑΘΗΝΑ

Υπεύθυνος κατὰ τὸν νόμον: δρ Κ. Χρυσάνθη.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

(Από πνευματική ομάδα)

Υπεύθυνος: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ Κ'

ΦΛΕΒΑΡΗΣ — ΜΑΡΤΗΣ 1980

ΑΡ. 233—234

Η ΣΤΙΓΜΗ

Άνάμεσα σέ ἄμετρες παρασπονδίες,
σέ τόσους θορύβους,
ανάμεσα στό ἴσως καί τήν πιθανότητα,
ἔρχεται καί ξανάρχεται — ἀσήμαντη παραμυθία
νά περισώσει ἀδιάκριτη ὑπεκφυγή.
Τρέχεις, ὄλο κυνηγημένος
τό κουβάρι μὲ νήματα ὀνείρων νά βρεῖς
ἐκεῖνες τές ἴνες τοῦ ἀσώματου ὕπνου ν' ἀδράξεις.
Ἡ ὥρα πού σιμώνει, οἱ στιγμές της ἀναστάσιμες
δίχως ἴχνος ἀτμοῦ,
ὅπως ξετυλίγεται,
τό χρόνο δέν ξέρει πῶς συγχωρᾶνε'
ἦτανε πάντοτε καί εἶναι παρόν
μοναχικό πού δέν εὐχεται
καί δέν στολίζεται, παρά μονάχα μένει,
στοιβάζεται
σ' ἐκεῖνο τό διάστημα πού εἶναι καί δέν εὐχεται
μά οὔτε καί στολίζεται — γιὰτί δημιουργεῖται.

ΑΠΟΥΣΙΑ

Αἰμάσσει ὁ ἄνεμος κυνηγημένος
Ἡ ὥρα πλουταίνει ἀπαλότητα.
τό ἄμεσο παρόν καθαρίζει —
τήν πόρτα πίσω του κλείνει
χωρίς ν' ἀφίσει ἴχνος ἀπουσίας.

Χαρακτηριστικά λέγω, ἀνεξάντλητο πῶς εἶναι τό ποτάμι
Δυσκίνητες οἱ ἀναλαμπές τῶν ἀγαμάτων'
θρυμματισμένη ὀλοκλήρωση

Γινῆκαν ἄρπες οἱ φωτιές
καί μιὰ πυξίδα πού τρελλάθηκε ὁ δείχτης
κί' ὄλο γυρνᾶ, μὲ τό πλεούμενο μαζι
στούς βράχους καί τίς ξέρες'
ἀφίνει τὰ σημάδια του παντοῦ,
ὄλο μελτέμια πού σταμάτησαν

Τότε πιά τί να μένει
ψηλότερα ἀπ' τό ἠφαίστειο:
πιό χαμηλά ἀπὸ τή λάβα,
ἀπ' τήν ἀφαίρεση τῶν περιττῶν;

"Όταν γλυκά και ἄπλερα
 ἢ μορφή σου ἀκουμπᾶ τὰ βλέφαρα,
 ἓνας ἀποστάτης τοῦ ἡλίου γιγαντώνει σιμά μου.
 Εἶδα, στὰ σχεδιάσματά σου στὸ χαρτί
 τὸ ἐγκλημα τοῦ αὐτοσχεδιασμοῦ θρυμματισμένο.
 "Ἐνα κομμάτι παπαρούνα, κομμάτι ἡλιος
 κομμάτι αὐγή, κομμάτι θάλασσα
 Βαλθήκαμε τὴν ὕλη μας νὰ βροῦμε
 ποῦ ὑπάρχουμε κι' ὑπάρχει.
 Ἐσύ, ποῦ ἀνακάλυψες τὴν εὐφλεκτὴ ὁδύνη,
 σκέψου, χωρὶς ἀναπνοὴ πῶς θὰ μπορέσεις;
 Χωρὶς νὰ βλέπεις καθαρὰ τὸ χόρτο
 καὶ νὰ ξεχωρίζεις τὴν ἄμεση ἐπαφὴ ἀπ' τὴ τιτάνεια
 συνθλιβή;

Ὁ ἡλιότοπος χαρούμενα διαδίδει τίς ἀνταυγιές του
 ἢ μέρα στολισμένη τὸ κίτρινο καὶ τ' ὄσπρο
 μὲ τὰ λουλούδια παραμάσχαλα, ὅλο ἀρώματα
 τὴ μεθυσμένη ἄνθιση ντύνει μετάξινες ἀχτίνες.
 "Αγκυρες τοῦ χρόνου ποῦ δὲ θέλει ν' ἀφίσει
 παρὰ μόνο φύλλο πορείας τῆς Ἱστορίας.
 Πρόσωπα ποῦ δὲ μιλοῦν, ἀν ὄχι γιὰ νὰ στείλουν
 μηνύματα τῆς συλλογῆς,
 γιὰ ὅ,τι πιὸ σπουδαῖο ἀνασυγκροτεῖ μιὰ εὐχή.

Κι, ὅμως τὸ ξέρεις πῶς μιᾶς
 χωρὶς ἀποσιωπήσεις
 γιατί πιστεύεις στὸν ἀκροθόρυβο
 τοῦ πάλλοντος ἀετοῦ.
 Κι' ὅταν ἀκόμη τοῦ ζητᾶς
 τὸν χρόνο ποῦ ἀργοκυλᾶ ν' ἀναθερμάνει,
 ἀντιστρέφεις τοὺς δεῖχτες στὸ ρολοῖ
 ῥαπιδόδρομοις τίς ὥρες σου καὶ τὰ λεπτὰ
 νὰ γίνουνε οἱ ἀρχές κι' οἱ ἀφορμές σου.

ΑΝΤΡΗ ΛΟΤΤΑΡΙΔΟΥ

ΕΝΑ ΝΕΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΔΗΜ. Ι. ΓΕΩΡΓΑΚΑ

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν στή σειρά τῶν «Πραγματειῶν» τῆς ἐξέδωκε (ἀρ. 43, 1978) μιά ἐξαιρετικά ἐνδιαφέρουσα μελέτη τοῦ καθηγητῆ κ. Δημ. Ι. Γεωργακά μὲ τὸν τίτλο *Ichthyological Terms for the Sturgeon and Etymology of the International Terms Botargo, Caviar and Congeners*, καὶ μὲ τὸν τίτλο στὰ ἑλληνικά: Ὀνόματα Δηλωτικὰ τοῦ Ὄξυρύγχου καὶ οἱ Διεθνεῖς Ὅροι Botargo, Caviar καὶ Συγγενῆ. Ἡ μελέτη ἀποτελεῖ ἓνα ἐπιβλητικὸ τόμο ἀπὸ 330 σελίδες μεγέθους 27½X21, καὶ εἶναι γραμμένη στ' ἀγγλικά (σελίδες 310), στὸ τέλος ὅμως τοῦ βιβλίου ἔχει προστεθεῖ εὐρεία περίληψη στὰ ἑλληνικά (σελ. 311—330). Ὅπως ἀντιλαμβάνομαι, τὸ βιβλίο αὐτὸ ἔχει συνέχεια πού θὰ ἐκδοθεῖ σὲ λίγο στίς «Πραγματεῖες» πάλι τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Τὸ ὑπὸ ἐκδοσῆ ἔργο, κάπου 350 σελίδες, ἔχει τὸν τίτλο *Turkish Names of Aquatics and Fishing Terms of Greek Origin* («Τουρκικά ἰχθυωνύμα καὶ ἀλιευτικοὶ ὄροι ἑλληνικῆς ἀρχῆς»). Ἀλλὰ πρὶν μιλήσουμε γιὰ τὸ *Ichthyological Terms* κλπ. εἶναι καλὰ νὰ ποῦμε δυὸ λόγια καὶ γιὰ τὸ ἄλλο ἔργο τοῦ συγγραφέα.

*

**

Ὁ καθηγητῆς Δημήτριος Ι. Γεωργακάς, γλωσσολόγος διεθνoῦς κύρους πού ζεῖ στὴν Ἀμερική, δίδαξε πρῶτα στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Σικάγου, ὅπου εἶχα τὴν καλὴ τύχη νὰ τὸν ἔχω καθηγητῆ μου στὴ γλωσσολογία. Ἀπὸ πολλὰ χρόνια τώρα διδάσκει στὸ Πανεπιστήμιο τῆς North Dakota. Ἐχει γράψει πλῆθος γλωσσολογικῶν μελετῶν πού δημοσιεύτηκαν σὲ βιβλία καὶ περιοδικὰ στὴν ἑλληνικὴ καὶ σὲ ξένες γλώσσες, ἰδιαίτερα στὴν ἀγγλικὴ καὶ γερμανικὴ. Οἱ μελέτες του ἀναφέρονται σ' ὅλους τοὺς κλάδους τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης, κυρίως στὴν ἑτυμολογία σὲ συνάρτηση μὲ τὴν ἱστορία καὶ ἔθνολογία, στὴν ἔρευνα τοπωνυμίων καὶ ὀνομάτων, καὶ στὴν λεξικογραφία. Κύριο ἀντικείμενο τῶν μελετῶν του εἶναι ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα μὲ τίς διαλέκτους τῆς ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ὡς σήμερα. Συχνὰ στίς μελέτες του ἀναφέρεται στὴν Κύπρο καὶ στὴ διάλεκτό τῆς. Πρὶν ἀρκετὰ χρόνια μάλιστα ἀφιέρωσε μίαν ἀπὸ τίς καλύτερες ἐργασίες του στὴν Κύπρο: τὴν «ἱστορικὸ-ονοματικὴ ἔρευνα» τοῦ «Slavs in Cyprus», πού δημοσιεύτηκε στίς *Κυπριακὲς Σπουδές*, τόμ. ΙΔ' (1950), σ. 1—32, καὶ σὲ ξεχωριστὸ ἀνάτυπο.

Ἀπὸ εἴκοσι χρόνια τώρα ὁ καθηγητῆς Γεωργακάς ἀσχολεῖται κυρίως μὲ τὴ συγγραφή καὶ ἑτοιμασία τοῦ Νεοελληνικοῦ-Ἀγγλικοῦ Λεξικοῦ, πού ὅταν συμπληρωθεῖ θὰ εἶναι, σίγουρα, τὸ *magnum opus* του, ἓνα μνημειῶδες ἔργο ἀπὸ τὴν ἀποψη ἐπιστημονικῆς πληρότητας καὶ μεθόδου, καὶ πολὺτιμο γλωσσικὸ ὄργανο πού θὰ ἐξυψηρετῆσει πλατιά καὶ οὐσιαστικά τίς Νεοελληνικὲς σπουδὲς στὸ ἐξωτερικὸ καὶ στὴν Ἑλλάδα. Τὸ Λεξικὸ αὐτὸ ἀποτελεῖ ἓνα τεράστιο ἐγχεῖρημα. Εἶναι τὸ πρῶτο Λεξικὸ πού βασίζεται πάνω στὴ συστηματικὴ ἐξέταση τῆς γραπτῆς Νεοελληνικῆς γλώσσας ὄλων τῶν τύπων καθὼς καὶ στὴν ἐξέταση τῆς προφορικῆς χρήσης τῆς γλώσσας. Ὅπως γράφει ὁ ἴδιος: «Τὸ βασικὸ γλωσσικὸ ὄλικὸ ἀποτελεῖται ἀπὸ λέξεις ἀπὸ τὴν προφορικὴν χρῆσιν καὶ ἀπὸ παραπομπὲς παρμένους ἀπὸ ἡφμερίδες, περιοδικὰ, λαϊκὰ παραμῦθια καὶ δημοτικὰ τραγούδια, ἀπὸ συλλογικὲς ἐκδόσεις, ἀνθολογίες ποίησης καὶ πεζογραφίας» ἐπίσης, ἀπὸ χωριστὰ ἔργα ποιητῶν καὶ πεζογράφων καὶ τέλος ἀπὸ συγγραφεῖς εἰδικευμένους στὴν ἐκπαίδευση, φυσικὲς ἐπιστήμες, ἰατρικὴ, φιλοσοφία, τέχνες κλπ.». Μέχρι τὸ 1975 εἶχαν συγκεντρωθεῖ τρία καὶ μισὸ ἑκατομμύρια κάρτες—δελτία μὲ γλωσσικὰ λήμματα. Κι ὁ ἀριθμὸς τῶν ὄλο καὶ μεγαλύτερων. Ὁ κατάλογος τῶν βιβλίων πού ἔχουν ἀποδελτιωθεῖ κι ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὁ κ. Γεωργακάς ἀντλήσῃ τὸ ὄλικὸ γιὰ τὸ Λεξικὸ του, ἀποτελεῖται ἀπὸ εἰκοσιπέντε πυκνὰ δαχτυλογραφημένες σελίδες.

Γράφει ο ίδιος δίνοντας τις επόμενες διαφωτιστικές πληροφορίες: «Χρονολογικά το ύλικό που περιλαμβάνεται στο Λεξικό αντιπροσωπεύει τη Νεοελληνική γλώσσα σε ποσοτική πρόοδο: λιγώτερο ύλικό για το δέκατον ογδοο αιώνα, περισσότερο για τον δέκατον ένατο, ακόμη περισσότερο για τον είκοστόν αιώνα, κι ακόμη πιο πολύ ύλικό για τη δεύτερη πενήκονταετία του αιώνα μας. Κι αυτό γίνεται για να τηρηθεί το σχέδιο κι ο σκοπός του Λεξικού, που είναι: να εξυπηρετήσει τις ανάγκες εκείνων που θα το χρησιμοποιήσουν στο παρόν και στο μέλλον, ενώ συγχρόνως περιλαμβάνει χρήσιμες ακόμη λέξεις και ειδικούς όρους που πηγαίνουν πίσω μέχρι του δεκάτου πέμπτου αιώνα».

Έχω παρακολουθήσει από πολύ κοντά το Νεοελληνο-Άγγλικό Λεξικό και ξέρω από πρώτο χέρι⁽¹⁾ το γενικό σχέδιό του και τον εύσυνείδητο τρόπο με τον οποίο εργάζεται ο κ. Γεωργακάς, για να φέρει «εις αίσιον πέρας» το μεγάλο αυτό έργο. Το γενικό σχέδιο του είναι επιστημονικά έρτιο, καθαρά καθορισμένο, άφθογα διατυπωμένο, με ολοκληρωμένο ύλικό, και εκτελείται όρθα και αποτελεσματικά. Άμα συμπληρωθεί το επιβλητικό αυτό έργο, δε θα είναι μόνο άξιο μνημείο στον πρωτεργάτη του, αλλά, όπως είπα και πρωτύτερα, σπουδαίο και απαραίτητο όργανο για την πρόωθηση, εξάπλωση και βαθύτερη καλλιέργεια των Νεοελληνικών σπουδών στην Ελλάδα, στην Αμερική, στην Αγγλία και σ' άλλες χώρες. Θα συντελέσει πολύ στην ενίσχυση και προαγωγή των πολιτιστικών και άλλων σχέσεων της Ελλάδας με τον έξω κόσμο, ιδιαίτερα στη μελέτη και μετάφραση της νεοελληνικής πνευματικής παραγωγής. Όταν τελειώσει, θα είναι το πληρέστερο και καλύτερο Νεοελληνο-Άγγλικό Λεξικό από κάθε αποψη ύλικού, μετάφρασης και έρμηνείας, παραδειγμάτων, γραμματικών τύπων, κλπ. Ελπίζεται πως ο πρώτος τόμος του θα είναι έτοιμος το επόμενο έτος.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως το Λεξικό αυτό θα είναι σταθμός στην Ελληνική λεξικογραφία, γιατί, εκτός των άλλων, θα γίνει άφορμή ν' αποχτήσουμε στην Ελλάδα ένα πλήρες, σοβαρό, έγκυρο Έλληνο-ελληνικό Λεξικό. Και στην πραγματικότητα, ο κ. Γεωργακάς εργάζεται ήδη και πάνω σ' αυτό το έργο: Με βάση το Έλληνο-αγγλικό λεξικό του έχει σχεδόν έτοιμο και το «Γενικό Λεξικό της Νεοελληνικής Κοινωνίας, της όμιλουμένης και γραφομένης, της λογοτεχνικής και της αντιπροσωπευτικής της παιδείας, των επιστημών, των τεχνών και του πολιτισμού της Νέας Ελλάδος».

**

Στο μεταξύ όμως ο κ. Γεωργακάς, εκτός από τη λεξικογραφία, εργάζεται και σ' άλλα γλωσσολογικά πεδία που άπασχολούν παράλληλα το ενδιαφέρον του, όπως είναι ή διαχρονική και διεθνική έτυμολογία λέξεων και όρων κοινόχρηστων ή σπάνιων, ή μελέτη τοπωνυμίων, και άλλα. Από τα έργα του που είναι ένδειχτικά του ενδιαφέροντος του για τα τοπωνύμια π.χ. αναφέρω ιδιαίτερα τα επόμενα:

α) (με συνεργασία του καθηγητή William A. McDonald) το βιβλίο *Place Names of Southwest Peloponnesus* (Αθήναι 1967, σελ. 403).

β) *The Name "Asia" for the Continent; Its History and Origin.* (1969, pp. 90).

γ) *The Names for the Asia Minor Peninsula and a Register of Surviving Anatolian Pre-Turkish Place-Names.* (1971, pp. 136).

δ) *The Waterway of Hellespont and Bosphorus; The Origin of the Names and Early Greek Haplogology.* (1971, pp. 66).

Έξ άλλου, το ζωντανό και αποτελεσματικό ενδιαφέρον του για την έτυμολογία το διαπιστώνει ιδιαίτερα το τελευταίο του βιβλίο: *Ichthyological Terms for the Sturgeon*

1. Είμαι ένας από τους αναγνώστες του Λεξικού καθ' όλη την πορεία της επεξεργασίας του.

and Etymology of the International Terms Botargo, Caviar and Congeners, όπως και το ύπο έκδοση έργο του για τα «Τουρκικά Ιχθυωνύμια κλπ.» που αναφέραμε στην αρχή. Στον Πρόλογο του βιβλίου του γράφει: «Ο σκοπός της πραγματείας αυτής είναι να μαζέψει και να κατατάξει τα ουσιώδη γνωστά γεγονότα: δηλ. τα αρχαία Έλληνικά και Λατινικά ονόματα για το ψάρι δξύρυγχος (άκκιπήςσιος άντακαίος) καθώς και τους ύστεροκλασσικούς, μεσαιωνικούς και νεώτερους όρους για το «χαδιάρι» και «μποτάργκο», να τους άποτιμήσει, να εξετάσει προσεχτικά τις λίγες κάπως σοβαρές άπόπειρες που έγιναν για την ετυμολογία των Ευρωπαϊκών και άλλων όρων για το «χαδιάρι», και να προσφέρει νέες εισηγήσεις». (σ. 11)

Είναι, λοιπόν, πολύ πειροισμένο το κύριο θέμα της εργασίας αυτής και ο σκοπός της πολύ ειδικός. Άλλά ή πολύ εξειδικευμένη αυτή μελέτη έχει εύρύτερη σημασία για την ιστορία της γλώσσας και του πολιτισμού. Άπό πρώτη ματιά φαίνεται πως αναφέρεται κατά κύριο λόγο στα ονόματα του ψαριού «δξύρυγχος» και στους όρους «μποτάργκο» «χαδιάρι» και συγγενή. Στην πραγματικότητα όμως αναφέρεται και στα ονόματα πολλών άλλων ψαριών, στην ετυμολογία και ιστορία πολλών άλλων λέξεων και όρων, και στην ιστορική εξέταση των αντικειμένων που αντιπροσωπεύουν οι λέξεις αυτές, μιá εξέταση που διήκει από την αρχαιότητα ως σήμερα και καλύπτει πολλούς λαούς. Είναι μιá πρωτότυπη εργασία που συνδυάζει τή γλωσσολογία με την ιστορία του ανθρώπου και των έργων του. Το Ichthyological Terms όχι μόνο εγείρει γλωσσολογικά έρωτήματα στα όποια άπαντα με έπιστημονική ακρίβεια και πληρότητα, μεθοδικά και συστηματικά, αλλά και παρουσιάζει ιστορικής φύσεως προβλήματα που έχουν επιδράσει στην ανέλιξη του ανθρώπου μέσα από το έμπόριο, τή ναυτιλία και άλλα επαγγέλματα σαν παράλληλη έκδηλωση του πολιτισμού. Είναι βασικής σημασίας π.χ. για την όρθή κατανόηση της ίσορίας του πολιτισμού οι παρατηρήσεις του συγγραφέα για τις άπασχολήσεις του ανθρώπου ανάλογα με το κλίμα, τα προϊόντα, τή γεωπολιτική πραγματικότητα γενικά των χωρών στις όποτες ζει τούτη ή εκείνη ή ομάδα ανθρώπων. Έτσι, όπως αναφέρει ο κ. Γεωργακάς, ή εξασφάλιση διατροφής βοήθησε τον άνθρωπο στη σταδιακή εξέλιξη του και στη δημιουργία πολιτισμού. Στην αρχή (γύρω στα 12.000 π.Χ.) ο άνθρωπος άσχολήθηκε με την άλιεία, προχώρησε κατόπι στο κυνήγι πουλιών και ζώων, και σιγά - σιγά κατά τή νεολιθική έποχή πέρασε στη γεωργία και έπειτα σε πιό άνπτυγμένες μορφές ζωής και πολιτισμού. Όμως το ψάρεμα έμεινε μιá από τις σοβαρότερες άπασχολήσεις του, κι όταν άκόμη ο άνθρωπος έφτασε στις πιό ψηλές βαθμίδες του πολιτισμού.

Οι ύλικοί όροι προσδιορίζουν πολλές φορές τις πνευματικές και καλλιτεχνικές εκδηλώσεις. Πολιτισμός δέν είναι κάτι άφηρημένο· είναι κάτι πολύ συγκεκριμένο και βασίζεται πάνω στην ύλική πραγματικότητα της κάθε έποχής και περιοχής. Οι λέξεις, ή διάδοση λέξεων από χώρα σε χώρα, από λαό σε λαό, και ή βαθμαία μεταβολή της μορφής των λέξεων αυτών, είναι οι εικόνες των πραγμάτων και των καταστάσεων που αντιπροσωπεύουν. Μαζί με τα πράγματα που μεταφέρονται από χώρα σε χώρα ταξιδεύουν και οι λέξεις, τα ονόματα, και οι μορφές των λέξεων που σιγά - σιγά αλλάζουν, γίνονται διαφορετικές. Η εξέταση, λοιπόν, για την αρχή των λέξεων και για την πορεία τους, ή έρευνα της ιστορίας των, συντελεί στην καλύτερη γνώση μας της ιστορίας του ανθρώπου και του πολιτισμού.

Όπως γράφει ο κ. Γεωργακάς στην έλληνική περίληψη του βιβλίου του: «Η εργασία αυτή άποτελει γλωσσόιστορικήν έρευναν εις τομέα της ιστορίας του πολιτισμού, άλιείαν και ιχθυολογίαν, τήν έκμετάλλευσιν και διακίνησιν των ιχθυηρών προϊόντων και τήν διασποράν των σχετικών λεξιλογικών όρων έντός της άκτίνας των περιοχών της Έγγυς Άνατολής, της Βορείου Άφρικης και της Ευρώπης. Δεκάδες όρων και λέξεων, έλληνικών και μή, συζητούνται σημασιολογικώς,

φιλολογικῶς και ἐτυμολογικῶς» (σ. 311). Εἶναι δηλαδή τὸ βιβλίο αὐτό, ὅπως ὁ ἴδιος τὸ χαρακτηρίζει στὸν ὑπότιτλό του, «μονογραφία γλωσσολογική, φιλολογική, με ἐτυμολογικὴν ἀναφορὰν εἰς τὴν ἱστορίαν γλώσσης και πολιτισμοῦ».

Στὴν ἐτυμολογία και στὴν ἀναλυτικὴν ἱστορία τῶν λέξεων προβαίνει με αὐστηρὰ ἐπιστημονικὴ μέθοδο και πολλὴ προσοχή, χρησιμοποιώντας γιὰ βάση διαχρονικὴς και διεθνικὴς παρατηρήσεις και συγκρίσεις και ἐλέγχοντας ξανά και ξανά τίς πηγές, τίς πληροφορίες και τίς γνώμες του. Λαμβάνει ὑπ' ὄψη του τὴν πραγματικὴ, τὴ σχετικὴ και τὴ συγκριτικὴ χρονολογία γιὰ τὰ δεδομένα τῶν γλωσσῶν πού κάθε φορά σχετίζονται με τὸ ὑπὸ συζήτηση θέμα, και προσπαθεῖ νὰ μὴ μένουν κενὰ τίς πληροφορίες του οὔτε ἀμφιβολίες στὰ ἐπιχειρήματά του, ἰδιαίτερα ὅταν πρόκειται γιὰ ἐτυμολογία. Γι' αὐτὸ στὸ τελευταῖο μέρος τοῦ βιβλίου του, "Insights into the Science of Etymology and History of Culture", διαγράφει καθαρὰ τὴ δεοντολογία πού πρέπει νὰ διέπει τὴν ἐργασία τοῦ γλωσσολόγου στὸ κεφάλαιο τῆς ἐτυμολογίας και τῆς πολιτιστικῆς ἱστορίας. Βάζει ὑψηλὰ κριτήρια γιὰ τὸ ἐπιστημονικὸ αὐτὸ ἔργο, και τὰ τηρεῖ πιστὰ στὴν πράξη. Γράφει: «Ἐτυμολογία εἶναι ἐπιστημονικὸν ἔργον, ὅταν ἀσκήται ὑπὸ ἐρευνητῶν, οἱ ὅποιοι ὄχι μόνον κατέχουν τὴν σχετικὴν γλῶσσαν συγχρονικῶς και μάλιστα διαχρονικῶς και διάρκειως τὴν μελετοῦν και τὴν ἐρευνοῦν και φυσικὰ ἔχουν τὴν ἀπαραίτητον εἰδίκευσιν διὰ τοιοῦτου εἶδους ἐρευ-
ναν, ἀλλὰ και συνεχῶς ἀκολουθοῦν αὐστηρὰν μεθοδολογίαν και δὲν θεωροῦν τὴν ἐτυμολογίαν ἔργον ἐρασιτεχνικόν, hobby, με ἀποτέλεσμα νὰ σπεύδουν πρὸς δημοσιεύσειν (ἴσως φαντασιωδῶν) ἐρμηγνείων ἀπλῶς και μόνον χάριν δημοσιεύσεως» (σ. 328). Γι' αὐτὸ κάποτε εἶναι πολεμικὸς στὶς ἀπόψεις του, κάπως εἰρωνικὸς ἢ σκληρὸς σ' ὄσους προχειρολογοῦν ἢ σφάλλουν καταφάνερα στὴν ἐτυμολογία ἢ σ' ἄλλο ἐπιστημονικὸ κλάδο. Ἄλλοτε παίρνει στάση προστατευτικὴ ἢ διδαχτικὴ ἔναντι ἀπρόσεχτων ἐρευνητῶν, και προσπαθεῖ, εὐγενικὰ και με λεπτότητα, νὰ τοὺς καθοδηγήσει και νὰ τοὺς συμβουλεύσει σχετικὰ με τὸν ὀρθὸ τρόπο ἐρευνας και συλλογισμοῦ. Σὲ τέτοιες περιπτώσεις μπορεῖ ἕνας νὰ πεῖ πῶς, ὅπως φαίνεται, ἡ ἐπιστήμη δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ἀφηρημένης και ψυχρῆς διανοητικῆς πράξης μόνο, ἀλλὰ εἶναι και ἀνθρώπινη ἐσωτερικὴ διεργασία με συναισθηματικὴς ἐκδηλώσεις συχνά, πού παρουσιάζονται σὰν χαρὰ ἢ λύπη, ὀργή ἢ συγκατάνευση, ἐτίκριση ἢ ἔπαινος.

Ἡ βιβλιογραφία, ὅπως πάντοτε σ' ὄλες τίς ἐργασίες τοῦ κ. Γεωργακά, εἶναι ἐξαντλητικὴ, ὑποδειγματικὴ και διαφωτιστικὴ. Καταγράφονται πάνω ἀπὸ 400 τίτλοι βιβλίων και ἄρθρων σὲ διάφορες γλώσσες και σχολιάζεται τὸ περιεχόμενον και ἡ ἀξία των. Ἐπίσης, τίς 599 ὑποσημειώσεις τοῦ κειμένου ἀναφέρονται πολυάριθμα ἄλλα βιβλία και μελέτες, ἀπὸ τ' ἀρχαῖα Ἀλγευτικά τοῦ Ὀππιανοῦ μέχρι τὰ νεώτερα Ἀλγευτικά τοῦ Κωστῆ Μπαστιᾶ⁽¹⁾. Δύσκολα θὰ ὀρεῖ κανένας πῶς ἔχει παραλειφθεῖ ὀποιοδῆποτε ἀξιόλογο γιὰ τὸ θέμα βιβλίον ἢ ἄρθρον.

1. Τὸ βιβλίον αὐτὸ τοῦ Κωστῆ Μπαστιᾶ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἐνδιαφέροντα και ἀξιόλογα «θαλασσινὰ» ἔργα τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας. Ὄταν τὸ πρωτοδιάβασα τὸ 1935, ἔγινε ἀφορμὴ νὰ κάνω μιὰ διάλεξη στὸ Γυμνάσιον τῆς Κερύνιας γιὰ τὴ θάλασσα και τὴ Ζωὴ τῆς θάλασσας, με τὸν τίτλον «Τὸ Τραγοῦδι τῆς Θάλασσας». (Στηρίχθηκα βέβαια και σὲ πληροφορίες και παρατηρήσεις πού μοῦ ἔδωσαν ψαρᾶδες και ναυτικοὶ Κερυνιώτες). Ἡ διάλεξη δημοσιεύθηκε τὸ 1936 σὲ συνέχειες στὴν καθημερινὴ ἐφημερίδα Κυπριακὸς Τύπος. (Δὲν ἔχω χειρόγραφον τῆς διάλεξης μου οὔτε ἀποκόμματα καν τῆς ἐφημερίδας). Θυμᾶμαι, ὅταν κατὰ τὸ 1950 συναντηθῆκαμε με τὸν Μπαστιᾶ στὸ Σικάγο, μιλήσαμε γιὰ χίλια-δύο πράγματα λογοτεχνικά και ἄλλα, κι ἀνάμεσα σ' αὐτὰ και γιὰ τὸ ἔργον του Τ' Ἀλγευτικά, πού τὸ ἀγαποῦσε ξεχωριστά. Δὲν εἶχε οὔτε ἓνα ἀντίτυπον του πιά, μοῦ εἶπε, και με παρακάλεσε νὰ τοῦ δώσω τὸ δικό μου. Ὁ Μπαστιᾶς εἶχε γράψει πρωτίτερα (1932) ἓνα ἄλλο σχετικὸ με τὴ θάλασσα βιβλίον, τὸ Στεριῆς και Θάλασσας.

Δὲν κάνω ἀναλυτικὴ ἐξέταση τοῦ βιβλίου *Ichthyological Terms* κλπ., οὔτε ἀναφέρω τίς λεπτομέρειες τῶν γλωσσολογικῶν ἐπιχειρημάτων του. Τοῦτο εἶναι δουλιὰ τῶν εἰδικῶν γλωσσολόγων. Κι αὐτοὶ ἔχουν ἤδη δεχτεῖ μ' ἐνθουσιασμό τὰ ἐπιχειρήματα καὶ τὰ συμπεράσματα τοῦ κ. Γεωργακά. Ἐκείνο πού ἰδιαίτερα ἐπιθυμῶ νὰ τονίσω ἐδῶ εἶναι πρῶτα, ἡ αὐστηρὰ ἐπιστημονικὴ μέθοδος πού ἀκολουθεῖ καὶ σ' αὐτὸ τὸ βιβλίον ὁ κ. Γεωργακάς: παράθεση, «κοσκίνισμα» καὶ ταξινομηση ὄλων τῶν γεγονότων, διαπίστωση τῆς ἀλήθειας των, ἱστορικὸς συσχετισμὸς των, ἐξελιχτικὴ ἀνάπτυξη καὶ ἀλλαγὴ πραγμάτων καὶ ὀνομάτων, διαλεχτικὴ κριτικὴ ντοκουμέντων. Καὶ δεῦτερο, ἡ πλατιά πλευρὰ ἀπὸ τὴν ὁποία θεωρεῖ τὸ ὑπὸ ἐξέταση θέμα: Τὸν ἐνδιαφέρει βέβαια, πρῶτα καὶ κύρια, ἡ γλωσσολογία. Εἶναι ἡ καθαυτὸ ἐπιστήμη του. Ὅμως τὸν ἐνδιαφέρει καὶ γενικὰ ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ σταδιακὴ ἀνέλιξή του, ἰδιαίτερα σ' ὅτι ἀφορᾷ τὴν σχέση του μὲ τὴν ἐκάστοτε γλωσσικὴ πραγματικότητα. Ἡ γλῶσσα δὲν εἶναι φαινόμενο ἀνεξάρτητο ἀπὸ τὸν ἄλλο πολιτισμὸ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ γλῶσσα διαφωτίζει τὴν πολιτιστικὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ ἡ ἱστορία στηρίζει τὰ δεδομένα τῆς ἐκάστοτε γλωσσικῆς πραγματικότητος. Ἔτσι ἡ ὀλοκληρωμένη θεώρηση τοῦ προβλήματος πού κάθε φορὰ ἀπασχολεῖ τὸν συγγραφέα, δίνει θάθος καὶ εὐρύτερη σημασία στὸ ἔργο του. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ *Ichthyological Terms* πᾶει πέρα ἀπὸ τὸ στενὸ ἐνδιαφέρον τῶν εἰδικῶν, καὶ γίνεται μιὰ πραγματεία πού προκαλεῖ γενικώτερα τὴν σκέψιν ἀνθρώπων πού ἔχουν πλατύτερα ἐνδιαφέροντα στὴ ζωὴ καὶ στὴν πνευματικὴν ἐμπειρία.

ΚΩΣΤΑΣ Μ. ΠΡΟΥΗΣΗΣ

LUIGI CABRAS

ΤΡΑΓΟΥΔΑΤΕ

Τραγουδατε πουλιὰ τῆς ὀλόφωτης αὐγῆς
ἀνάμεσα στὰ γυμνὰ κλαδιὰ τῆς σιωπῆς,
ἀνάμεσα στὰ κλαδιὰ τοῦ ἀνέμου τραγουδατε
πουλιὰ τῶν νερῶν
πού ξέρουν ἀπὸ γαλάζιες μουσικὲς,
τραγουδατε μὲ λαρυγγί ἐλεύθερο:
Θὰ σᾶς ἀκούω κρυμμένος
ἀνάμεσα σὲ θάμνους ὀδυνηρῶν ἀναμονῶν
κι ἐξαντλημένων ἐρώτων.

Τραγουδατε πουλιὰ τῆς καρδιάς
ἀνάμεσα στὰ κλαδιὰ τοῦ λυκόφωτος
πού πεθαίνουν μὲ λόγια
π' ἀπομένουν μόνο ὄνειρα
στὰ χεῖλια τῆς ψυχῆς.
Θὲ ν' ἀκούω καρτερώντας
μὲ τὰ μπράτσα ἀνοιχτὰ
νὰ μοῦ ἔρθει τ' ὀλόλευκο πέπλο
ἐνὸς μουσικοῦ χαμόγελου
μὲ τὴν ἁρμονία νὰ ὑπάρχεις
ἀπάνω σὲ μαλακὲς ἀμμουδιὲς ἐλπίδων.

Μετ. Γ. ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΗΣ

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗΝ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟ...

(για τον Κύπρο Χρυσάνθη)

Όγερσιόπλε, ποιητή, ιδεαλιστή με γνώση,
ἀκούω τὸ χτυποκάρδι σου πὺ κλαίει γιὰ τὸ Βαρῶσι...

Τὸν πόθο σου τριαντάφυλλο βλέπω στὰ μάγουλά σου
καὶ πίστη ὄνειρευτή
νὰ ξαναπᾶς τραγουδιστῆς στήν ἅγια γειτονιά σου
μὲ κρίνους στήν αὐλή...

Μὰ δράκος ἄγριος κάθεται στὰ ξεσχισμένα στήθεια
τῆς πόλης τοῦ Εὐαγόρα
καὶ στραγγαλιζέει καὶ ρουφᾷ τὸ δίκιο, τὴν ἀλήθεια,
πὺ σβύνει κάθε ὥρα...

Ἀνάγκη τὸ τραγοῦδι σου κι' ὁ πόθος σου κοντάρει
πολεμικὸ νὰ γίνῃ
καὶ νὰ ξυπνήσῃ ἐκδικητὴ τὸν ἄκαμπο γιορτάρη
σὴν Νίκη, σὴν Εἰρήνη...

Ὁ πόθος σου εἶναι πόθος μας, παλμὸς τῶν Πανελλήνων,
τοῦ Ἔθνους προσταγή,
σ' ἐνότητα ἀκατάλυτη, σὲ μιὰ κυψέλη κρίνων,
γιὰ μιὰ κοινὴ γραμμὴ...

Καὶ κυβερνήτες καὶ ἀρχηγοὶ καὶ δουλευτές καὶ θάρδοι
τὸν πόθο αὐτὸ παιᾶνες
νὰ τὸν τερνέψουν σύσσωμοι ταιριάζει, ἂν εἶναι νᾶρτη
μ' ἐκδικητὲς τιτᾶνες

Ὁ Ἡρακλῆς λυτρωτικὰ κι' ὀριστικὰ νὰ σπάσῃ
τὶς ἀλυσίδες πὺ κρατοῦν
τὴν πόλη δουλωμένη, καὶ νὰ στηθῇ γιορτάσι
ἐκεῖ πὺ δράκοι τὴν πατοῦν...

Μονάχα τότες οἱ ἀνθοὶ θὰ ξαναβοῦν κεφᾶτοι
νὰ χύσουν Νίκης μῦρο,
κι' οἱ ἀκρογιαλιὲς λαχταριστὲς κι' οἱ δρόμοι ὄλοι γιομᾶτοι
μὲ χορευτὲς τριγύρω

τὸν πόθο σου θὰ τραγουδοῦν Πασχαλινὸ τροπάρι,
— μιᾶς λύτρωσης ἀρχή —
πὺ ὄλη τὴν Κύπρο σὲ γιορτὴ χαρᾶς θὰ συνεπάρῃ
κι' ὄλη ν' ἀναστηθῇ...

ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΜΕ ΒΡΟΧΗ

Ὁ Γιάννης Ἐπίτοχος ἔβαλε τὰ χέρια στὶς τσέπες καὶ προχώρησε μέσα στὴ βροχή. Τὸ πανωφόρι του τὸν κάλυπτε καὶ στὸ κεφάλι φοροῦσε ἕνα σκουφὶ πού τόνιζε τ' αὐτιά του τὰ μεγάλα καὶ δασύτριχα. Πρὶν τολμήσει, μιὰ πού δίστασε ἄρκετὴ ὥρα μπροστὰ ἀπ' τὴ διτρίνα — πού τὸν κάλυπτε ἡ τέντα τοῦ μαγαζιῶ — νὰ βγεῖ στὸν δρόμο, ἔκανε πάνω καὶ τοὺς γιακάδες τοῦ πανωφοριοῦ πού τοῦ κρύφανε καὶ τὸ λαϊμό. Τώρα προχωροῦσε στὸ δρόμο, ἄκρη ἄκρη, καὶ τ' αὐτοκίνητα πού περνοῦσαν, λίγα, εἶχαν τὰ φῶτα ἀναμμένα καὶ κύλαγαν προσεχτικὰ.

Ὅσο νὰ στρίψει ἕνα δρόμο ὁ Γιάννης εἶχε γίνεи μούσκεμα. «Τῶξερα» συλλογίστηκε, «μὰ εἶπα νὰ ξεκινήσω, μποροῦσα νᾶκανα κι' ἀλλιῶς!» Καὶ πάντα, ὅπως ἡ σκέψη του τὸν εἶχε συνηθίσει, συλλογιόταν σὲ κάθε περίσταση τ' ἀντίθετα. Νὰ ὅπως τώρα ἐδῶ. Ἄρχισε νὰ σκέφτεται ἕνα πρωινὸ περίπατο πρὶν τρία χρόνια μες στὸν Αὐγουστο ὅταν πῆρε τὴν ἄδειά του καὶ πῆγε στὸ χωριό. Βγήκε περίπατο πρῶι - πρῶι. Στὶς ἄδειες ξυπνοῦσε πάντα ἀπ' τὰ χαράματα, ἀντίθετα μὲ τ' ὅταν πῆγαινε δουλιὰ πού ὅσο κόντευε ἡ ὥρα πού ἔπρεπε νὰ σηκωθεῖ τόσο τὸν ἐσφιγγε ὁ ὕπνος. Πῆρε τὸ μονοπάτι πού γνώριζε ἀπὸ παλιά. «Τὸ ἴδιο» ἔλεγε, «τίποτε δὲν ἔχει ἀλλάξει». Ἄνοιξε τὰ πνεμόνια του κι' ἀνάπνεε. «Θὰ μὲ πεθάνει τὸ τσιγάρο» συλλογιόταν. «Ἐδῶ ἔναι καθαρὸς ἀέρας, εἶναι ζωή». Ἄρχισε ν' ἀνηφοράει. Καὶ τότε κατάλαβε στ' ἀλήθεια πόσο τὸν ἔχει βλάψει τὸ τσιγάρο ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια. Ὅσο πού ἔφτασε στ' ἀμπέλι τοῦ παπποῦ. Ἦταν ἔρημο, ἀκαλλιέργητο. Ὅμως βρῆκε τσαμπιὰ καὶ γεύτηκε σταφύλι. Μαῦρο, κατάγλυκο. Κάθησε στὴν πέτρα καὶ τότε ἔνοιωσε τὸν ἥλιο νὰ τὸν κουτουλάει. «ὦχ! ἡ ζέστη, ποτέ μου δὲν τὴν ἄντεχα...» καὶ σκέφτηκε πῶς θὰ γίνεи μούσκεμα στὸν ἰδρώτα ὄσπου νὰ κατέβει στὸ χωριό!

Ἡ βροχή δὲν ἔλεε νὰ κοπάσει. Μάλιστα δυνάμωνε. Ὁ Γιάννης εἶχε ἀπελπιστεῖ τελείως. «Κι' εἶναι μακρὰ ἀκόμα καὶ δὲν σταματᾷ ἕνας χριστιανὸς νὰ μπῶ στ' ἀμάξι του νὰ πάω».

*

**

Χτύπησε τὸ κουδούνι κι' ἐκείνη τ' ἄνοιξε. «Οὐου...» ἔκανε μόλις τὸν εἶδε. «Καὶ τώρα πού νὰ μπῶ» τῆς λέει «μ' αὐτὰ τὰ χάλια». «Πρῶτα τὰ παπούτσια στὸ χάλι» τοῦ λέει. «Τὰ παπούτσια κοιτᾷς πού εἶμαι χάλια» τῆς λέει μὲ παράπονο. Σκουπίσε τὰ παπούτσια στὸ χάλι καὶ μπῆκε. Ἔσταζε ὀλόκληρος. «Γιατ' ἦρθες μέσα στὴ βροχή;» τοῦ λέει. «Ἔτσι, ἔχεις καὶ παράπονο». «Γιατὶ δὲν ἦρθες πιὸ μπροστὰ;» «Πότε ξύπνησες;» τῆς λέει τότε ὁ Γιάννης, «βρέχει ἀπ' τὰ χαράματα. Κι' ἄκου νὰ δεῖς, ἔτσι κι' ἀλλιῶς θὰ ῥχόμουνα». Ἐκείνη χαμογέλασε. Τῆς ἄρεσε.

Ἀνάφανε φωτιά. Ὁ Γιάννης στέγνωσε. Ἔδραλε τὰ μισὰ του ροῦχα. Τὰ στέγνωσε κι' αὐτὰ. Τοῦφερε κονιάκ νὰ πιεῖ, νὰ καρδαμώσει. «Πείνασες;» τὸν ρωτᾷ. «Θὰ φάμε» τῆς ἀπάντησε. Ἐκείνη θγῆκε. Αὐτὸς μπροστὰ στὸ τζάκι. Συνῆρθε ὀλότελα. Καὶ τότε ἄρχισε νὰ κάνει σκέψεις γιὰ τὴ βροχή. Πῶς μαζεῦονται τὰ σύννεφα, πῶς σμίγουνε σὰ νὰ ἐρωτεύονται κι' αὐτὰ, ἀστράφτουνε ἀπ' τὴ χαρὰ κι' ἀπ' τὴν ἀγάπη τους, κι' ὕστερα σὰ νοιώθουνε τὸ χωρισμό, σὰν πού ραγίζει κάτι μέσα τους, γίνονται βροχή καὶ πέφτουν...

*

**

Ὁ Γιάννης γνώρισε τὴν Ἀγλαΐα ἀπὸ παλιά. Χρόνια τώρα. Τὴν ἀγάπησε μὰ δὲν ἔλεε ποτέ νὰ τὴν παντρευτεῖ. «Γιατί;» τὸν ρώταγε ἐκείνη. «Γιατί;» ρωτοῦσε καὶ ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτὸ του. Καὶ τὸ «γιατί» ἔμεινε καρφωμένο μέσ' στὶς μέρες καὶ τὴ

σχέση τους. Όμως δὲν μετακινιότανε ὁ Γιάννης. Τὴν Ἀγλαΐα ἤξερε. Κι' αὐτὴ ἐκείνον. Περνοῦσανε τὰ χρόνια τους. Μ' ἀπὸ φέτο τὸ φθινόπωρο κάτι στρώθηκε, σὰ φύλλο πού 'πεσε, μὲς στὴν καρδιά τοῦ Γιάννη γιὰ τὴν Ἀγλαΐα του. Ἦταν καμμιά ἄλλη! Κι' ὁ ἴδιος σκεφτόταν ὅσες ἤξερε νὰ δεῖ ἂν τοῦ 'πεσε συμπάθεια γιὰ καμμιά. «Καμμιά, καμμιά» συλλογιζότανε. Τότε «γιατί!». Ἄλλο «γιατί» σὺς σχέσεις τους. «Τώρα πρέπει νὰ τὴν παντρευτῶ» σὰ ν' ἀποφάσιζε. Μὰ πάλι τὸ πρῶτο «γιατί» ἔμπαινε στὴ μέση κι' ἔκοβε τὴν ἀπόφαση.

**

Φάγανε, μιλῆσανε, κι' ἤρθαν καὶ κάθησαν κι' οἱ δυὸ στὴ φωτιά, ἀμίλητοι. «Καφέ» τοῦ λέει. «Ὁχι» τῆς ἀπαντᾷ, «ἄνοιξε λίγο τὸ παράθυρο» Ἡ Ἀγλαΐα τ' ἄνοιξε. Μπῆκε ὕγρo, θαμπὸ τὸ φῶς ἀπ' ἔξω. «Δὲ βρέχει» τῆς λέει. «Σταμάτησε» τ' ἀπαντᾷ αὐτὴ καὶ κοιτᾷ τὸν οὐρανὸ καταπάνω.

Ὁ Γιάννης Ἐπίορκος φόρεσε ξανὰ τὸ πανωφόρι καὶ τὸ σκουφί του. Ἡ Ἀγλαΐα τοῦ σήκωσε ἀπάνω τοὺς γιανκάδες. Ἐνοιωσε τὰ χέρια τῆς ζεστά, ἔνοιωσε τὸ χᾶδι, τὴν ἀναπνοή τῆς. «Αὐτὸ 'ναι ζεστασιά» συλλογίστηκε, κι' ἔκανε νὰ τῆς πεῖ «φτιαχνιόμαστε νὰ παντρευτοῦμε». Μὰ δὲν τὸ 'πε, κίνησε. Ἐνοιωσε τὴν πόρτα πίσω του νὰ τὴν σφαλᾷ ἢ Ἀγλαΐα τρυφερά. Σὰ ν' ἄγγιζε τὸ σῶμα του. Προχώρησε. Ἡ ἄσφαλτος ἦταν πολὺ βρεγμένη καὶ τρέχανε νερά. «Ἄς τρέχουνε στὰ πόδια μας», εἶπε ὁ Γιάννης, «ἔχι νὰ μᾶς μουσκεύουν ἀπὸ πάνω».

ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΠΑΣΙΑΡΔΗΣ

ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Σταυροκοπιέται βουβή
ἢ γρηούλα,
μπροστὰ στὴν εἰκόνα
τῆς Παναγίας.
Τὰ δάκρυα κυλοῦν
καυτὰ ἀπὸ τ' αὐλάκια
πού χάραξε ὁ χρόνος.
στὰ μάγουλα,
καὶ τὰ σκάβουν βαθύτερα.
Τῆς προσευχῆς τὰ λόγια
τὰ λέει τ' ἀνεβοκατέβασμα
τοῦ χεριοῦ.
Μὰ τὸ στοχαστικὸ
βλέμμα τῆς Παναγίας
δείχνει πῶς τᾶνιωσε.

ΤΖΟΥΛΙΑ ΛΑΡΑ

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

Είναι μουντό φθινοπωριάτικο απόγευμα. Ἄχνα τιτιθίσματα πουλιῶν, κι ἀπόμακροί θόρυβοι τῆς πόλης. Ἄγχομαχοῦν λεωφορεῖα, τρίζουν ρόδες ποδηλάτων, βουτίζουν αὐτοκίνητα καὶ μοτοσακκὸ. Ὅλα τυλιγμένα σ' ἓνα μπαμπάκι πού μαλακώνει τοὺς ἤχους καὶ θυσισμένα σ' ἓνα φῶς γκριζωπὸ, σχεδὸν θαμπό. Τὰ μεγάλα κλωνάρια τῆς φοινικιάς ἀναδεύονται στὸ ὑγρὸ ἀεράκι, κι ἓνα κοκὸρι δγάζει στριγγές δραχνές κορῶνες. Πάνω στὰ σκαλοπάτια τῆς θεράντας κρέμονται ὀλάνθιστα τὰ γιασεμὰ καὶ ριγοῦν τρεμουλιάζοντας τὰ φύλλα.

Ἀπὸ τίς μισάνοικτες κουρτίνες χυμᾶ στὸ σκοτεινὸ δωμάτιο, ἓνα παράξενο σκουρόχρυσο φῶς, σὰν ἀνταύγεια ἀπὸ παληὸ πατιναρισμένο χρυσάφι. Τὸ κεφάλι μὲ τὰ ἀτίθασσα μαλλιά, ἀναδεύεται στὸ μαξιλάρι. Κάνει κινήσεις ἀνήσυχες, νευρικές προσπαθώντας μάτια νὰ βουλευτεῖ. Ἀπὸ ἴνα σωρὸ κατάλευκα σκεπάσματα πού πού ἢ μιά τους ἄκρη σέρνεται στὸ πάτωμα, ἀναδύεται ἓνα χέρι. Ἀπλώνεται στὸ τραπεζάκι, δίπλα, καὶ πασπατεύει νευρικά. Παίρνει τὸ πακέτο μὲ τὰ τσιγάρα. Ὑστερα, τὸν ἀναπτήρα, καὶ μετὰ πατᾶ τὸ κουμπὶ τοῦ ραδιοφώνου. Μιὰ ἀνδρική μεταλλικὴ φωνὴ ἀναγγέλλει τίς εἰδήσεις σὲ μιὰ ξένη γλῶσσα. Βουβαίνει καὶ πάλι τὸ ραδιόφωνο. Τὸ δραχνὸ κοκὸρι κάνει ξανὰ φιλότιμες προσπάθειες νὰ καθαρῖσει τὸ λαρυγγί. Κάποια οἰκογένεια περνᾶ κάτω ἀπ' τὸ παράθυρο. Τὸ παιδάκι δυσανασχετεῖ γκρινιάζοντας μὲ τὴ φιλὴ φωνίτσα του, καὶ κτυπᾶ τὰ πόδια στὸ σκονισμένο δρόμο. Θεέ μου, ἄς βρέξει, δὲν θὰ βρέξει; Τὰ σκεπάσματα τινάζονται μὲ φόρα καὶ μὴ μπορώντας πιά νὰ κοιμηθεῖ κι οὔτε ἀντέχοντας τὸ πληκτικὸ χουζούρι, τρέχει στὸ παράθυρο. Παραμερίζει μὲ τὸνα χέρι τὴν κουρτίνα καὶ κοιτάει ἔξω. Ὁ καπνὸς τοῦ τσιγάρου κάνει μιὰν ἀχνὴ γραμμὴ, τραβάει κατὰ τὸν κῆπο κι ἀραιώνοντας διαλύεται. Σκόνη, πόση σκόνη... Τὰ πάντα χάνονται κάτω ἀπὸ ἴνα στρῶμα γκριζόσπρης σκόνης. Ἀκόμα κι ἡ ἄσφαλτος τοῦ δρόμου μοιάζει φτιασιδωμένη μὲ τόνγους πούδρας... ἄς βρέξει ἐπιτέλους... Πότε θὰ βρέξει; Νοιώθει τὸ κεφάλι βαρὺ, ραθυμιὰ καὶ πλήξη κάνουν τὰ μέλη ἀσήκωτα. Τὶ μακρὺ, στεγνὸ καλοκαίρι. Τὶ ἀτέλειωτα καφτὰ μεσημέρια, νύκτες ἀφόρητης ὑγρῆς ζέστας, πρωινὰ πού, μὲ τὸ πού χάραζε τὸ φῶς, ἔνοιωθες ἓνα σκληρὸ, γυάλινο, ἀκίνητο γαλάζιο νὰ σὲ περιτυλίγη...

Μὰ γιὰ στάσου; Ποτίζει κανεὶς τὸν κῆπο; ὄχι δά. Ἐπιασε βροχή! Ἀκούγονται πυκνὰ ραπίσματα νεροῦ πάνω στὰ φύλλα, χοντρές σταγόνες βροχῆς κυνηγιῦνται ράθυμα καὶ ἤχηρά, τὸ χῶμα ἄρχισε ν' ἀναδίνει τούτη τὴ βλογημένη εὐωδιὰ πού κάνει τὴ ψυχὴ ν' ἀνοίγει, τὴν καρδιά ν' ἀπλώνει, ν, ἀγκαλιάζει, τὸ κορμὶ νὰ διεγείρεται σὰν ἀπὸ βοτάνι μαγικὸ μ' ὄλες τίς αἰσθησες σ' ἀπαντοχή. Γλυκεῖα ἠδονὴ ἀναδλύζει ἀπὸ τὴ νεφραμιὰ, λὲς κι ἡ γῆ πού γονιμοποιεῖται στὴ βροχή, εἶναι κει δά, φωλιασμένη κάτω ἀπὸ τὴν πλάτη, ἀνάμεσα στὰ δυὸ νεφρά.

Ἀνακλαδίζεται ἠδονικά. Τεντώνει τὰ χέρια ψηλά, γέρνει τὸ κεφάλι πίσω σὲ μιὰ στάση τελετουργικὴ. Λὲς κι ἐπικαλεῖται ὃν ὑπέρτατο, ἢ κάνει προσφορὰ εὐχαριστίας στὸ μεγάλο Θεό, τὸ Θεὸ τῆς Βροχῆς. Καθὼς ἠδονίζεται μπρὸς στ' ἀνοικτὸ παράθυρο, μὲ τὴν βαρεῖα γλυκεῖα μυρουδιὰ τῆς βρεγμένης γῆς πού χυμᾶ καὶ τὴν τυλίγει, τὸ μακρὺ νυκτικὸ πεταρῖζει σὰν χιτώνας γύρω ἀπὸ τὸ κορμὶ της.

Ὅμως κανεὶς δὲν δρίσκειται δῶ σιμὰ της νὰ μοιραστῇ μαζί του τούτη τὴν ἄμορφια. Τινάζει ἀνέμελα τοὺς ἄμους. Τὶ καλὰ πού βρέχει, τί καλὰ... Τεντώνει μὲ προσοχὴ τὰ μικρὰ εὐαίσθητα αὐτιά της, θέλει ν' ἀκούσει τὸ θρόϊσμα κάθε φύλλου, τὸ χτύπημα κάθε σταγόνας βροχῆς. Ρουφᾶ ἀπολαυστικὰ τὸ νοτιομένο ἀγέρα, τὰ μάτια της ἀχόρταγα βοσάζουν τὸ πράσινο οὐ κῆπου π' ἀποκαλύπτεται σιγά-σιγά κάτω ἀπὸ τὸ σκονισμένο πέπλο πού παρασύρει ἡ βροχή.

Γυαλίζουν τὰ φύλλα, φρέσκα, δροσερεμένα, γεμάτα καινούργια ζωή. Τὰ κυττὰ συλλογισμένη. Λίγο πρίν, ἔλα ἦταν νωθρά, ἀποκαρωμένα. Βυθισμένα σὲ μιὰν ἐξοπτικὴν ἀδράνεια, ἀνίκανα ν' ἀντιδράσουν, γεμάτα σκόνη, ἀσκήμια, πλήξη. Κι ἔφτασ' ἡ βροχή κι ἔλαμψαν ἔλα. Κεφᾶτα, ζωντανά τὰ φύλλα, ἀστράφτει ἡ ἀσφαλτος, τὰ κεραμίδια τῶν σπιτιῶν φρεσκοπλυμένα, γυαλίζουν τὰ μάρμαρα στὶς βεράντες καὶ τὶ μυρωδιά... Ἀναδίνει τὸ χῶμα μιὰν εὐωδιά, λὲς κι ἦταν ἡ βροχὴ ἐτούτη, μαγικὴ ἀλχημεία. Μιά μυστικὴ, ἀναποκάλυπτη ἀλχημεία ποὺ ζωντανεύει τὶς καρδιές. Τρέμει τὸ πνεῦμα καὶ φτερουγᾷ, τινάζεται σ' ἀνάταση κι ἀναζητᾷ, τρυγᾷ ἡδονικά, ψυχικὰ ὀράματα σβυσμένα ἀπὸ τὴ σκόνη.

Ἀπόμακρα ἀντηχᾷ ἡ καμπάνα... Μὲς τὴν ὑγρὴν θρεγμένη πόλη, ὁ ἦχος τῆς ἀντηλαλεῖ κρυστάλλινος καθάριος... Ὅλη ἡ ἀγνόητα τῶν κραδασμῶν τῆς χύνεται στὴν ἐξαγνισμένη φύση, τὶς ἐξαγνισμένες καρδιές. Ἡ ἴδια οἰκογένεια ξαναπερνᾷ κάτω ἀπὸ τὰ παράθυρα τῆς. Τὸ γκρινιάρικο μικρὸ γλυκολαλεῖ σ' εὐτυχισμένο κουβεντολοῖ μὲ τοὺς γονιούς του.

Τὰ δῆματα τοὺς ἀπομακρύνονται στὸ μουσκεμένο δρόμο. Τὰ φύλλα τῆς μεγάλης φοινικιάς ἀναδεύονται καὶ πάλι.

Κύμματα ὑγροῦ ἀέρα τὴν κάνουν γὰ ριγᾷ. Σταυρώνει τὰ χέρια τῆς στὸ στήθος καὶ κυττάει μακριά...

Πάνω ἀπὸ τὶς κεραμιδένιες στέγες τῶν σπιτιῶν, πάνω ἀπὸ τὶς τάρρατσες παγύφηλων πολυκατοικιῶν. Πέρα στὸν μαθὶ ὀρίζοντα, ἐκεῖ ποὺ ἀχνοφέγγει ἓνα χρυσοκόκκινο φῶς ποὺ λοχίζει τὰ χνουδάτα σύννεφα καὶ καταυγάζει σὰν φωτιστὴ τὴν πόλη... Ἐκεῖ κάτω, ἀκριβῶς ἐκεῖ, ποὺ κάθε σοῦρουπο βουτᾷ ὁ ἥλιος τὸ φλογισμένο τὸ κορμί του στὰ δροσερὰ σμαραγδιὰ νερά, βρίσκεται ἡ πόλη τῆς... Ἡ δική τῆς πόλη.

Ζωντανεύει τὸ βλέμμα ποῦταν χαμένο σ' ὀρίζοντες μακρυνούς, κάνει στροφή στὰ γυμνά τῆς πέλιματα, καὶ τρέχει στὴν ντουλάπα βιαστικὴ. Στέκεται γιὰ λίγο ἀναποφάσιστη: παίρνει μιὰν παληὰ δερμάτινη θαλίτσα καὶ τὴν ἀνοίγει. Οἱ κινήσεις τῆς γίνονται ἀργές, σχεδὸν χαϊδευτικές. Τὸ παληὸ δέρμα ἔχει ρυτιδιάσει κι ἡ λάμπη του ἔχει τὴν πατίνα τοῦ χρόνου. Ἐτούτη τὴν θαλίτσα, δὲν τὴν στέλλει μὲ τὶς ἄλλες στὴν πάντοε σκονισμένη ἀποθήκη. Τὴν κρατεῖ στὸ δωμάτιο τῆς, γυαλίζει τὶς μπρουνζίνες κλειδαριές τῆς, τρίβει μὲ μαλακὴ φανέλλα τὸ γέρικο πετσί τῆς... Ἐτσι καθὼς τὴν κρατᾷ ἀνοικτὴ, ἓνα ξέπνοο ἄρωμα πεύκου καὶ λεβάντας σκορπίζεται στὸν ἀέρα.

Χαμογελᾷ τρυφερά. Στὸ τελευταῖο τῆς ταξίδι καθὼς ἔφευγε ἀπὸ τὸ δάσος σκόρπισε στὴν γαλάζια φόδρα ἀψιές πράσινες φούντες πεύκων καὶ ντελικᾶτα μῦθ λουλούδια λεβάντας...

Τὴν τινάζει. Σκύβει ἀπὸ τὸ παράθυρο καὶ γεμίζει τὶς χουφτες τῆς θρεγμένα γιασεμᾷ. Πέφτουν σὰν λευκὴ μυρωδάτη βροχὴ στὸ γυαλιστερὸ σατέν.

Παίρνει βιαστικὰ λίγα ρούχα κρεμασμένα στὸ ἐρμάρι. Τὰ διπλώνει, τὰ κλείνει στὴν θαλίτσα. Τὸ μακρὸ νυκτικὸ πέφτει σὰν ἄψυχο στὸ χνουδωτὸ χαλί. Σκύβει, τὸ σηκώνει, τὰ πετᾷ στὸ κρεβάτι.

Στοὺς γυαλιστεροὺς ἀπὸ βροχὴ δρόμους, πλῆθος αὐτοκίνητα σὰν σαλιγκάρια μετὰ τὸ πρωτοβρόχι. Κινοῦνται ράθυμα, ἀπολαυστικὰ μὲς τὴν φρεσκοπλυμένη πόλη. Ὄδηγεῖ προσηκτικὰ, κατεβάζει τὸ τζάμι: ἓνας ἀέρας ψυχρὸς, νοτισμένος χυμᾷ καὶ τὴν τυλίγει φρεσκᾶδα καὶ χινοπωριάτικη εὐωδιά. Τὸν ρουφᾷ μ' ἀπόλαυση, γεμίζει τὰ πνεμόνια μ' εὐφροσύνη. Ὁ δρόμος ξετυλίγεται ἔμπρός τῆς σὰν τεράστιο γυαλιστερὸ φίδι. Ἡ ψυχὴ τῆς εἶν' ἀνάλαφρη, νοιώθει χαρούμενη σχεδὸν εὐτυχισμένη. Δίπλα τῆς περνᾷ ἓνας μοτοσυκλετιστὴς μαρσάροντας θορυβοδῶς τὴν μηχανή

του. Κάποιο σκυλί γαυγίζει ένοχλημένο στην κοντινή άγροικία. Σκοτεινιάσε, και τὰ φῶτα πού τρέχουν στο μουσκειμένο δρόμο, μοιάζουν με πύρινα μάτια άόρατων στοιχειῶν.

Πατὰ ένα κουμπί. Από τὸ ραδιόφωνο ξεχύνεται μιὰ γλυκειά, εὐχάριστη μουσική. Ὁ δρόμος γλυστρά έλαφρά. Πρέπει νὰ προσέχη. Μετὰ τὰ μάτια καρφωμένα στο πηχτὸ σκοτάδι τρέχει δίχως διάση. Τὸ αὐτοκίνητο καταδροχθίζει άχόρταγα, χιλιομέτρα άτελείωτα πού χάνονται κάτω από τὸ τερατῶδες του μουσοῦδι.

Δέν σκέφτεται τίποτε. Δέν είναι παράξενο; Τὸ μυαλό της συνήθως γεμάτο σκέψεις, σχέδια, εικόνες, στοχασμούς είναι καθάριο λές και τὸ ξέπλυσε κι αὐτὸ ἢ θραδυνή δροχή. Οὔτε μιὰ λέξη, οὔτε μιὰ εικόνα. Πῶς είναι δυνατόν; Κι όμως δέν είναι μουντό, κι οὔτε άδρανει, γεμάτο ζωντάνια και φρεσκάδα άπολαμβάνει τὴν έξαγνισμένη φύση. Μ' όλες τις ὑπόλοιπες αισθήσεις. Παρεκτός τὰ μάτια μένουν καρφωμένα με προσοχή στο δρόμο μπροστά της. Τὰ χέρια χαλαρὰ με σταθερὰ κρατοῦν τὸ τιμόνι, χειρίζονται τὸ λαδιέ και τὰκουμπιά. Ὅλα γίνονται άπλά, φυσικά, τέλεια σάν νὰ τὰ κατευθῦνη μιὰ τέλεια μηχανή.

Σάν ξημερώνει, είναι ένα θαῦμα. Διάχυτο σ' ὄλη τὴν μισοξέπνητη πόλη, στα πέρα ρόδινα δουνά, στα μισοφώτιστα γέρικα θράχια, στην άρυτίδιαστη μεταξένια θάλασσα, ένα φῶς άγνό, έλαφρότατα χρωματισμένο, δίνει μιὰ γυάλινη διαφάνεια στην άτμόσφαιρα και κάμνει τὴν πολιτεία ὀλόκληρη ν' αντιφεγγίζει σάν σπάνιο μπιμπελό.

Καθισμένη στα σκαλιὰ τῆς θεράντας μ' ένα μεγάλο φλυτζάνι δυνατό καφέ στο χέρι, λουσμένη τὴν πρωινή άγνοφεγγιά ρουφάει εὐτυχία. Έκατοντάδες σπουργίτια πηδολογοῦν και τιτιβίζουν ανάμεσα στις πηκνές γταντέλλες τῶν πεύκων, φιλοπατοῦν με μικρὰ ανάλαφρα δηματάκια στο μαλακό χῶμα τοῦ κήπου, κουρνιαίζουν στιγμιαία σὲ γωνίτσες τοίχων και περβάξια παραθύρων, και πάλι φτεροκοποῦν. Ὁ άέρας είναι γλυκός, έχει σχεδόν, μιὰ γεύση γλύκας. Ρουφά ἡδονικά μιὰ μεγάλη γουλιὰ πικρὸ καφέ. Δέν τὴν άντέχει ἢ ψυχὴ τ' ανθρώπου τόση γλύκα. Τὸ φῶς ὄλο και δυναμώνει. Μιὰ άλαφρεία θέρμη, μιὰ θαλπωρὴ διαχέει τὰ πάντα. Ἡ πόλη άρχίζει νὰ ξυπνᾷ σάν δρέφος κουρνιασμένο στην άγκαλιὰ τοῦ άτέλειωτου γαλάζιου. Ἡχοι μακρυνοί, φωνές, ὀχήματα κι άνθρωποι πού ξεκινοῦν για τὸν καθημερινὸ τους μόχτο.

Από μέσα, άκούονται καρέκλες πού μετακινοῦνται, τὸ σφύριγμα τῆς τσαγιέρας στή φωτιά. Ἐνα γαργαλιστικὸ άρωμα δούτυρου σὲ ζεστὴ φρυγανιά τὴν παρασύρει στην κουζίνα. Παίρνει με τῶνα χέρι μιὰ, και με τᾶλλο ένα καπέλλο.

«Φεύγω, πάω βόλτα», φωνάζει, και θγαίνει.

Στὸν άσφαλτωμένο δρόμο, τὰ τσόκαρα της χρυποῦν ρυθμικά. Διαβαίνει πλάι στα πανύψηλα φαινικόδεντρα πού τὰ θυμάται τόσο ψηλά από τὰ παιδικὰ της χρόνια. Περνᾷ δίπλα στα σπίτια τῆς παλιᾶς της γειτονιάς με τοὺς μεγάλους κήπους, σκύδοντας έλαφρὰ τὸ κεφάλι και με κατεβασμένο τὸ καπέλλο ὡς τὴν μύτη. Δέν θέλει κουδέντες πρῶτὸ πρῶτὸ. Βαδίζει διαστικά. Άγυπομονεὶ νὰ χαθῆ στα σκιερὰ στενοσόκακα πού καθηφορίζουν κλώθοντας δεξιὰ ζερβά ὡς τὸ λιμάνι. Πρῶτα όμως θά περάση νὰ καλημερίση με κρυφὸ καμάρι τις λευκὲς κολώνες και τὰ περήφανα αετώματα τοῦ Δημαρχείου, τῆς ὀβιλοθήκης, τῶν σχολειῶν. Εἶν' ὄλα άραδιασμένα σ' ένα γύρο στην μικρὴ πλατεία, κατάλευκα, ιωνικά, δωρικὰ χτίρια, αναπαράσταση λειτουργικὴ μιᾶς εποχῆς παρωχημένης. Δυὸ τρία περιστέρια με ἡχηρὸ φτερούγισμα τὴν ξαφνιαζουν. Κουρνιαζουν στο τευκρὸ κεφάλι ενός από τὰ παλιὰ άγάλματα πού ὀρίσκονται σκορπισμένα στις πρασιές τῶν κήπων και τοῦ δημαρχιακοῦ μεγάρου. Στέκεται και τὰ κυττᾷ. Μοιάζουν σάν νὰ θέλουν νὰ φυσήξουν πνεῦμα ζωῆς στο ψυχρὸ μαρμάρينو κεφάλι. Χώνεται μες τὰ δέντρα. Ὁ κήπος... πόσες μνή-

μες ξεχασμένες από παιδί. Περπατά στα χωματένια του δρομάκια με σφιγμένη καρδιά. Τώρα πιά δεν φυτρώνουν κρόκοι και παπαρούνες σαν τότε παλιά. Κι ούτε το χορτάρι είναι ψηλό μέχρι τα γόνατά της. Δεν υπάρχει διόλου χορτάρι. Υπάρχει όμως «γναζόν». Φρεσκοκουρεμένο ευρωπαϊκό γρασίδι σε άχαρα — θάλεγε ακαλαίσθητα — τρίγωνα και κύκλους με κεραμιδένιες μπροτούρες. Ά ναί! και τριανταφυλιές. Κακοκλαδεμένες, στραβές, κακομοιριασμένες. Τήν άνοιξη όμως!... Τήν άνοιξη φορτώνονται βαρειά, τεράστια τριαντάφυλλα κι είναι χαρά να τις βλέπεις. Και κείνες οι υπέροχες γαζίες με τις άφρατες ποπουλένιες κίτρινες μπαλίτσες; Πρόσες, χιλιάδες, φορές τρύπησε τα δάκτυλά της μη άντέχοντας τον πειρασμό να χυμήξει και να συλήσει τα μυρωδάτα φουντάκια τους. Δεν έχει άπομείνει ούτε μία. Άνάμεσα τ' αγάρια πανήφηλα πεύκα, — πόσο τ' αγαπά, τα ξέρει ένα ένα, είναι οι παλιοί αγαπημένοι φίλοι που γλύτωσαν το ξεκλήρισμα — βρίσκονται άλλα δέντρα, καινούργιοφερμένα από χώρες έξωτικές. Άροκάριες, ποϊνσιάνες, τσακαράντες, πολύχρωμες μπροκανθίλλιες...

Φτάγοντας στη μέση του Κήπου, τήν πνήγει ένας κόμπος π' άνεθαίνει από τήν καρδιά της. Το πέτρινο καναπεδάκι, ένας ωραιότατος καναπές, δλόκληρος λαξεμένος σε τεράστια κατάλευκη πέτρα — ίσως νάτανε μάρμαρο που θάμπωσε στην βροχή και τον άέρα — εκεί, που σαν πήγαινε κάθ πρωί κι άπόγευμα με τήν ταντά της, κάθονταν να ξεκουραστούν από τήν περιπλάνησή τους. Τότε, φάνταζε σαν δάσος το πάρκο αυτό στα παιδικά της μάτια, κι έχει φυλάξει μιά γωνίτσα τής ψυχής της γι' αυτό. Έτσι όπως ήταν τότε. Με το υπέροχο τεράστιο κηπαρίτσι, π' άπλωνε τεράστια άσύμμετρα κλαδιά γύρω του, πίσω του κι εμπρός του, φουντωμένα από κάτω περίεργα μικρά φυλλαράκια σαν φτιαγμένα με το θελονάκι μ' ένα χοντρό θαυμάσιο κορμό γεμάτο ρόζους και κουφάλες. Ήταν ένα ποίημα το δέντρο αυτό. έμοιαζε φερμένο μέσα από ένα βορεινό παραμύθι. Μυστηριακό κι έπιθλητικό, τότε γαλήνιο κι άσάλευτο, άλλοτε πάλι μ' άλαφρότατο άργοςάλεμα, σ' έκανε να νοιώθεις μιάν εϋλάθεια σχεδόν θρησκευτική.

Κι οι πράσινες σπηλιές; Τεράστιοι θάμνοι άγγελικής κλαδεμένες σαν τροϋλλοι, με θολωτή πόρτα και φαλλιδισμένο έσωτερικό, οι πιό γοητευτικοί κρυψώνες στο κνηγητό.

Βαδίζει άργά, με μιάν πικρή γεύση στο στόμα.

Πού να βρίσκεται ή πέτρινη γούρνα με τις άπανωτές κουππες και το συντριβάνι στην κορφή;

Πώς διασκέδαζε ν' άνεθαίνει στα πέτρινα τους χείλη κρατώντας σφικτά το χέρι του παιπτού νοιώθοντας τόση σιγουριά κι ασφάλεια σε τουτο το στιβαρό χέρι... Με συντριβή κυτάζει τα ξύλινα καναπεδάκια π' αντικατέστησαν τον πέτρινο άρχοντα του δάσους. Βαμμένα με άθλιες χτυπητές κόκκινες κίτρινες και μπλε άνιλίνες. Τι έγινε ο πέτρινος καναπές; πού βρίσκεται ή πέτρινη γούρνα με το συντριβάνι;

Γυρίζει να φύγει, να μη δλέπη. Μπροστά της ένα κομμάτι γής φαλακρό. Γεμάτο με ακαλαίσθητα σίδερα θαμμένα κι αυτά με τις ίδιες φρικτές πολύχρωμες άνιλίνες. Η παιδική χαρά. Άχνό χαμόγελο πικρής ειρωνείας. Τότε ήταν δλόκληρος ο κήπος μιá μεγάλη άνεξερεύνητη παιδική χαρά. Γεμάτη δροσερές κρυψώνες, ύγρες σκοτεινές γωνίτσες γεμάτες άγριολούλουδα και μαργαρίτες. Ένα δάσος που μέσα του οι παιδικές ψυχές ζούσαν μύρια θαυμαστά παραμύθια...

Προχωρεί και φτάνει σ' ένα μικρό κτίσμα. Άχαρο, παράφωνο. Πουλá αναφυκτικά, κάνει σουβλάκια και «κρέας όφτόν». Προσπερνά με διασύνη. Σαν τραύμα που χαίνει, ένα τοιμεντένιο γήπεδο τένις με ψηλό κοντετσόσυρμα τριγύρω. Κάθεται σε μιάν πελεκητή μεγάλη πέτρα. Άλήθεια πώς ξέφυγε αυτή; πώς γλύτωσε από τήν μανία του άφανισμού κάθε αυθεντικού και γνήσιου ύλικού για χάρη του φτιακτού και του «μοντέρνου»;

Κλείνει τὰ μάτια. Δὲν πρέπει νὰ φύγη ἀπὸ δῶ μὲ τούτη τὴν εἰκόνα. Ὅπως πάνω ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ νεκροῦ ποὺ κείται ἐμπρὸς μας στὴν νεκρική του ἀκαμψία τὸ πνεῦμα μας τὸν φέρνει ζωντανὸ μέσα στὴν ψυχὴ μας, ἔτσι καὶ τώρα, μὲ τὰ μάτια κλειστά θὰ ξαναζωντανέψῃ τὸ παραμυθένιο δάσος, τὴν πέτρινη γούρνα καὶ τὸν αὐτοκρατορικό καναπέ· τὴν ταπὰ καὶ τὸν παπποῦ της ποὺ ἔχουνε φύγει κι αὐτοὶ γιὰ τὸ ταξίδι δίχως γυρισμό. Μαζὶ ἔλα τὰ φαντάσματα καὶ τὶς νεράιδες τοῦ δάσους, τὸ θεϊκὸ κυπαρίσσι, τὸ ψηλὸ χορτάρι καὶ τὶς μυρωδάτες μπαλίτσες τῆς γαζίας.

Σηκώνεται καὶ προχωρώντας γιὰ νὰ δοῇ φαχουλεύει νευρικά τὶς τσέπες γιὰ μαντήλι. Βγάζει στὴν φύοχα της μερικά φυστίκια χωμένα στὰ βάθη μιᾶς τσέπης. Σκουπίζει τὰ μάτια της μὲ τὴν ἀνάστροφη τοῦ χεριοῦ της καὶ δαίγει στὸ δρόμο μασουλώντας τὸ εὐρημά της.

Ἔχουν μαλακώσει ἀπὸ τὴν ὑγρασία, μὰ κάπως τὴν παρηγοροῦν. Κι ἔτσι ξαφνικά καθὼς πορεύεται μέσα στὸν πρωινὸ ἥλιο, τὴν ὥρα ποὺ παραδουλεύτρες καὶ νοικοκυρὲς πλένουν τὶς θεράντες καὶ ραντίζουν τὶς αὐλές, ἡ ψυχὴ της στήνεται ὀλόρθη, χαρούμενη γεμάτη προσδοκία. Οἱ πρασινάδες στοὺς κήπους εἶναι φρεσκοπλυμένες καὶ δροσερὲς ὕστερα ἀπὸ τὴν χθεσινὴ βροχή. Ὅλα γυαλίζουν, λάμπουν χαρούμενα μὲ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου.

Σηκώνεται νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν θεία της, τὴν ἀδελφὴ τῆς γιαγιάς. Τὸ σπιτάκι της, πνιγμένο στὶς πρασιές καὶ ἃ λουλούδια εἶναι ἀπὸ τὰ παλῆὰ σπάνια δείγματα λαϊκῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἀπ' αὐτὰ ποὺ σπανίζουν ὅλο καὶ περισσότερο στὸν τόπο, κι εἶναι πνιγμένο στὶς περικοκλάδες. Πάντοτε φρεσκοσκουπισμένη καὶ πλυμένη ἢ αὐλὴ, κι ἡ θεία πάντα ὑποδέχεται ὄλους, πρὸ πάντως τὰ παιδιά, μὲ χαρούμενα ξεφωνητά, φιλιὰ τρυφεράδες καὶ χαμόγελα. Κι ἀμέσως μετὰ ὁ μακρόστενος ξύλινος δίσκος μὲ τὶς ζωγραφικὲς — πόσο τῆς ἄρεσε, παιδί; — τὰ δυὸ σκαλιστὰ χερούλια στὶς ἄκριες φορτωμένους μὲ κρυστάλινα κουπάκια μὲ γλυκὰ τοῦ κουταλιοῦ, ἀστραφτερὰ ἀπὸ πάστρα ποτήρια γεμάτα δροσερὸ νερό, κι ἀκόμη, σουσαμίνια κουλουράκια, πάστες μὲ μαρμελάδα, λεμονάδες, κουραμπιέδες, ἀμυγδαλωτά. Σωστὴ πανδαισία. Χαρούμενο περιθόλι μ' ἔλα του τὰ ἀγαθὰ ἢ καρδιὰ τῆς θείας. Χωρατὰ, ρομαντικὲς ἱστορίες, ἀφηγήσεις περασμένων καλῶν ἐποχῶν. Μιὰ ψυχὴ ποὺ λατρεύει τὸ ὠραῖο, ποὺ χαίρεται μὲ ἀληθινὴ δίψα κάθε μικροσκόλαυση τῆς ζωῆς. Πάντοτε ντυμένη μὲ λεπτὸ γοῦστο ἂν καὶ πάντοτε οἰκονομικά, ράβεται γιὰ χρόνια στὴν μονόστρα τῆς γειτονιάς. Ἀφότου παντρεύτηκε ἕναν δημόσιον ὑπάλληλο μετὰ τὴν οἰκονομικὴ καταστροφὴ τῆς οικογένειας, ἀναγκάστηκε νὰ ξεχάσῃ τὸν παλῆὸ καλὸ τρόπο ζωῆς καὶ νὰ προσαρμοστῇ σ' ἕναν δύσκολο καινούργιο. Καὶ τὰ κατάφερε καλά. Τόσο καλά μάλιστα π' ἄρχισε νὰ τὸ διασκεδάζῃ. Νά, σὰν τότε, μὲ κείνα τ' ἀσπροκίτρινα κουρτινάκια τοῦ μπάνιου. Αὐτὸ τὸ δωμάτιο μὲ τὰ παλῆὰ πατώματα ἀπὸ ἄσπρα μεγάλα μάρμαρα ποῦχανε πιά θαμπώση, σὰν τ' ἀγόρασαν κάπως παλῆὸ, μὲ τοίχους δαμμένους σ' ἀλαφρὸ κίτρινο χρῶμα, εἶχε ἕνα θαυμάσιο ἀπόκτημα. Μιὰ μεγάλη μπανιέρα ἀπὸ κατάλευκη πορσελάνη, μὲ μπρούτζινα σκαλιστὰ πόδια λιονταριοῦ. Ἡ σαπουνόθηκη ἦταν ἴδια ἀχιβάδα, καὶ τὸ θερμοσίφωνο, ἔ αὐτὸ θὰ τῷδαφε μόνη της ἔτσι ὥστε νὰ καλύψῃ τὴν σκουριὰ καὶ τὶς μουντζούρες ἀπ' τὴν καπνιά.

Ρίχτηκε μὲ πάθος καὶ κέφι ἀνεξάντλητο. Πηχτοὶ ἄφροι σαπουνάδας καὶ σκληρὴ τρίχινη δούρτσα ἔκαμαν τὰ μάρμαρα ν' ἀστράφουν. Οἱ τοῖχοι καθαρίστηκαν ἀπ' τοὺς λεκέδες, κι ὁ θερμοσίφοντας βάφτηκε κίτρινος κι αὐτός. Ἐπρεπε νὰ σταματήσῃ ὡς ἐδῶ. Ἐδόεψε περισσότερο ἀπ' ὅτι ἐπέτρεπε ὁ προϋπολογισμὸς της. Τώρα, περισυλλογὴ κι οἰκονομία. Τὰ μεγάλα κατάμαυρα μάτια της κορφώνονται στὸ μικρὸ παράθυρο μὲ τὰ δαμμένα τζάμια «Δυὸ κουρτινάκια, δυὸ μικρὰ χαριτωμένα κουρτι-

νάκια...», έπρεπε, ήταν μεγάλη ανάγκη για την όμορφη ψυχή της, να τὰ φτιάξη. Τάθελε τόσο πολύ... Μόνο νά, πρέπει νά γίνη έτσι πού νά μὴν ξοδέψη γι' αὐτὰ οὔτε πεντάρα.

Κείνη τὴ μέρα, τῶς σκοπὸ ν' ἀδειάσῃ τὸ μεγάλο μπαούλο τῆς μαμάς της πούχε ἀπὸ καιρὸ πεθάνη. Καὶ βέβαια ἤξερε μὲ κάθε λεπτομέρεια τί βρίσκονται ἐκεῖ. Μὰ πρέπει νὰ τ' ἀερίζῃ πότε πότε, νὰ ρίχνῃ λεβάντα καὶ δαφνόφυλλα γιὰ τὸ σκῶρο, ἀκόμη, νὰ πλένῃ καὶ νὰ σιδερώνῃ τίς παληῆς νταντέλλες μὴπως κιτρινίσουν μὲ τὸν καιρὸ. Καθὼς ξεδίπλωνε, τίναζε καὶ τακτοποιοῦσε νταντέλλες καὶ μεταξωτὰ κεντήματα φτιαγμένα ὅλα στὸ χέρι, — ὅλα κι ὅλα εἶναι χρυσοχέρες στὴν οἰκογένεια — σούφρωσε τὰ φρύδια, καὶ σήκωσε ψηλὰ μὲ τίς ἄκρες τῶν δακτύλων ἕνα διάφανο μπαμπακερὸ θρακί. Ναι, ἀλλὰ τί θρακί! ὀλόκληρο φουστάνι. Φαρδύ, μὲ σούρες στὴ μέση, μακρὰ ποδιάρια κι αὐτὰ σουρωτὰ μὲ δαντέλλες, καὶ μεταξωτὲς κορδέλλες. Τὸ κρατοῦσε σὰν τρόπαιο καὶ τὸ κυτοῦσε σὰν ὑπνωτισμένη. Τὸ Τὸ ἐπόμενο δευτερόλεπτο βρισκότανε καθισμένη ἐμπρὸς στὴν παληὰ γέρινη ραπτομηχανή της. Τὸ μπαούλο ἔχασκε ἀνοικτὸ, τὰ ροῦχα ἦταν σκόρπια, ἀλλὰ διπλωμένα μὲ τάξη σὲ στεθεῖς πάνω στὸ τραπέζι κι ἄλλα ριγμένα ἀλόγιστα ἐκεῖ κι ἐδῶ. Μὰ στὴν παληὰ ραπτομηχανή γεννιῶταν ἕνα θαῦμα. Δυὸ πανομοιότυπα κουρτινάκια μὲ φράγτζες καὶ φαρμαλάδες σουρίτσες καὶ δαντέλλες δογῆκαν μέσα ἀπὸ τὰ ἐπιδέξια χέρια της καὶ τὸ γεμάτο ἀστραπιαῖες ἐμπνεύσεις μυαλό της. Αὐτὰ τὰ κουρτινάκια εἶναι πού κρέμονται ἀκόμη στὸ παραθυράκι τῆς μπανιέρας της, κι ὅλοι στὴν οἰκογένεια ξέρουν τὴν προέλευσή τους.

Ἐνα χαμόγελο σιάζει στὰ χεῖλη τῆς ἀνεψιάς, πού ἀποφασιστικὰ ἀδράχνει τὴν σιδερένια καγγελόπορτα καὶ τὴν σπρώχνει. Μ' αὐτὴ ἀντιστέκεται καὶ δὲν ἀκούγεται τ' ἀνατριχιαστικὸ τρίξιμο τῶν γέρικων μεντεσέδων. Σιωπή. Κυττάει στὸ δρομάκι τοῦ κήπου ἀνάμεσα ἀπ' τὰ κάγγελλα. Κανείς. Ἡ θεὰ ἀπουσιάζει. Σίγουρα θάναί κάπου ἐκεῖ κοντὰ. Στὸ μπακάλι τῆς γειτονιάς ἢ κάποια γειτόνισσα φιλενάδα. Ἡ θεὰ πλησιάζει τὰ 80 καὶ δὲν ἀγαπᾷ τὴν πολλὴ μοναξιά.

Ἀπογοητευμένη κάπως ἀφίνει τὸ στενὸ δρομάκι καὶ στρίβει κατὰ τὴν ἐκκλησία. Ἡ πόρτα μένη ἀνοικτὴ. Τὸ ψηλὸ της καμπαναριὸ πάντοτε τὴν γοητεύει. Μπαίνει μέσα, ἀνάβει ἕνα κερί. Προσκυνᾷ καὶ φεύγει. Κι ἐκεῖ σὰν κατεβαίνει τὸ πλακόστρωτο κατηφορικὸ δρομάκι τὴν πνίγουν οἱ ἀναμνήσεις.

Χιμοῦν καὶ κάνουν κατοχὴ στὸ μυαλό καὶ τὴν καρδιά της. Οἱ πλάκες εἶναι ἀκόμα πιὸ λείες καὶ γλυστερές, κι ὄχι πιὰ κατάλευκες. Ἐχουν κιτρινίσει. Καθὼς συνωθοῦνται κατηφορίζοντας ἢ μιὰ δίπλα στὴν ἄλλη, πυκνώνουν καὶ μικραίνουν στὴν κούρδα ἐπάνω, δίνοντας μιὰν τέλεια προοπτικὴ.

Μὲς τὸ μυαλό της, φωτίστηκε ἕνα κομμάτι. Σὰν γᾶπεσε πάνω του ἀκτίνα ἀπὸ φῶς. Ἐκεῖνο τὸ ὄνειρο. Ναι τοῦτες οἱ πλάκες ἦταν τὰ κομμάτια τοῦ puzzle π' ἀγωνιζόταν νὰ συναρμολογήσῃ. Καθὼς σκεφτόταν, ἄκουσε νὰ φωνάζουν τὸ ὄνομά της. Σήκωσε τὸ κεφάλι. Στὸ πιὸ ψηλὸ παράθυρο τοῦ δίπατου σπιτιοῦ, — ποῦτανε κτισμένο στὸν ὀλόρθιο βράχο πάνω ἀπὸ μιὰ σειρά λαξευτὰ καὶ ντυμένα μ' ἄσπρο μάρμαρο σκαλοπάτια, — κρεμιόταν ὅλο χαρὰ ἢ Μαθιῶσα: Κουνώντας τὰ χέρια της πέρα δῶθε τὴν φώναζε ξανά καὶ ξανά. Τῆς χαμογέλασε. Γνωρίζονταν ἀπὸ παιδιά. Εἶχανε τὴν ἴδια ἡλικία μόνο πού ἢ καὶ μὴν ἦταν ἡ Μαθιῶ ἔμεινε πάντα της παιδί. Ἐνα καλόκαρδο γεμάτο ἀφοσίωση κι ἐξυπηρέτηση γιὰ ὅλους πλάσμα. Ἄκακη, ἐξυπνη, τόσο ὥστε νὰ μὴν μπορῇ ν' ἀντιληφθῇ τὴν κακία, τὴν ἀπληστία, τὴν ματαιοδοξία, τὴν κατοχὴ, μὰ ἀρκετὰ ὥστε νὰ συνεννοῆται θαυμάσια μὲ ὅλους' ἀπλῶς μιλαγε κάπως τσεβδά, καθυστερώντας τὴν τελευταία συλλαβὴ κάθε λέξης πίσω ἀπ' τίς σφιγμένες σιαγόνες. Ὅμως τὰ ματάκια της ἔλαμπαν ἀπὸ χαρὰ καὶ καλωσύνη, κι ἔδειχνε, ἄπειρη χαρὰ κάθε ποῦδλεπε πρόσωπα ἀγαπητὰ. Ἡ Διδῶ τῆς κούνησε τὸ χέρι μ' ἕνα τεράστιο χαμόγελο, γιὰ νὰ μπορέσῃ ἢ φίλη της νὰ τὸ

δη απ' εκεί επάνω. Κι εκείνη κτύπησε χαρούμενα τις παλάμες τσεδίζοντας κάπως πιό έντονα απ' την συγκίνηση. «Θάρθης πάνω; Ήλα, Ήλα πάνω».

Ήγρε ν' ανεδαίνει ένα ένα τα σκαλιά. Πέρασε μπρός από την ξύλινη δίφυλλη πόρτα π' άμπάρωνε έδω και πάρα πολλά χρόνια το άνοιγμα μιας λαξευτής σπηλιάς μέσα στο δάχο. Χρησίμευε σαν αποθήκη του σπιτιού και το χρώμα του ξύλου της πόρτας έμοιαζε γκριζο από τον ήλιο, τη βροχή και την πολυκαιρία. Ένας μικρός κηπάκος στην γωνιά δίπλα σε τούτη την μυστηριακή πόρτα των παιδικών της χρόνων, φύτρωναν ακόμα πανύψηλα μπανανόδεντρα, εκείνη ή ίδια καρυδιά κι ή αγαπημένη, φουντωμένη κάθε Λαμπρή με τα μεθυστικά μώδ αστρακία της πασχαλιά.

Άλήθεια, ακόμα και τώρα, ένήλικη από χρόνια πολλά, δέν έμαθε τί κρύβεται πίσω από την πόρτα αυτή.

Οι παιδιάσιμες απόπειρες εξερεύνησης της «σπηλιάς» σταματούσαν πάντοτε έξω από την πόρτα αυτή. Οι υπηρέτριες όρχίζονται ότι την κατοικούσαν τεράστια φίδια, κι όταν ένα άγόρι της συντροφιάς — ξαδέλφια όλοι από το ίδιο σπίτι — τόλμησε ν' ανοίξει μ' ένα σουβλερό σουγιά μιάν τρύπα στο σάπιο ξύλο, όλοι οι υπόλοιποι τ'όθαλαν στα πόδια πανικόβλητοι.

Χαμογέλασε στην θύμηση αυτή και συνέχισε τ' άνέβωσμα. Μα προτού καλά-καλά φτάση στη μέση, χύμηξε πάνω της όρμητικό, ένα ξεχτένιστο ιδρωμένο θηριακί φιλώντας την και τσεδίζοντας καλώς όρισματα. Άνέθηκαν κρατημένες απ' το χέρι, με τα μάτια ριγμένα στις εικόνες του νοσταλγικού «τότε» βλέποντας ή μιá την άλλη την προβολή της δικιάς της ύπαρξης. Για την Μαθιώ όλοι ήταγε καλοί, την αγαπούσαν όπως τους αγαπούσε. Δίχως ιδιοτέλεια κι ύστεροβουλία. Γι' αυτή, ή Διδώ ήταν ακόμη παιδί, ο σύντροφος των παιγνιδιών. Δέν έδλεπε τα σημάδια του χρόνου ούτε στην μορφή κι ακόμα περισσότερο στο ύφάδι της φυχής της.

Της τράδαγε το χέρι για ν' άνεθι τρεχάλα τα σκαλιά κυττώντας την με χαρούμενη προσμονή στα μάτια, μα και με κάποιαν άπορία. «Φτωχό πλάσμα» σκεφτόταν ή Διδώ, «νάσε άραγε ευτυχημένη;» άραγε έτσι όπως το μυαλουδάκι σου έμεινε στάσιμο δίχως τα χρόνια που πέρασαν να το αναπτύξουν μα ούτε και να το εκμαυλίσουν, έτσι νάφισαν άνέπαφη την άγνή σου την καρδιά; Να μπορή άραγε ή φυχή σου να ναιώθη ακόμη την φρεσκάδα των 12 μας χρόνων; Της έσφιγγε το χέρι παρατηρώντας το κουρασμένο δέρμα που σίγουρα ποτέ δέν τάγγιζε τίποτε άλλο από σαπούνι και νερό, γεμάτο φιλες χαρακιές και φακίδες. Έκεινα τα πάντοτε κοντά αντίθασσα μαλλάκια, θαμπά, σε σχήμα και μήκος άνάλλαχτα για χρόνια. Το κοντό παχουλό κορμάκι με τις παιδικές διαστάσεις αλλά μ' όλο το άγχος της κακοζωής. Πάνω στα σκληρά τούτα σημάδια, αντιφέγγιζε ή φυχή της Διδώς. Μιά φυχή παιδική κι όμως γερασμένη. Μιά καρδιά τρυφερή μα ρυτιδιασμένη. Ένα πνεύμα άνυπότακτο, ακατάλυτα προσηλωμένο σ' ένα πάθος για τελειότητα κι όμορφιά. Χαμογέλασε στην φίλη της «Όποια φτάση πρώτη» φώναξε κι άρχισε ν' ανεδαίνει τρέχοντας τα σκαλοπάτια. Λαχανιασμένες κι οι δύο, γελοΰσαν ιδρωμένες κάτω από ναν ήλιον εκτυφλωτικό, πλάϊ στην πέργκολα με τις γλυσίνες. Τράδηξαν καθίσματα στον ίσκιο, και ξάπλωσαν με το κεφάλι να κρέμεται σχεδόν άνάποδα και τα πόδια τεντωμένα στις ζεστές άσπρες πλάκες του δαπέδου. Έμειναν έτσι ώρα πολλήν. Άνάμεσα στις πυκνές φυλλωσιές των περιπλοκάδων μικρά κομματάκια καταγάλανου ούρανο έμιαζαν με μπαλλώματα στο σκούρο πράσινο των φύλλων.

(Συνεχίζεται)

Κ Α Θ Ε Μ Η Ν Α

ΜΝΗΜΗ

ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΚΡΙΤΩΝΑ ΑΘΑΝΑΣΟΥΛΗ

Ἡ ποιητική φωνή τοῦ Κρίτωνα Ἀθανασούλη, ἔχει τὴν ἰδιοτυπία της: ἡ παράδοση λογικά καὶ ἀρμονικά συνδυασμένη μετὰ τὰ καινούρια ρεύματα καὶ μετὰ αὐτὸν ἀκόμα τὸν συρρεαλισμό. "Ὅλα ὅμως μετὰ μέτρο κι' ὡς ὑπερισχύει πότε ἢ μιὰ καὶ πότε ἢ ἄλλη τάση. Ἰδιαιτέρη ἐντύπωση κάνει στὴν ποίηση τοῦ Ἀθανασούλη ἡ ἔαφνική παρεμβολὴ καθημερινῶν καὶ πολὺ κοινῶν φράσεων, ἀλλὰ τόσο ἀρμονισμένων, πού τὸ ἀποτέλεσμα νὰ εἶναι εὐχάριστο ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴ ὄψη. "Ἐνα ἄλλο χαρακτηριστικὸ πού παρατηρεῖται γενικὰ στὴν ποίηση τοῦ Ἀθανασούλη εἶναι πῶς ὁ ποιητὴς ἐκφράζεται μετὰ μικρὰς ἢ μεγάλης συνθέσεως. Τὸ θέμα βασικά θεμελιώνει τὸ λόγο του, ἀλλὰ τοῦτο διανέμεται σὲ ποιητικὰ κεφάλαια καὶ κοιτάζεται ἀπὸ πολλὰς πλευρὰς ὡσπύ νὰ ἐξαντληθῇ ποιητικά. "Ἀκόμα καὶ ἡ μορφή της ἀρχαίας τραγωδίας, διαφοροποιημένη βέβαια, χρησιμοποιεῖται ἀπ' αὐτόν, ὅπως π.χ. στὴν «Ἐπίσκεψη τοῦ Ἀγγέλου». Ὁ σημερινὸς κόσμος μετὰ τὰ προβλήματα του βρίσκεται στὴ βάση τῶν πνευματικῶν ἐνδιαφερόντων τοῦ ποιητῆ. "Ὅχι βέβαια μετὰ τὰ κάπως παράδοξα φιλοσοφικὰ κοιτάγματα, ἀλλὰ μετὰ τὴν ποιητικὴ ἀνθήση, πού καὶ ὅταν μοιάζει μετὰ γρίφο, υπονοεῖ νὰ νοιώσεις τὴν οὐσία χωρὶς πολυδαίδαλες ἀποκρυπτογραφῆσεις.

Ἡ ποίηση τοῦ Ἀθανασούλη ἔχει ἐντυπωσιάσει τὴ νεοελληνικὴ κριτικὴ. Ὁ Παπατσώνης, λέει πῶς ἡ μορφή τῶν ποιημάτων τοῦ Ἀθανασούλη εἶναι ἄρτια καὶ ἀειόλογη καὶ προσθέτει στὴ στείρα ἐποχὴ μας ἕνα τεκμήριο τῆς εὐαισθησίας του. Ὁ Κλέων Παράσχος τονίζει πῶς στὰ ποιήματα τοῦ Ἀθανασούλη ὁ συνειρμὸς εἶναι μιὰ μουσικὴ. Ἐκφράζεται ὁ ποιητὴς καθαρὰ χωρὶς τούτη τὴ σαφήνεια ν' ἀλλοιώνει, ὅπως σὲ ἄλλους ποιητὰς, τὴν οὐσία της ποιησεῶς του. Ὁ Βάρναλης γράφει πῶς ἡ ποίηση τοῦ Ἀθανασούλη ἔχει γενναῖα λυρικὰ πετάγματα καὶ, παρόλο τὸ μοντερνισμό της, ρομαντικὴ μεγαλοστομία. Ὁ Γιοφύλης λέει ὅτι οἱ ἰδέες τοῦ Ἀθανασούλη εἶναι πανανθρώπινες καὶ ξετυλίγονται ἢ μιὰ κοντὰ στὴν ἄλλη.

Τὰ ποιητικὰ ἔργα τοῦ Ἀθανασούλη ἔτυχαν διακρίσεων, ὅπως τὸ πρῶτο διεθνὲς βραβεῖο στὴ Μεσσηνί τῆς Ἰταλίας, τὸ Βραβεῖο τῶν Δώδεκα καὶ τὸ Κρατικὸ Βραβεῖο

Ποιήσεως. Ἐπίσης ἡ ποίησή του ἔχει πολυμεταφραστῆ. Στὴν Ἰταλία μάλιστα κυκλοφόρησαν καὶ δίσκοι μετὰφρασμένα στὰ ἰταλικά ποιήματά του. Ποιητικὲς συλλογὲς τοῦ Ἀθανασούλη εἶναι: Κáιν καὶ "Ἀβελ, Ἡ Πολιτεία τῆς νύχτας, Ἐσωτερικὴ Περιπέτεια, Ξενοδοχεῖον ὁ Κόσμος, Δυὸ ἄνθρωποι μέσα μου, Περιπτώσεις καθημερινότητας, Ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Ἀγγέλου, ὁ Ἀγριόχοιρος, καὶ ἄλλες, ὅπως καὶ διάφορα δοκίμια καὶ κριτικὲς γιὰ ποιητικὸ λόγο.

Ἀλλὰ ὡς ἀκούσουμε τὸν ἴδιο νὰ μᾶς ἐκθέσει τίς ἀπόψεις του μέσα ἀπὸ τίς ἀπαντήσεις πού μᾶς ἔστειλε στὰ ἐρωτήματα πού τοῦ ὑποβάλαμε:

ΕΡ.: Ποιὰ μηνύματα σκοπεύετε νὰ μεταδώσετε μετὰ τὸ ἔργο σας;

ΑΠ.: "Ὅλο τὸ μέχρι τὰ τώρα ποιητικὸ ἔργο ἕνα μῆνυμα μεταδίνει στὴν ἀνθρωπότητα: Ἀνθρωπότητα σύνελθε. Ἐχεις περιπέσει σὲ κατάσταση ἐξαθλιώσεως τέτοια, πού ἐπαπειλεῖται ὄχι μόνον ἡ ἠθικὴ σου ὑπόσταση, ἀλλὰ καὶ ἡ βιολογικὴ σου ὑπαρξη.

Οἱ Μεγάλες λεγόμενες, δυνάμεις, μάχονται γιὰ τὴν παγκόσμια ἡγεσία, χωρὶς ἡ μάχη τους αὐτὴ ν' ἀποβλέπει στὴ βελτίωση τῶν ὄρων τῆς ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητας, στὴν περαιτέρω ἀνάπτυξη τοῦ πολιτισμοῦ, στὴν ἠθικοποίηση τῆς κοινωνίας, στὴν ἀνάδειξη τῆς προσωπικότητας τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν ὑπάρχει σήμερα κοινωνία πού νὰ μὴ διαλύθηκε, ἄτομα πού νὰ μὴ σκέπτονται πῶς θὰ ἐπιβίωσουν μέσα σ' αὐτὸ τὸ συναγωνισμό γιὰ τὴν ἀπόκτηση περισσότερο ἀγαθῶν, πολιτικοὶ ἡγέτες πού νὰ μὴ συμβιβάστηκαν λίγο ἢ πολὺ μετὰ τίς προθέσεις τῶν ἡγετῶν τῶν Μεγάλων δυνάμεων. Ἡ ζωὴ ἀρχίζει μετὰ ἀνήθικες σκέψεις καὶ τελειώνει μετὰ ἀνήθικες πράξεις. Τὰ Σόδομα καὶ τὰ Γόμορα ὡχριοῦν μπροστὰ στὸ σημερινὸ ἀμοραλισμὸ τῆς τεχνοκρατικῆς ἡγεσίας. Σ' ἕνα κόσμο πού διαμορφώθηκε κάτω ἀπὸ ἐπιδιώξεις συμφερόντων, πού τελικὰ δὲν ἐξυπηρετοῦν οὔτε ἐκείνους πού τὰ ἐπιδιώκουν. Μερικοὶ πυρῆνες ἀπ' αὐτὰ τὰ ὄντα πού ἐξακολουθοῦν νὰ λέγονται ἄνθρωποι καὶ πού παρέμειναν νοσταλγοὶ τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς δικαιοσύνης, μᾶς γεμίζουν μετὰ ἐλπίδες πῶς μπορεῖ ν' ἀρχίσει μιὰ μάχη κατὰ τῆς δυναστείας τῆς ἀνηθικότητας. Καὶ μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς πυρῆνες εἶναι καὶ οἱ ποιητὰς, πού μποροῦν καλύτερα ἀπ' τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους νὰ ὑποψιάζονται αὐτὰ πού γίνονται στὸ διπλωματικὸ χῶρο, πού εἶναι καὶ ὁ χῶρος πού ἡ δικαιοσύνη παγιδεύεται καὶ ὑποφέρει.

"Αν ύποτεθῆ ὅτι σὲ ἓνα χῶρο ἔρημο, ἐκτεταμένο καὶ ἄνυδρο, ποῦ ὁ ἥλιος γίνεται σπαθὶ καὶ σκοτῶνει τὰ ὄντα ποῦ κατοικοῦν αὐτὸ τὸ χῶρο, φανταστεῖτε ν' ἀναπηδῆσει ἀπὸ τῆ γῆς ἓνα δένδρο, πλατύφυλλο, τὶ ἔχει νὰ γίνει. "Όλα τὰ δυστυχημένα ὄντα θὰ καταφύγουν κάτω ἀπὸ τὸ δένδρο αὐτὸ νὰ ἀνακουφιστοῦν ἀπὸ τὸν ἀδυσώπητο ἥλιο. Αὐτὸς εἶναι ὁ ρόλος σήμερα τοῦ λογοτέχνη: Νὰ γίνει τὸ δέντρο ποῦ θὰ καταφύγουν οἱ δεσποζόμενοι ἀπὸ τὴν ἀναλωτικὴ φωτιά.

ΕΡ.: Με τίς ἰδεολογίες τί γίνεται;

ΑΠ.: Αὐτὰ ξεπεράστηκαν. Στις ἀκραίες ἰδεολογίες, ὁ ἄνθρωπος παγιδεύεται στοὺς ἐκλεκτούς, ποῦ διαλέγουν οἱ ἡγεσίες. Ἀφήστε τίς ἰδεολογίες. "Ας πιστέψουμε στὴν ἠθικὴ καὶ στὸν ἄνθρωπο. Τὸν ἄνθρωπο, αὐτὸ τὸ ἀδύνατο πλάσμα, ποῦ μόνον ἡ συλλογικὴ προσασία θὰ τὸν περισώσει.

ΕΡ.: Ποιὰ ἡ γνώμη σας γιὰ τὸ μέλλον τῆς λογοτεχνίας σὰν βιβλίο, περιοδικὸ κλπ.

ΑΠ.: Δὲν ὑπάρχει θέμα κυκλοφορίας καλοῦ βιβλίου. Σήμερα καὶ ποτέ ἄλλοτε, κυκλοφοροῦν ἑκατομμύρια βιβλία, ἀξιόλογα, ποῦ προβληματίζουν, ὑποτίθεται, τοὺς ἀνθρώπους καὶ δὲ νομίζω ὅτι γιὰ τὸ βιβλίο μπορεῖ νὰ γίνει τίποτε ἄλλο, ἐκτός ἀπὸ τὸ νὰ γίνει φτηνὸ ἀπόχτημα γιὰ κάθε ἄνθρωπο καὶ ἀπὸ τὸ νὰ πεισθεῖ κάθε ἄνθρωπος πῶς πρέπει νὰ διαβάζει κάθε μέρα κι' ἀπὸ κάποιο σοβαρὸ βιβλίο. Ὁ περιοδικὸς τύπος, τουλάχιστον στὴν Ἑλλάδα, εἶναι ἀνύπαρختος σύγχρονά, ἐκτός ἂν ἡ κυκλοφορία μερικῶν ἐφημερῶδων περιοδικῶν, μπορεῖ νὰ χαρακτηριθεῖ ὅτι καλύπτει τὸ θέμα «λογοτεχνικὸ περιοδικό», πράγμα ποῦ δὲν τὸ πιστεύω.

Θὰ ἴθιελα πολὺ οἱ ἐκδότες βιβλίων νὰ ἀναλαμβάναν τὴν ἐκδόση σοβαρῶν περιοδικῶν, ὄχι περιοδικῶν ὁμάδων καὶ κυκλωμάτων, γιατί τὸ περιοδικό, ἐκτός ποῦ εἶναι μέσο ἐνημερώσεως γιὰ τὴν δραστηριότητα τῶν λογοτεχνῶν, εἶναι καὶ μέσο διαφωτίσεως γιὰ πῶς γράφεται σήμερα ἡ λογοτεχνία καὶ γιὰ τὸ ποῦ πηγαίνει.

ΕΡ.: Ποιὰ ἡ θέση τῆς λογοτεχνίας στὸ ραδιόφωνο καὶ στὴν τηλεόραση;

ΑΠ.: Τὸ ἴδιο θάλεγα καὶ γιὰ τὴ σημασία αὐτῶν τῶν μέσων ἐνημερώσεως. Τὸ ραδιόφωνο καὶ ἡ τηλεόραση ἐπάγουν τὰ λογοτεχνικὰ μηνύματα στὸν ὑπέρτατο βαθμό. Ἀπευθύνονται σὲ ἑκατομμύρια ἀνθρώπους καὶ ὅταν τὸ ἔργο τοῦτο, τὸ κάνουν σωστά, μπορεῖ νὰ ἀποτελέσουν παράγοντες πολιτισμοῦ καὶ καθάρσεως τοῦ βρωμεροῦ χάρου ὅπου Ζεὶ καὶ Ζεύεται ὁ δυστυχῆς ἄνθρωπος.

Αὐτὲς εἶναι οἱ ἀπόψεις τοῦ Κρίτωνα Ἀθανασοῦλη πάνω σὲ φλέγοντα θέματα τῶν σημερινῶν καιρῶν ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς λογοτεχνίας. Οἱ ἀπόψεις του αὐτὲς μὲ πολλὴν ἀνάπτυξη βρίσκονται καὶ στὰ δοκίμια καὶ τὰ αἰσθητικὰ σημειώματά του.

K. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΗΣ Α.Μ. ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
Κ.Κ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΕΚΘΕΣΕΩΣ ΕΡΓΩΝ
ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΤΟΥ ΑΚΗ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ
ΣΤΟ «ΧΙΛΤΟΝ» ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ

Μιά «καλὴ ἀφορμὴ», ὅπως θάλεγε ὁ ἀρχαῖος τραγικός ποιητὴς Εὐριπίδης, μὰς ἔφερε ἀπὸψε ἐδῶ. "Ἠλθαμε γιὰ νὰ τελέσουμε τὰ ἐγκαίνια τῆς πρώτης ἐκθέσεως ἔργων ζωγραφικῆς τοῦ Ἁκῆ Θεοδοσίου. Καὶ μιά καλλιτεχνικὴ ἐκθεση εἶναι πράγματι μιά καλὴ ἀφορμὴ, γιὰ νὰ μιλήσει κανένας στὶς ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων.

«"Όταν λάβῃ τις τῶν λόγων ἀνὴρ σοφὸς καλὰς ἀφορμάς», λέγει ὁ Εὐριπίδης, «οὐ μέγα ἔργον εὖ λέγειν».

μὲ τὴν διαφορὰ πῶς ἐμεῖς δὲν εἴμαστε στὴν προκειμένη περίπτωσι «ὁ σοφὸς ἀνὴρ», γιὰτὶ δὲν εἴμαστε οἱ εἰδικοί, γιὰ νὰ παρουσιάσουμε καὶ νὰ κρίνουμε μιά καλλιτεχνικὴ ἐκθεση, μιά ἐκθεση ἔργων ζωγραφικῆς.

"Αν τολμήσαμε, ὅμως, νὰ ἀποδεχθοῦμε τὴν πρόσκληση, γιὰ νὰ τελέσουμε τὰ ἐγκαίνια τῆς ἐκθέσεως τούτης, τὸ πράξαμε γιὰ νὰ συμπαρασταθοῦμε ἠθικά καὶ νὰ ἐνθαρρύνουμε ἓνα νέο καλλιτέχνη, ὅπως εἶναι ὁ Ἁκῆς Θεοδοσίου, ποῦ ἡ καλλιτεχνικὴ του διάθεση, ὁ ζῆλος κι ἡ ἐργατικότητα του ὑπόσχονται ἀναμφίβολα πολλὰ στὸν τομέα τῆς ζωγραφικῆς, ὅπως ὅλοι μας σὲ λίγο θὰ διαπιστώσουμε. Τὸ πράξαμε, ἀκόμη, γιὰ νὰ ἐκφράσουμε μὲ τὴν παρουσίᾳ μας τὴν εὐαρέσκεια μας, γιὰτὶ ὁ Ἁκῆς Θεοδοσίου, ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὴ μεγάλη μορφή τοῦ μεγάλου μας καὶ ἀθάτου ἡγέτη, ἀείμνηστου Ἀρχιεπισκόπου κι Ἐθνάρχου Μακαρίου καὶ τιμώντας τὴ μνήμη του ἀφιέρωσε ἓνα σημαντικό μέρος τῆς ὅλης μέχρι σήμερα καλλιτεχνικῆς του δραστηριότητος καὶ ζωῆς στὴ σύνθεση τοῦ μεγαλείου, τῶν ὁραματισμῶν καὶ τῶν ἀναζητήσεων τοῦ μεγάλου Ἐκεῖνου ἡγέτη, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ ζωγράφος ψυχικά τὸν διαισθάνθηκε καὶ τὸν ἐζῆσε σ' ἓνα μεγάλο πορτραῖτο, μὲ τὴν ἀποκάλυψη τοῦ ὁποίου θὰ ἐγκαϊνιάσουμε τὴν ἐκθεση.

Σ' αὐτὸ δὲν θὰ δοῦμε μόνο τὴν ἀπόψωση τῆς πολυδιάστατης μορφῆς τοῦ ἀείμνηστου Ἐθνάρχου, ἀλλὰ θὰ διαπιστώσουμε καὶ τὸ πάθος καὶ τίς ἀναζητήσεις τῆς ψυχῆς τοῦ καλλιτέχνη.

Γιὰτὶ πρώτα ἀπ' ὅλα ἡ ζωγραφικὴ γιὰ νὰναι τέχνη ἀληθινὴ δὲν μπορεῖ νὰναι ἀπαθὴς. Πρέπει νὰχει μέσα της τὸ στοιχεῖο τοῦ πάθους, τὸ ὅποιο ὁ πραγματικὸς ζωγράφος ἀντλεῖ ἀπὸ μέσα του καὶ ἀποτυπώνει στὸ ἔργο ποῦ δημιουργεῖ. "Αλλωστε αὐτὸ τὸ πάθος, εἶναι ἐκεῖνο, ποῦ τὸν σπρώχνει, ποῦ τὸν ὀδηγεῖ στὴν ἀπεικόνισι τοῦ ἔργου του. Ὁ

Ζωγράφος «Ζεϊ» και συμπάσχει με το δημιούργημά του, συνδέεται μαζί του. Προσπαθεί να δώσει μέσα σ' αυτό τη μαρτυρία του ώραιου, του μεγάλου και του άληθινού, όπως τη Ζεϊ ο ίδιος.

Κι όσο πιο μεγάλος κι ολοκληρωμένος είναι ο Ζωγράφος, τόσο και μεγαλύτερη είναι η προσπάθεια που καταβάλλει να δώσει τη μαρτυρία αυτή μέσα στα έργα του, τόσο και περισσότερο είναι ο πόνος και η οδύνη που δοκιμάζει την ώρα της δημιουργίας, αλλά και η χαρά και η ανέκφραστη ικανοποίηση σαν φτάσει στην ολοκλήρωση του έργου του. Άλλά και ταυτόχρονα τόσο και περισσότερο αναζητεί την αλήθεια και πλησιάζει την ελευθερία. Πλησιάζει τον ίδιο το Δημιουργό του ώραιου, του μεγάλου και του άληθινού.

Κάτω απ' αυτή τη θεώρηση της καλλιτεχνικής προσφοράς αντιλαμβάνεται κανένας το μεγάλο χρέος που έχει ο Ζωγράφος έναντι της αλήθειας και της κοινωνίας μέσα στην όποια Ζεϊ, ιδιαίτερα στις μέρες μας, που χαρακτηρίζονται από έντονη πνευματική ανησυχία και σύγχυση. Καθώς εργάζεται κλεισμένος μέσα στο εργαστήρι του, πρέπει να προβληματίζεται πάνω στον τρόπο έκκληρωσης αυτού του χρέους για να μπορέσει με τα δημιουργήματα του και μέσα από τα δημιουργήματά του να βοηθήσει τους θεατές τους να ανακαλύπτουν και να ζουν την αλήθεια και την ελευθερία μέσα στους ίδιους τους εαυτούς τους. Οφείλει ο Ζωγράφος να μεταδίδει με τα έργα του στους μελετητές του μηνύματα λυτρωτικά και σωστικά στο άνηφορικό μονοπάτι της ζωής και να τους κατευθύνει μέσα από την προσκαιρότητα και τη μεταβλητικότητα στον Ουράνιο Πατέρα και Θεό.

Είμαστε βέβαιοι πως ο "Ακης Θεοδοσίου, του οποίου την πρώτη έκθεση εγκαινιάζουμε άποψε μέσα σ' αυτές τις σκέψεις βλέπει την άποστολή του σαν καλλιτέχνης και με ταπεινώση πολλή προσπαθεί πάντα να ύπηρετήσει με τα καλλιτεχνικά του δημιουργήματα το μεγάλο Καλλιτένχη του σύμπαντος και το καλλιτεχνικό Του, που λέγεται άνθρωπος.

Εγκαινιάζοντας, λοιπόν, την έκθεση του του εύχόμαστε ο Θεός, ο Δημιουργός του ώραιου και του καλού να τον φωτίζει στις καλλιτεχνικές του αναζητήσεις και να τον ενισχύει στο δημιουργικό έργο του.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΗ ΤΟΥ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΥ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΠΛΕΥΡΑΣ
ΣΤΙΣ ΕΝΔΟΚΥΠΡΙΑΚΕΣ ΣΥΝΟΜΙΛΙΕΣ
κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΗ
ΣΤΑ ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ
ΕΡΓΩΝ ΤΕΧΝΗΣ ΤΟΥ
κ. ΦΩΤΟΥ ΧΑΤΖΗΣΩΤΗΡΙΟΥ

Ο Φώτος Χατζησωτηρίου είναι ένας από τους εκλεκτούς και πλατιά γνωστούς Ζωγράφους του νησιού μας, ένας γνήσιος

έκφραστής του τόπου μας και της παραδοσιακής μας τέχνης.

Ανήκει στο χώρο των έρασιτεχνών καλλιτεχνών αλλά κέρδισε με το έργο του που μιλά πολύ στις καρδιές των ανθρώπων και στην ψυχή του λαού μας μία πολύτιμη θέση στο χώρο της Κυπριακής τέχνης.

Τιμήθηκε επάξια και σαν Ζωγράφος και σαν λογοτέχνης. Κι αναγνωρίστηκε το έργο του σαν έργο ποιότητας τόσο στην Κύπρο όσο και στην Ελλάδα. Έργα του κοσμούν πινακοθήκες και ιδιωτικές συλλογές στην Ελλάδα, Αγγλία Γαλλία, Γερμανία, Βέλγιο, Σουηδία, Έλβετία, Αμερική και Καναδά.

Σήμερα παρουσιάζει τη 15η ατομική του έκθεση μπροστά στο Κυπριακό κοινό και μαζί παρουσιάζει και την εξελικτική και άνοδική πορεία της τέχνης του, που φέρει τη σφραγίδα της δικής του πρωτότυπης τεχντροπίας και σκέψης. Η Βυζαντινή παράδοση και τέχνη, ή λαϊκή Κυπριακή τέχνη, τα ήθη και έθιμα του τόπου μας, ή γνήσια παράδοση του λαού μας, το περιβάλλον του χωριού, ή Κυπριακή ζωή, το ζωντανό χρώμα του νησιού μας και το γαλανό χρώμα του ουρανού και της θάλασσάς μας, το λευκό σύννεφο, το φως, το πολύ φως και το ήρεμο τοπίο, είναι τα κύρια χαρακτηριστικά του έργου του και του όριζοντα των στοχασμών του.

Κατάγεται από την Αμμόχωστο, τη θαλασσοφίλητη και μαγευτική πολιτεία που τη χαϊδεύουν καθημερινά τα κύματα και τη δροσίζουν οι πορτοκαλιές, από την πόλη που γέννησε κι άλλους πολύ γνωστούς Ζωγράφους και καλλιτέχνες, και τώρα στη Λεμεσό μεταφέρει μαζί του τις αναμνήσεις του και την έμπνευσή του αλλά και την πίστη του, την άλύγιστη κι άκλόνητη, ότι και πάλι στην Αμμόχωστο θα συνεχίσει την καλλιτεχνική του πορεία. Είναι αυτή η πίστη του καλλιτεχνικού που κρατεί όρθιο και ζωντανό το ανάστημά του να συνεχίσει παρά τις αντίξοότητες, παρά τις δοκιμασίες, παρά τη συμφορά, την τέχνη του και τη δημιουργία του με σταθερότητα κι άποφασιστικότητα.

Αυτή η ήθικη δύναμη, ή πίστη στην έθνική και φυσική επιβίωση του λαού μας και στις άξίες της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, έκφράζεται έντονα στο έργο του Φώτου Χατζησωτηρίου, που ούτε ή προσφυγιά, ούτε ή κατοχή μπόρεσαν να κλείσουν το δρόμο του προς το φως και την καλλιτεχνική του προσφορά. Και συνεχίζει ακριβά από την Αμμόχωστο να ζωγραφίζει τις όμορφιές της και να τραγουδά με το ρυθμό των χρωμάτων του και την ήρεμη των στοχασμών του τη φύση της, τα σπίτια της και τις δαντελωτές άκρογιαλιές της. Ο πόνος του έκτοπιισμού από τη γενέθλιά του πόλη τον σπρώχνει πιο κοντά στην άγκαλιά της ζωγραφικής. Κοντά σ' αυτή βρίσκει τον πραγματικό εαυτό του και γίνεται καθημερινά δημιουργός.

Ο καλλιτέχνης μέσα από το δράμα του τη συμφορά του λαού μας αποκαλύπτεται άκέραιος και γνήσιος, πιστός στην καλλιτεχνική του άποσπότη. Είναι κι αυτή μια μορφή άγωνα και μια προσφορά αξιοπρόσεχτη στην προσπάθεια του λαού μας να επιβιώσει στα μαρτυρικά χώματα της πατρίδας μας και να διατηρήσει ζωντανή και άσβεστη τη φλόγα της παράδοσής του και του πολιτισμού του.

Ο Φώτος Χατζησωτηρίου με το έργο του δίνει το μήνυμα της ελπίδας και της πίστης κι εκφράζει παραστατικά και έντονα την αποφασιστικότητα του λαού μας να επιβιώσει άντι πάσης θυσίας.

Η άληθινή τέχνη είναι αυτή που κατορθώνει να μιλήσει στην ψυχή του λαού.

Οι ζωγραφικοί πίνακες του Φώτου Χατζησωτηρίου με την ποικιλία των χρωμάτων τους και των θεμάτων τους εκφράζουν τη γνήσια ψυχή του λαού μας και τη ζωή του τόπου μας και την όμορφη, άγνότητα και ποιότητα της ψυχής των πονεμένων ανθρώπων μας.

Χωρίς άμφιβολία ο καλλιτέχνης μας έχει κατορθώσει να δημιουργήσει ένα δικό του πρωτότυπο έργο που συνεχώς το βελτιώνει και το ανεβάζει καλλιτεχνικά. Και με βήματα σταθερά καθιερώνεται πιά στο πλατύ κοινό σαν ένας ζωγράφος μεγάλων αξιώσεων.

Η καλλιτεχνική του προσπάθεια και προσφορά των τελευταίων μηνών βρίσκεται μπροστά μας στην αίθουσα έκθεσων του Χίλτον.

Ο ζωγράφος των ζωντανών χρωμάτων και της Κυπριακής Ζωής, ο ζωγράφος του γαλάζιου και του άσπρου και του γαληνεμένου; τοπίου της Κύπρου, με την ευαίσθητη σκέψη του και τον αυθορμητισμό του, φωτίζει με τον ήλιο της νέας του καλλιτεχνικής παραγωγής το χώρο αυτό και στέλλει ένα καινούργιο μήνυμα χαράς και αισιοδοξίας.

Μέσα στην άγωνία και τον πόνο του λαού μας, μέσα στον άγωνα που καταβάλλει να επιβιώσει και να συντηρήσει στην ιστορική του πορεία κάθε καλλιτεχνική και πνευματική προσφορά, ιδιαίτερα από αυτούς που κλήθηκαν από τη μοίρα να γευθούν περισσότερο από τους άλλους τη συμφορά και την τραγωδία, είναι μια πράξη που μετρά πολύ γιατί πάνω από όλα θρέρνει την πίστη μας στο μέλλον του τόπου μας και στην άξια και αϊωνιότητα του πολιτισμού μας.

Εκφράζω προς το Φώτο Χατζησωτηρίου τη βαθιά μου έκτιμηση και τον συχαίρω θερμά για την προσφορά του και το εξαιρετο έργο του και του εύχομαι κάθε επιτυχία και πρόοδο στην καλλιτεχνική του πορεία.

Εγκαινιάζοντας την έκθεση του αυτή σας καλώ να άγκαλιάσετε το έργο του με την άγάπη σας και εκφράζω την εύχη όπως η επόμενη του έκθεση γίνει στην πόλη του.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΥ

Π. Β. Πάσχου: «Θυσία Αινέσεως».

Ο λόγος των δοκίμων λογοτεχνών, που διαθέτει πυξίδα για την άξιοπρηπή πορεία γύρω μας και μέσα μας, πολλές φορές είναι σκόρπιος. Έχει πρωτοδημοσιευθεί κατά καιρούς σε έφημερίδες, φυλλάδια και περιοδικά ή έχει άκουστεί σε όμιλίες, διαλέξεις και άνακοινώσεις. Σαφώς μίλησαν, εύκαιριακά κι επίκαιρα, τα κείμενα αυτά στους συναυθρώπους μας και ίσως κούνησαν τα λιμνάζοντα ύδατα, άλλ' ή άλήθεια που κουβαλούν μαζί τους δεν εξώφλησε. Αύτός ο λόγος κινεί συχνά τους συγγραφείς στη φροντίδα της συγκεντρώσεως και της εύπρόσωπης δημοσιεύσεως του σκόρπιου μόχθου τους. Άκόμη ένας δεύτερος λόγος, σημαντικός κι αυτός, είναι ο ίδιος ο συγγραφέας, που με τη συγκέντρωση του έργου του αισθάνεται στέρεος, υπεύθυνος και όρατος.

Στό δημιουργικό τώρα, σε όργανική σύζευξη με το μεγάλο χθές, μας φέρνει το λαμπρό βιβλίο του Π. Β. Πάσχου, που έχει τίτλο: «Θυσία Αινέσεως» και υπότιτλο κατατοπιστικό των περιεχομένων: «Κείμενα πνευματικών προβληματισμών και προσεγγίσεων». Έκδοση του λαμπρού έκδοτικού οίκου «Αστήρ» Άλ. και Ε. Παπαδημητρίου. Άθηναι 1978 σελ. 308.

Ο δόκιμος λογοτέχνης, λόγιος, συγγραφέας και πανεπιστημιακός δάσκαλος Π. Β. Πάσχος στον χρήσιμο πρόλόγο του μας λέει και τα εξής: «Τα κείμενα που άπαρτίζουν τη «Θυσία Αινέσεως» γράφτηκαν σε διάφορες εποχές κι εκφωνήθηκαν σαν όμιλίες ή διαλέξεις σε διάφορους τόπους και χώρους.» Αύθεντική μαρτυρία για την πορεία της προσφοράς του, που δεν επιτρέπει σύγχυση και φτηνές εικολογίες.

Ειδολογικά χωρίζει τα κείμενά του σε τέσσερες ενότητες: α) Θέματα. β) Πρόσωπα γ) Φάτης Κόντογλου και δ) Επίμετρο, που αναφέρεται στο θέμα: «Η Παναγία των Χριστουγέννων». Οι επί μέρους ενότητες κλιμακώνονται σε πολλά Θέματα: π.χ. «Προσευχή και Νεοελληνική ποίηση», «Εκκλησία και ώραιότητας», «Ο Παπαδιαμάντης ποιητής», «Μωραϊτίδης ο ποιητικός», «Σχέδιο με μολύβι», «Ο φίλος και ο δάσκαλός μας», «Έαρ της Χάριτος», «Χορευέτω ή κτίσις και σκιρτάτω» και πλείστα άλλα. Η άνωτέρω παράθεση έγινε χωρίς άξιολογικά κριτήρια, δόθηκαν πρόχειρα τίτλοι για μία κάποια προσέγγιση με την όλη άτμόσφαιρα.

Άς άκούσουμε και τον στοχασμό του συγγραφέα, που διαθέτει αύθεντική άμεσότητα με την προσφορά. «Δεν θα ήταν άσκοπο να υπογραμμιστεί κ' εδώ, πώς τα «τραγούδια του Θεού» δεν πάνε σε οποιοδήποτε στόμα ή πέννα. Όσοι προσπάθησαν να μιμηθούν

τὸν Παπαδιαμάντη δίχως νὰ Ζοῦν ὅτι Ζοῦσε ὁ ἴδιος, ἔδωκαν φτωχὲς καὶ ἄχρωμες ἀπομιμήσεις, εἴτε ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς ὀρθόδοξης ζωῆς, εἴτε ἀπὸ τὴν ἑλληνικότητα. Ὁ Κυρ. Ἀλέξανδρος ψάλλει καὶ τραγουδεῖ, μὲ τὴν ἴδια ἄνεση, χωρὶς παραφωνίες καὶ παραχορδές». (σελ. 147). Οἱ παλιοὶ σωστὰ ἔλεγαν: «Ἐὲ ὄνυχος τὸν λέοντα».

Τὴν «Θυσία αἰνέσεως» ὁραματίστηκαν, μορφοποίησαν σὲ εἶδος καὶ κάλλος ἢ ζωσα ὀρθόδοξη πίστη, ἢ «δωρεᾶ», αὐτὸ πού λέμε ταλέντο, ὁ υπεύθυνος πνευματικὸς μόχθος καὶ πόνος καὶ ἰδιαιτάτα ὁ ζήλος ἢ τὸ πάθος γιὰ μιὰ ὄντως ὁμορφὴ ποιστικῶς ζωῆ ἐναρμονισμένη πάντοτε μὲ τις διαχρονικὲς ἀξίες τῆς Ὀρθοδοξίας. Καὶ ὅλα αὐτὰ στὶς ἡμέρες μας, ἡμέρες μέθης ὑλιστικοῦ εὐδαιμονισμοῦ καὶ ἀχαρκτηρίστης συγχύσεως στὴν πορεία τῆς ἀξιοπρεπείας.

Γνώση, τέχνη, ἐσωτερικὴ ἐμπειρία πίστεως, στὰ γνήσια ὀρθόδοξα πλαίσια, καλόκαρδα, ἀναντίρρητα καλόκαρδα, συμπορευτήκαν καὶ μᾶς παρουσίασαν τὴν: «Θυσία αἰνέσεως». Εἶναι μιὰ ἐπιτυχία στὸν πνευματικὸ χῶρο τοῦ καιροῦ μας μὲ παλμὸ καὶ δύναμη.

Ἡ ἐμφάνιση τοῦ βιβλίου κρίνεται υποδειγματικὴ, δυναμικὴ φροντίδα τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου: «Ἀστήρ» Ἀλ. καὶ Ἐ. Παπαδημητρίου, πού σέβεται τὸ ὄνομα του καὶ μοχθεῖ υπεύθυνα γιὰ τὴν πνευματικὴ προκοπὴ τοῦ λαοῦ μας.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΘΕΟΧΑΡΗΣ

Γιώργη Μανουσάκη: «Ταριχευτήριο πουλιών», Ἀθήνα, 1978.

Ὅταν πρωτοδιάβασά τὴν ποιητικὴ συλλογὴ «Ταριχευτήριο πουλιών» τοῦ Γιώργη Μανουσάκη συγκινήθηκα στὰ πρὸς πολλὰ κομμάτια της. Τὸ βιβλίο μὲ εἶχε ἐλκύσει καὶ τὸ συλλογίστηκα ἀργότερα πολὺ. Εἶχε καιρὸ νὰ βρῶ συλλογὴ ποιημάτων πού νὰ μοῦ ἀναταράξει τὸν μέσα κόσμο μου. Ὅχι νὰ μ' ἐντυπωσιάσει μὲ τὰ παράξενα παιγνίδια τοῦ στίχου ἢ μὲ πιθανὲς πρωτοτυπίες θεμάτων ἢ μὲ παράξενες παρουσιάσεις γνωστῶν ἤχων ἀλλὰ εἰδωμένων ἀπὸ μιὰ ἄλλη γωνία, μὲ ἄλλο πρίσμα. Στὴ συλλογὴ αὐτὴ μιλοῦσε ὁ παλμός, ἢ εἰλικρίνεια, ἢ γνησιότητα τῆς συγκίνησης, σὰν νὰ βγήκε τὸ καθεὶ ἀπὸ τὸν πρὸς μυστικὸ κραδασμὸ τῆς ψυχῆς, χωρὶς ὑπολογισμούς, χωρὶς προκαθορισμένους στόχους, χωρὶς αἰσθητικὲς ἀναζητήσεις.

Προσωπικὰ μὲ ἐνθουσιάζουν οἱ ἤχοι παρὰ οἱ σοφοὶ συλλογισμοὶ πού εὐκολα καὶ πλούσια τοὺς συναντᾶς στὸ δοκίμιο. Ἡ ποίηση εἶναι ἢ πρέπει νὰ εἶναι αὐτὸ τὸ ἄπιαστο, ἀφορμάριστο συναίσθημα, ὁ ψυχικὸς παλμὸς, πού μπορεῖ νὰ διατρέχει, ὅταν, ὑπάρχει, τίς εἰκόνας καὶ τοὺς ἤχους στὴν συμπεκνωμένη ἐκφραση τοῦ ποιήματος. Αὐτὰ ἀκριβῶς συναντοῦσα στοὺς στίχους τοῦ Μανουσάκη. Ὑ-

πάρχει μιὰ διστακτικότητα στὴ Ζωή, σὰ νὰ παραμονεύει παντοῦ ἡ ἀβεβαιότητα, κατὰ τὴν ἀποψη τοῦ ποιητῆ πού τὴν διατυπώνει σὲ ρευστὸ τρόπο, μὲ ἀσυνήθιστες λέξεις, οἱ ὁποῖες θυμίζουν τὴν ἀνάλογη χρῆση ἀπὸ θεσσαλονικεῖς ποιητῆς (Βαφόπουλος). Ὅπως δὴ ποτε οἱ παρελθόντες ἐτοιμάζουσαν τὸ μέλλον. Τοῦτο εἶναι μιὰ ἀρχὴ τοῦ ποιητῆ. Ἐξάλλου τὸ ἐπιβεβαιώνουν οἱ ἀφιερώσεις καὶ οἱ ἀναδρομὲς καὶ τὰ ἐνθυμήματα τῶν προγόνων. Ἀλλὰ καὶ ὁ «μελλοφανής» κάπὶ ἀπὸ μᾶς, τὸ παρόν, παίρνει, ἔτσι πού νὰ συγχίσεις ποῖο εἶναι τὸ ἀπόλυτα δικό σου καὶ ποῖο τὸ δικό του. Βέβαια πολλὰς ἄλλες ἰδέες συναντᾶς στὴ συλλογὴ πού σὲ πείθουν ἢ σὲ συνταράζουν μὲ τὸν τρόπο τῆς παρουσίας τους. Ἐξάλλου σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο βρίσκεται καὶ ἡ ποιητικὴ πού προσφέρει ὁ ποιητικὸς λόγος τοῦ Μανουσάκη σ' αὐτὴ τὴ λιγιστέλιδη κωδικοποιημένη παρουσία του.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Ρήνας Κατσελλῆ: Ἐνδοσκόπηση. ΘΟΚ, σκηνοθεσία Εὐη Γαβριηλίδη —Τάσου. Ἀναστασίου, σκηνικά Στ. Ἀθηνανίτη.

Ἡ «Ἐνδοσκόπηση» τῆς Ρήνας Κατσελλῆ εἶναι ἓνα δικό μας, σύγχρονο θεατρικὸ ἔργο, μὲ πρωτοτυπία γιὰ τὰ ἑλληνικὰ δεδομένα καὶ, προπαντός, χωρὶς φτηνὴ συνθηματολογία πού τὴν εὐνοεῖ ἡ σημερινὴ πολιτικὴ κατάσταση. Ὑπόθεση τοῦ ἔργου ὁ ἐκτοπισμὸς ἀπὸ τὰ γενέθλια χῶματα καὶ ἡ προσπάθεια κάποιου ριζοβολήματος σὲ ἄλλη περιοχή. Ἴσως τὰ ἐπεισόδια, πολὺ λιτὰ δοσμένα, νὰ μὴν εἶχαν ἰδιαίτερο βάρος, ἰδίως γιὰ μᾶς ἐδῶ πού πολλὰ ἔσευμε, πολλὰ πάθαμε καὶ ἡ γεύση τῶν χτεσινῶν γεγονότων πικραίνει τὸ στόμα μας. Ἄξια ἔχει ὁ τρόπος πού παρουσιάστηκαν στὸ ἡμικυκλικὸ θεατρικὸ τοῦ ΡΙΚ μὲ τὰ ἐλάχιστα σκηνικὰ μέσα. Ἡ προβολὴ εἰκόνων ἀντικαθιστοῦσε τὸ σκηνικὸ, χωρὶς νὰ ἐνοχλεῖ ἢ νὰ θεωρεῖται ἀσχετο εὕρημα. Ἰσα-ἴσα δημιουργοῦσε ἀτμόσφαιρα. Ὁ διάλογος τοῦ πρωταγωνιστῆ στὴ δημοτικὴ βοήθουσε τὴν ἐκθεση ἰδεῶν καὶ ὄχι τὴν ἀπλὴ περιγραφικὴ διήγηση, ἢ ὅποια μπορούσε νὰ δοθεῖ καὶ στοὺς διαλόγους. Ἡ γλώσσα τῶν διαλόγων σὲ μιὰ σημερινὴ κυπριακὴ διάλεκτο καὶ ὄχι σὲ μιὰ τῆθειά» (πού σημαίνει κυνηγητὸ ἢ χηρὸ λέξεων γιὰ νὰ ξαφνιάσει), ἔδινε φυσικότητα, ἐνῶ μιλοῦσε ἄμεσα καὶ διευκόλυνε τὸ καθημερινὸ συναισθηματικὸ στοιχεῖο νὰ διοχετευθεῖ στὸν θεατῆ. Μιὰν ἐπιπόλαξη δεῖχων γιὰ τὸ τέλος τοῦ ἔργου, παρόλο πού βλέπω τὴν στάση τῆς συγγραφέας. Οἱ ἐκτοπισμένοι κοιτᾶνε ἀπὸ τὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ πέρα στὸ βάθος τὸν γενέθλιο χῶρο τους. Κορύφωση θὰ ἦταν μιὰ δὴλωση γεν-

ναία για επιστροφή, με δυναμικά ακόμα μέσα και όχι με εὐχες. "Η ή τραγική άποψη πώς κάτω εκεί υπάρχει ή χαμένη πατρίδα. Άλλά ποιός από μās (δέν έννοω τὰ λόγια, τὰ λόγια, τὰ λόγια) τολμά τὸ πρῶτο ή δέχεται τὸ δεύτερο: "Έτσι ή συγγραφέας προτίμησε ένα είδος εὐχής «τὸ καλὸ δέν έχει ὄρια». Δηλωτικὸ εἶν' αὐτὸ τῶν σκέψεών μας ἀλλὰ ἀδυνατίζει τὸ ἔργο. Βέβαια τὸ ἔργο δέν έχει τίς συγκρούσεις, πού σου δημιουργοῦν κίνηση ιδεῶν. (Ἡ παρεμβολή τοῦ Φοίβου ἦταν πολὺ ἀσχετη καί ἀδυνατίσσε στό σημείο ἐκεῖνο τὸ ἔργο: σύγκρουση δέν ἦταν). Ὡστόσο τὸ δέχεσαι, κυρίως γιατί τοῦ λείπει ἐκεῖνο τὸ τυπικὸ στοιχείο τοῦ «Κυπριώτικου σκέτς» πού δημιούργησε τὸ ραδιόφωνο καί τὸ ὁποῖο, δέν ξέρω γιά ποιὸ λόγο, τὸ συμπαιθοῦν οἱ πειεῦθνοι τοῦ ἡμικρατικοῦ θεατρικοῦ ὀργανισμοῦ.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΜΙΑ ΑΓΝΩΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ

Οἱ δύο κορυφαῖοι διαλεκτικοί μας ποιητές είναι, χωρίς καμιά ἀμφιβολία, ὁ Βασίλης Μιχαηλίδης καί ὁ Δημήτρης Λιπέρτης. Κί' οἱ δύο ἔγιναν γνωστοί καί καθιερώθηκαν χάρη στά ποιήματά τους πούνα γραμμένα στήν Κυπριώτικη διάλεκτο. Ἡ «Θη' Ἰουλίου» τοῦ πρώτου καί τὰ «Ἰζυπριώτικα τραούθκια» τοῦ δευτέρου, ἔμειναν στήν Γραμματολογία μας σάν σταθμοί.

Ὡστόσο καί ὁ Μιχαηλίδης καί ὁ Λιπέρτης ἔγραψαν καί ποιήματα στήν καθαρεύουσα, ἢ στήν δημοτική πού, ὑστεροῦσαν ὅμως πολὺ, πάρα πολὺ, ἀπὸ τὰ διαλεκτικά τους.

Μερικά ἀπὸ τὰ ποιήματα αὐτὰ εἶναι δημοσιευμένα, ἄλλα μένουν ἀνέκδοτα καί ἄλλα κυκλοφοροῦν ἀπὸ στόμα σέ στόμα.

Εἶναι ἀξιοσημείωτο τὸ γεγονός ὅτι καί τῶν δύο αὐτῶν μεγάλων ποιητῶν μας τὰ μὴ Κυπριώτικα τραγούδια στεροῦνται ἀπὸ χάρη, ἀπὸ ἔμπνευση, ἀπὸ αὐθορμητισμό, ἀπὸ τεχνική τοῦστίχου καί προπαντός ἀπὸ ὑποβολή.

Θὰ ἀναφερθοῦμε ἐδῶ σ' ἕνα ἐπεισόδιο σχετικὸ μὲ τὸν ποιητὴ τῆς «Γιαλλουρούς», πού σ' ὄλη του τὴν ζωὴ ἐκδηλωνόταν χωρίς περιστροφές, χωρίς ἐνδοισμούς, ἀλλὰ ὅπως τὸ αἰσθανόταν.

Μεγάλη γιά τὴν ἐποχὴ τῆς ἠθοποιός ἦταν ἡ Ἀνθήπη Χριστοφορίδη, κόρη τοῦ ἐπίσης διακεκριμένου, τότε ἠθοποιοῦ Περικλῆ Χριστοφορίδη.

Πρὶν ἀπὸ τὴν Εὐαγγελία Παρασκευοπούλου καί τὴν Αἰκατερίνη Βερώνη εἶχε διαγράψει λαμπρὴ τροχιά στήν Ἑλληνική σκηνὴ καί τὸ κοινὸν σ' ὅλα τὰ κέντρα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὴν ἀποθέωνε.

Ἦταν προικισμένη μὲ ὀμορφιά, μὲ ἠθική καί πνευματικὴ καλλιέργεια καί μὲ πλοῦσιο ταλέντο.

Πάντα συνεργαζόταν μὲ τὸν Νίκο Κόκκο, ἐκλεκτὸ ἐπίσης ἠθοποιὸ καί εἰδικὸ στοὺς ρόλους τοῦ Ρωμαίου, τοῦ Ὁθέλλου, τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου στήν «Φαύστα», τοῦ Ἀρμάνδου στήν «Κυρία μὲ τὰς καμελίαις» καί στὸν «Ἡθοποιὸ Κήν». Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ἐξάδελφος τοῦ καλοῦ αὐτοῦ ἠθοποιοῦ ἦταν ὁ Δημήτρης Κόκκος συγγραφέας πολλῶν κωμειδυλλίων, πού στάθηκαν μεγάλες ἐπιτυχίες στήν ἐποχὴ τους ὅπως ὁ «Μπάρμπας Λινάρδος» καί ἡ «Λύρα τοῦ γέρω Νικόλα», πού ἀνέβασε ὁ Παντόπουλος τὸ 1891 καί ἦταν μοιραῖο νὰ χάσει γι' αὐτὸ ὁ Κόκκος τὴν ζωὴ του.

Μιά νύκτα, γυρίζοντας σπίτι του ἀπ' τὸ θέατρο, ἕνας ἀρειμάνιος λοχίας τὸν σκότωσε, γιατί νόμισε ὅτι στὸ πρόσωπο τοῦ γέρω Νικόλα, σατυριζόταν καί θιγόταν ὁ πατέρας του.

Ὁ θίασος, λοιπόν, τῆς Ἀνθήπης Χριστοφορίδη καί τοῦ Νίκου Κόκκου, τὸ 1896 ἦρθε στήν Κύπρο καί ἔδινε παραστάσεις στή Λάρνακα, μὲ τὰ ἔργα «Ἄρτεμις», «Φαύστα» καί «Ἀρχισιδηουργός».

Ἐνθουσιασμένος ὁ Δημήτρης Λιπέρτης ἀπὸ τὸ θαυμάσιο παίξιμο τῆς ὡραίας Ἀνθήπης τῆς «προσηγνεγεν ἀνθοδέσμη», ὅπως ἔγραψαν, τότε, οἱ ἐφημερίδες «φέρουσαν ἐπὶ ταῖνας χρυσοῖς γράμματα», τοὺς πῖθὸ κάτω χαρακτηριστικούς στίχους:

Ἄν Ζοῦσε, κόρη, ὁ Σοφοκλῆς σέ τοῦτο τὸν αἰῶνα
θὰ σέ κρυφοκαμάρωνε σάν καρδιακὸ
παιδί του.
Εἶσαι στολίδι στή σκηνή, γλυκόφωνη
Ἀἰθόνα,
ἐκεῖνος εἶναι τὸ δένδρι καί σὺ 'σαι τὸ
κλαδί του.
Ὅταν ἀρχίσῃ νὰ λαλῇ τὸ θελκτικὸ σου
στόμα,
καί νὰ κοιτᾶ δεξιὰ—ζερβὰ τὸ μαγικὸ
σου ὄμμα,
ἀρχίζουν οἱ συγκινήσεις πού προξενεῖς,
Ἀνθήπη,
καί τῆς καρδιάς ὁ κλονισμός, τὸ μαῦρο
καρδιοχτύπι...

Τὸ πῖθὸ πάνω ἀνέκδοτό μας μαρτυρεῖ τὸ αὐθόρμητο τοῦ χαρακτήρα τοῦ ἀλησμόνητου Λιπέρτη.

Ἀλήθεια, πόσο ὡραία ἦταν ἡ ἐποχὴ ἐκείνη...

ΝΙΚΟΣ Σ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΓΕΝΙΚΑ

Στὸ περιοδικὸ «Σταθμοί» (ἀρ. 48) κρίνεται ἀπὸ τὸν Γ. Πολιτάρη ἡ «Φιλολογικὴ Κύπρος» 1974—77 καί 1978 — Στὴν ἐφ. Ἐ τ α χ υ δ ρ ὀ μ ο ς τ ῶ ν Α ἰ γ υ π τ ι

ω τῶν» (Ίαν. 1980) σχολιάζονται τὰ παιδικὰ βιβλία τοῦ Κ. Χρυσάνθη «Ὅπου παῖδι καὶ φῶς» καὶ «Υγεία καὶ Χαρά». — Στὸ περιοδικὸ «Σταθμοὶ» (ἀρ. 49) δημοσιεύονται ἑπτὰ ποιήματα τοῦ Παύλου Κριναίου. — Στὴ «Θεσσαλικὴ Ἔστια» (ἀρ. 43) σὸ τμῆμα «Διαρκὴς Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας» περιλαμβάνονται καὶ οἱ ἐξῆς Κύπριοι: Εἰάνθος Λυσιώτης, Γ. Φιλίππου—Πιερίδης, Φριξὸς Μιχαηλίδης, Χρῦσανθος Κυπριανοῦ Ἀριστείδης Κουδουνάρης, Παῦλος Λεοντίου—Ἰωάννου, Σπῦρος Ἐπαμεινώνδας. — Στὸ περιοδικὸ «Ἰλιός» (ἀρ. 135) ὁ Χρ. Ριζόπουλος κρίνει τὸ βιβλίον τοῦ Κ. Κακούλα «Ταξίδια καὶ διηγήματα» β' σειράς, καὶ τίς «Κυπριακὲς Σελίδες» τοῦ Χρῦσανθου Κυπριανοῦ. — Στὴ «Φιλολογικὴ Πρωτοχρονιά» 1980 δημοσιεύονται ἕνα διήγημα τοῦ Κ. Χρυσάνθη «Ἡ σκληρότητα» καὶ τρία τετράστιχα τοῦ Πυθαγόρα Δρουσιώτη. Ἀπὸ τὸν Δημ. Σιατόπουλο ἀναφέρονται στὸ «Τὸ Λογοτεχνικὸ 1979» οἱ Μελέης Νικολαΐδης, Α. Περνάρης, Πίτσα Γαλάζη, Εἰάνθος Λυσιώτης, Ἄνθος Ροδίτης, Δημήτρης Ποταμίτης καὶ ἄλλοι. — Στὴ «Σύγχρονη Σκέψη» (ἀρ. 39) δημοσιεύεται ὁ χάλκινος ἀνδριάντας τοῦ Κωστή Παλαμά κοντὰ στὸ Δημοτικὸ Θέατρο Λευκωσίας, ποῦ ἀνήγειρο ὁ Ε.Π.Ο.Κ. Ἐπίσης στὸ ἴδιο φύλλον ἀναφέρονται ὁ Εἰάνθος Λυσιώτης, ὁ Πολύκαρπος Κυριάκου. — Στὴ «Βραδυνή» (4.3.1980) ὁ Δημ. Σιατόπουλος κρίνει τὸ βιβλίον τοῦ Πάνου Ἰωαννίδη «Ἡ ἀθέατη ὄψη». — Στὴν ἐκδόση τῆς «Εὐθύνης» «Ἡ Νεοελληνικὴ Κριτικὴ γιὰ τὸν Παντελεῆ Πρεβελάκη» περιλαμβάνονται κριτικὲς τῶν Κυπρίων Μελέη Νικολαΐδη, Αἰμ. Χουρμούζιου καὶ Κ. Χρυσάνθη. — Στὴ «Νέα Ἔστια» (Χριστούγεννα 1979) δημοσιεύονται σύντομες ἀπόψεις γιὰ τὸν Βαλαωρίτη τῶν Κυπρίων: Πυθ. Δρουσιώτη, Ν. Κρανιδιώτη, Παύλου Κριναίου, Εἰάνθου Λυσιώτη, Κ. Μόντη, Κυρ. Χαραλαμπίδη καὶ Κύπρου Χρυσάνθη. — Στὴν ἐφ. «Καθημερινή» (21 Φεβρ. 80) ἡ Β. Ἀγγελοπούλου κρίνει τὸ βιβλίον τοῦ Ἰακ. Κυθρεώτη «Τὸν καιρὸ τοῦ Λεοντόκαρδου». — Στὸν «Πυθαγόρα» (ἀρ. 15) δημοσιεύονται κείμενα τῶν Γλ. Κασουλίδη, Ι. Χατζημητὰ καὶ ἄλλων.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Σταθμοὶ (Ἀθήνα) ἀρ. 48, 49 — Νέα Ἐποχὴ (Λευκωσία) ἀρ. 139 — Ἱατρολογοτεχνικὴ Στέγη (Ἀθήνα) ἀρ. 43 — Σμύρνα (Νέα Σμύρνη) ἀρ. 134/136 — Ναυτικὴ Ἐλλάς (Ἀθήνα) ἀρ. 554, 555 — Βωμὸς Τέχνης (Ρώμη) ἀρ. 6 — Τομὲς (Ἀθήνα) ἀρ. 55, 56 — Θεσσαλικὴ Ἔστια (Καλλιθέα) ἀρ. 42, 43 — Νέα σκέψη (Ἀθήνα) ἀρ. 202 — Ἐλεύθερο Πνεῦμα (Ἰωάννινα) ἀρ. 34 — Ἰλιός (Ἀθήνα) ἀρ. 135 — Μακεδονικὴ Ζωὴ (Θεσσαλονίκη) 163, 164 — Σύγχρονη Σκέψη (Ἀθήνα) ἀρ. 35, 36, 37.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΟ

Αἰμ. Χουρμούζιος: Κωνστ. Θεοτόκης, β' ἐκδ., Ἀθήνα, 1979.
 Κώστα Γσιροπούλου: Οἱ προελάσαντες, Ἀθήνα, 1979.
 Πιπίνα Ἰσιμικάλη: Ψηλὰ στὴ στάνη τῆς Γαρυφαλλιάς, Ἀθήνα, 1976.
 Πιπίνα Ἰσιμικάλη: Καλοκαίρι στὴν πατρίδα, Ἀθήνα, 1978.
 Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος: Τὰ πρόσωπα καὶ τὰ κείμενα, Α', β' ἐκδ. Ἀθήνα, 1979.
 Μῆτσος Παπανικολάου: Τὰ ποιήματα, β' ἐκδ. Ἀθήνα, 1979.
 Ch. Bukowski (μετ.: Ἀλίκης Fossi) Ποιήματα καὶ πεζά, Ἀθήνα, 1979.
 Φόρη Παροτίδη: Ἐπάνυμοι καὶ ἀνώνυμοι, Θεσσαλονίκη, 1979.
 Ρόης Παπαγγέλου: Καθρέφτες, Ἀθήνα, 1980.
 Σαρ. Παυλέας: Ὕμνος στὸν ἥρωα Κωνσταντῖνο Δαβόκη, Θεσσαλονίκη, 1979.
 Κωστῆ Μελισσαροπούλου: Μεγάλες πράξεις καὶ μεγάλα ἐγκλήματα στὴν Ἱστορία τῶν Ἑλλήνων, Ἀθήνα, 1980.
 Χ. Χαραλάμπους: Τί ἦτο ἡ τραγωδία διὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες; (ἀνάτ.). Λευκῆς Σαράτση: Προβλήματα τοῦ παιδιοῦ σήμερα, Ἀθήνα, 1980.
 Γ. Παπαγεωργίου: Λόγος ἐνεδρεῶν στὰ σκοτεινὰ περάσματα τῆς Τέχνης, Ἀθήνα, 1979.

ΠΑΓΚΥΠΡΙΑΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΛΤΔ.

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ: ΛΕΥΚΩΣΙΑ

Λεωφόρος Δ. Σεβέρη 15Α, Λευκωσία

ΜΕΓΑΡΟΝ ΠΑΓΚΥΠΡΙΑΚΗΣ

Ταχ. Κιβ. 1352 — Τηλεγρ. "PANCYPRIAN"

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ:

ΛΕΜΕΣΟΣ : Διασταύρωσις Λεωφ. Μακαρίου Γ' & Τηλ. 64000
δρόμου Πολεμιδίων

ΛΑΡΝΑΞ : Ζήνωνος Κιτιέως 111, Τηλ. 54148

ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ:

ΠΑΦΟΣ : Γλάδστωνος 8B,

ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ:-

- ΖΩΗΣ
- ΠΥΡΟΣ
- ΘΑΛΑΣΣΗΣ
- ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ
- ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ
- ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ
- ΚΛΟΠΗΣ
- ΑΣΤΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ
- ΘΡΑΥΣΕΩΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΩΝ κ.λ.π.

ΟΜΑΔΙΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ — ΜΑΘΗΤΙΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ

η πρώτη
από του
στοματος
κεφαλοσπορίνη

Lilly
Keflex

ΚΑΨΟΥΛΕΣ CEFALOXIN MONOHYDRATE - 250 mg. - 500 mg.
ΣΙΡΟΠΙΟΝ CEFALOXIN MONOHYDRATE - 125 mg. - 250 mg.

Άνοίγει νέους ορίζοντες εις την θεραπείαν δι' αντιβιοτικῶν

Άντιπρόσωποι καὶ Διανομεῖς: **ΦΑΤΙΣΚΟ ΛΤΔ.**
Ὁδὸς Ἀρνάλδασ Ἀρ. 20, Τηλ. 43091-5 Τ.Κ. 2173
Λ Ε Υ Κ Ω Σ Ι Α.

ΤΟ ΦΩΣ ΔΕΝ ΧΑΝΕΤΑΙ ΑΠ' ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Τὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς αὐτῆς ἔχουν δημοσιευτεῖ στὰ ἐξῆς ἔντυπα: «Νέα Ἑστία», «Πνευματικὴ Κύπρος», «Κριτικὰ Φύλλα», «Φιλολογικὴ Κύπρος», «Αἰολικὰ Γράμματα», «Ἐλευθερία» (Κύπρος) καὶ στὴν ἀγγλόφωνη ἐκδοσὴ "Henry: An Anthology by World Poets".

ΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΣΥΛΛΟΓΕΣ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

Σονέττα, 1942.
Μικρὲς Πατρίδες, 1942.
Ἐπιλύχνια, 1951.
Οἱ Ὠδὲς τῶν Ταπεινῶν Πλασμάτων, 1951.
Ἀποθεώσεις καὶ Χορικά, 1953.
Στέφανος Ἀρετῆς, 1954.
Μικρὲς Πατρίδες, 1955.
Συμφωνία στὸν ἀέρα τῆς ἐνάτης τοῦ Μπετόβεν, 1957, β' ἔκδ. 1977.
Πρισματικὸς Ὀκτώβρης, 1958.
Εὐδημος ὁ Κύπριος, 1958.
Παγκυπριονίκες, 1959, β' ἔκδ. 1959.
Πάθος γιὰ ἓνα λεύτερο οὐρανό, 1959.
Οἱ μπαλλάντες μιᾶς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς, 1962.
Δεκατρία κακοσήμαδα ἀντιποητικὰ θέματα, 1963.
Ὁρα Πατρίδας, 1964.
Δώδεκα στιγμὲς, 1965.
Ὁ διθύραμβος τοῦ Κυριάκου Μάτση, 1967.
Δέκα ἀντιποιήματα πάνω σὲ ὑφασματογραφίες, 1966.
Δώδεκα σελίδες ἑμμετρα δοκίμια, 1966.
Λυρικὸς Λόγος (συγκεντρωτικὴ ἐκδοσὴ), 1968.
Καλλιγράμματα, 1969.
Δίσεκτες Χρονιές, 1975.
Πέρ' ἀπ' τὴν Ἑλλάδα ὁ ἥλιος, 1977.

Μεταφράσεις:

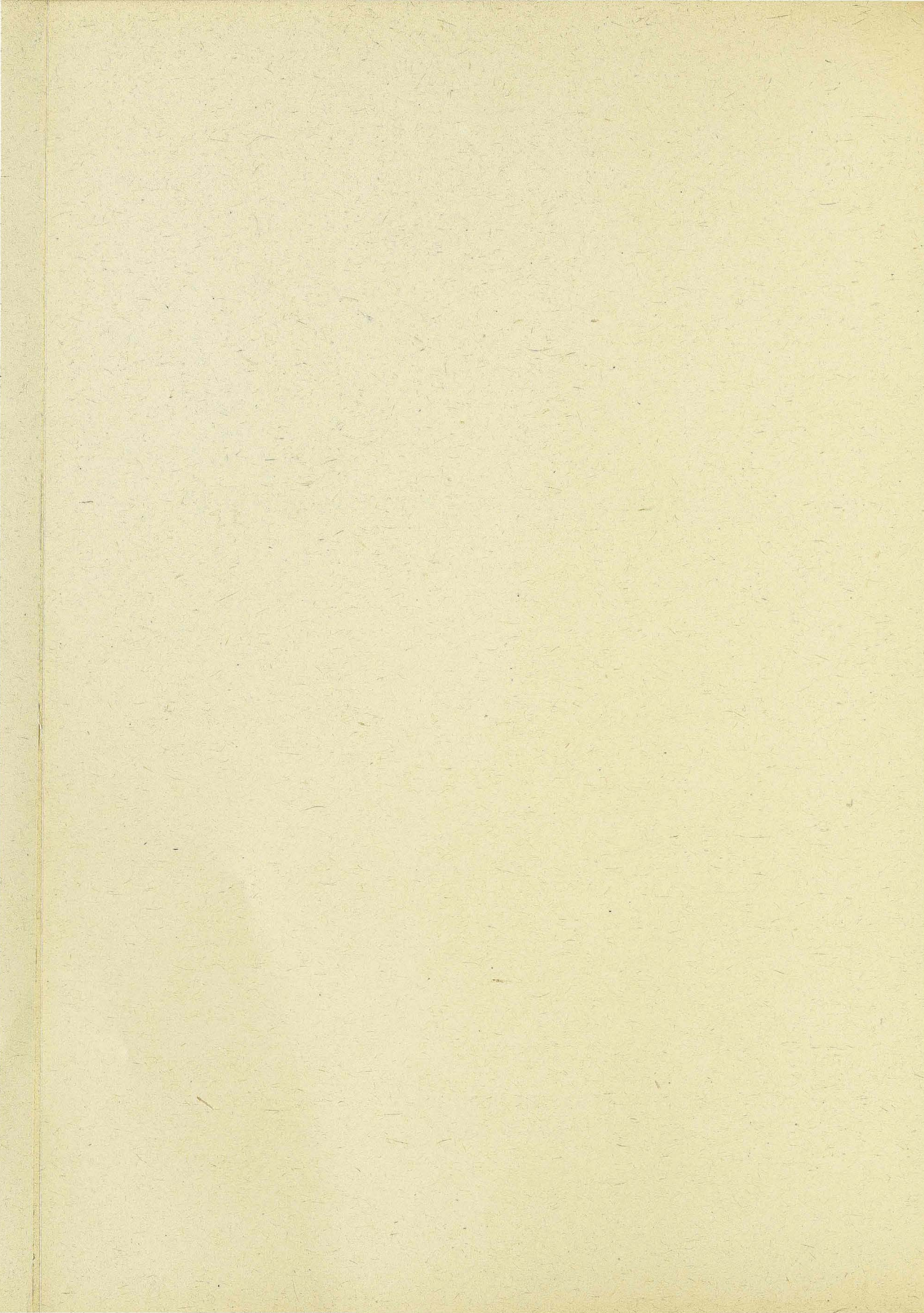
Σολομώντος Ἄσμα Ἄσμάτων, 1949.
Πάθος γιὰ τὴν Ἑλλάδα μιᾶς Βενεζουελανῆς ποιήτριας, 1957.
Ἄνθολογία ἀπ' τὸν Χουάν Ραμόν Χιμένεθ, 1958.
"Ἄνχελ Κρέσπο «Ζωγραφικὴ», 1959.
Δυὸ Ἴσπανοὶ Λυρικοὶ (Χιμένεθ καὶ Λόρκα), 1963.
Πενήντα Κινέζικα ποιήματα, 1966.
Ἐκατὸν τριάντα γαπωνέζικα ποιήματα, 1966.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΤΟ ΦΩΣ ΔΕΝ ΧΑΝΕΤΑΙ ΑΠ' ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

«ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ»

ΛΕΥΚΩΣΙΑ - 1979

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑ

Η ΜΠΑΛΛΑΝΤΑ ΤΟΥ ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΟΥ
ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ

Ὁ λόγος μου εἶναι λόγος μὲ φτερά.
Τὰ ὀστά μου βρίσκονται στίς κάσες τοῦ νεκροτομείου γιὰ σπουδὴ
τῶν φοιτητῶν.

Οἱ πράξεις μου εἶχαν τοῦ ἔφηβου τὴν ἀσωτεία
γι' αὐτὸ τίς χάρισα στὸ φῶς ἡμέρας κυπριακῆς.
Λάθη; Δὲν ἔχουν οἱ ποιητές. Κομμάτιασαν τὴ σάρκα τους στίς λέξεις
ἀπλώσαν τὴν ψυχὴ τους στὴν παλάμη τῶν βλεμμάτων,
τί ἀπόμεινε ἀπ' τὸ ὑπόλειμμα γιὰ νὰ γλυστρήσει;
Παρακαλῶ, φυλάξετε μιὰ μνήμη ἀπ' τὰ φτερά τῶν ποιητῶν!

Ὅταν θὰ πέφτει τὸ λυκόφως μήπως λησμονήσετε κλειστὸ
τὸ δυτικὸ παράθυρο.

Τὰ τελευταῖα κυκλάμινα τῆς δύσης θὰ μὲ φέρνουν.
Θᾶχω ἓνα στίχο ἐδῶ στὸ θώρακα μ' ἀρμονικὴ διαύγεια,
ἀπ' τὰ πολλὰ μαλλιά μου θᾶχω λίγη Ἑλλάδα ἐδῶ στὴ δεξιὰ μου ἀκοή,
κυρίως ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο, καὶ μιὰν εἰκόνα τοῦ Ἐθνικοῦ μας Ὕμνου
ποῦ κάλυψε τὴν ὄρασή μου.

Μιλεῖστε μου γιὰ τὸ μεγάλο γεγονός ποῦ λέγεται «πατρίδα».

Τίς ἀσωτεῖες χρωμάτων μὴ λυπᾶσαι. Μαύρη
φιλαργυρία ν' ἀπογυμνώνεσαι ἀπ' τίς λέξεις.

Ὅταν τὸ βλέμμα συναντήσεις, ἄνθισε μὲ τοὺς ὑακίνθους στὰ μαλλιά.

Ὁραῖο τὸ φῶς τῆς Κύπρου. Μπαίνει μὲς τοὺς μύες σου

κι' ἐπιχρυσώνει κάθε ἰστὸ σου μ' ἓνα πνεῦμα ἑαρινό.

Εἶναι ξανθὸ καὶ πρᾶο τὸ χῶμα τῆς γλυκειάς χώρας Κύπρου.

Ἐξαίσιον ἐνστικτο νὰ τῆ χαρεῖς

ὡς ἡ ἄνοιξη ἐφορμᾷ μὲ ἀστέρες ὑψηκῶν.

Δάνεια δὲν ἔχω ἀπὸ τίς ξένες θάλασσες μὲ τὸ παχὺ τους γάλα.

Μὲ ἀρκοῦσε μιὰ σταλιά χωριοῦ μὲ μέτωπο ἄσπρο δίχως φόνους
καὶ δοσοληψίες.

Ἡ τρυφερότητα γεννᾷ διαμάντια, ψήνει τὰ σταφύλια κι' εὐωδιάζει τὸ ψωμί.

Γιὰτί νὰ χάσω λίγη ἀπὸ τὴ σκιά μου μὲς τὸν κόσμον τὸν ἀλλότριον

ποῦ περπατεῖ μὲ ξένα μάτια;

Στὴ βρῦση ἐτούτῃ δάνεισέ μου, ὦ Κύπρος,

καθὼς γυρνᾷ τὰ φύλλα τοῦ βιβλίου σου,

λίγο Θεό.

Τὴ σοβαρὴ στολὴ ἀποθέτω στὸ ντουλάπι τῶν παλιῶν μου ἡμερῶν.
Μᾶς γέλασαν οἱ συμβουλές καὶ κρύψαμε τὸ δέρμα μας.
Τώρα ποῦ ἰχνογραφῶ στὸ λίγο στάδιο τῆ γυμνῆ μου ἀλήθεια
καὶ βλέπω νὰ ὑποδέχονται τὰ δέντρα τὰ σημάδια μου
πραγματικὰ λυπᾶμαι τὰ χαμένα βήματά μου μὲς τίς βλοσυρὲς ματιὲς
ἐνῶ θὰ χάραζαν ὠραίες καμπύλες στὰ λειβάδια τῶν ὑακίνθων.
Ἡ μεταμέλειά μου ὥστόσο τὴν ἀρχαία μου τύψη δὲ λυπᾶται.
Πίδακες νέων χρωμάτων ἄς φυλλομετρήσω!

Οἱ φίλοι σὰν κλωστή μεταλλικὴ προχώρησαν στὸν ἴσκιο:
ἢ μνήμη κάποτε τοὺς λέει «χαμένη νιότη».
Ἐλπίζαμε νὰ μεγαλώσουν οἱ κισσοὶ στὰ μέτωπά μας σ' εὐθυμίες ἀνοιξιακές
νὰ σπαταλήσουμε τὸ δρόμο τῆς ζωῆς χωρὶς ἀναπηρίες ἀπὸ τὸ μόχθο
καὶ τὰ τυχαῖα γεγονότα
ἔτσι σὰν τίς χλωρὲς πρωῖες στῆς Κύπρου τὰ βουνὰ
ἢ σὰν τὰ τόξα τῶν κυμάτων στὶς ἀκτὲς τῆς Σαλαμίνας.
Ὅσοσο χάθηκε ὁ σφυγμὸς τῶν ἐπιθυμιῶν
μᾶς λιποθύμησε τὸ βάρος τῆς ἀνάγκης κάθε μέρα
— τρέξε στὶς πέτρες, χτύπα πόρτες, μίλησε χωρὶς γραμμὴ
μάζεψε χλόη ἄκρῶν καὶ γυμνοὺς μηροὺς τῆς εἰρωνείας. —
Ἀπόψε ποῦ λησμόνησα τὸ θόρυβο,
τοὺς χώρους τῶν παλιῶν μας ἡμερῶν
μετρῶ στὰ χεῖλη τοῦ βραδυοῦ
μὲ τίς ψιλὲς σταγόνες ἤσυχης βροχῆς τῶν ἐκατὸν δακρῶν.

Ἀλήθεια πῶς ξεπήδησε τὸ πρόσωπό της μὲς τὰ φύλλα τῆς ἡμέρας!
Ἡ Κύπρος εἶχε τότε ἐφηβικούς καιροὺς
κρατοῦσε ὀράματα κι' ἐπιθυμίες ἐαρινές.
Καὶ ἔαφνικὰ τὴν ἔφερε στὸ φῶς τὴν ἔστησε μπροστά μου δίχως ἴσκιο
κι' εἶπε τὸ φῶς (ἢ μήπως μίλησαν τὰ χεῖλη της;)
«μονάχα ὁ ἔρωτας».

Ὅταν ἀρχίσει τὸ φθινόπωρο νὰ καταλήγει στὰ μαλλιά σου
μ' ἓνα πουκάμισο φαρδὺ καὶ σκυθρωπὸ
καὶ νοιώσεις νὰ λοξοδρομεῖ ἡ καρδιά καὶ τὸ αἷμα σου ἀπ' τὸ βάζο
τῆς γόησας ζωῆς,
μὲς τὴν ἀϋπνία σου, ποῦ ξυπινᾶ ἔντομα δυσάρεστα στὰ βλέφαρά σου,
μὲς τὴν ἀϋπνία σου σκέψου τὸ παλιὸ τῆς Κύπρου φῶς, τὸ
κάποτε δικό σου φῶς,
τὸ πρόσωπο ποῦ σοῦ ἔμαθε τὸν ἔρωτα σὲ μιὰ ζεστὴ στιγμή,
κάποιων χαμένων φίλων σου τίς παρατάξεις τίς ὑακίνθινες,
πῶς τὰ παράθυρα σὲ περιμένουν μὲ τὰ τελευταῖα κυκλάμινα τῆς δύσης,
μὰ, προπαντός, πῶς ἔγραψες δυὸ στίχους μὲ ἥλιο τῆς πατρίδας.

ΥΠΟΤΡΟΠΗ ΚΑΤΑ ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ ΤΟΥ 1968
ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΤΗΣ... ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ

1

Έχουν πεθάνει τὰ φιλιὰ στὴν τελευταία σας λέξη. Ὁ λόγος μαχαιρώνει. Πουλᾶμε τίς πατρίδες!

2

Ὑπαινιγμούς, ὑπαινιγμούς! Μιλεῖστε καθαρά: θὰ Ζήσουν τὰ παιδιὰ μας; Ἐμεῖς θερίσαμε τοῦ κύκλου μας τὰ στάρια. Ἐμεῖς δὲν ἔχουμε πιά ὀρίζοντες. Μὰ τὴν εὐθύνη μ' αἶμα καὶ ψυχὴ ὑπογράψαμε.

3

Ἡ θάλασσα στὴν παραλία δὲν ἔχει κύμα· γέμισε μηρούς.

4

Ἡ νύχτα πέφτει στὸ κεφάλι μας. Κι' ὅμως τριγύρα ὁ ἥλιος ψήνεται στὴ γύμνια. Ἡ πεταλούδα τῶν παλιῶν μας ἡμερῶν νυστάζει μὲς τὰ βλέφαρά μας ὅπως ὁ ἀμφίβολος καιρὸς τῆς ἐφηβείας. Γεμίσαμε ἀπ' τὸ χνῶτο ἐνὸς παλιοῦ ὀρυχείου.

5

Ἐχουνε πρόσωπο τὰ σφάλματα, τὰ λάθη διαύγεια· στὸ πλάϊ μας περπατοῦν μὲ οἰκειότητα· καὶ χαιρετᾶνε τοὺς περαστικούς, τοὺς γνώριμους καὶ φίλους μας, δεξιὰ κι' ἀριστερά, μὲ τὴν καμπύλη τοῦ καπέλου μας.

6

Ὅταν θὰ πνίξουν τὴ φωνὴ μας δὲν θὰ ὑπάρχει δίκαιο ἢ ἄδικο. Θὰ μᾶς δανείσουν τράχηλο κι' αὐτιά δικά τους.

7

Τὰ μάτια τῶν εὐλύγιστων καιρῶν καρφώνουνε στὸ μέτωπό μας. Ὁ δρόμος γέμισε μὲ φῶτα ποὺ ὅλο ἀποδημοῦν. Τὰ πεζοδρόμια μπήκανε στὰ σπίτια, οἱ κρεβατοκάμαρες χορεύουν μὲς τοὺς δρόμους, μάσκες πουλᾶνε στὶς βιτρίνες καὶ ναρκωτικές ἐνέσεις κι' ἓνα χαρταετὸ ἀρετῆς.

8

Τὸ λέτε «ἀθῶο καλοκαιράκι»· μᾶς ἄς λέω κρατάει μαχαίρι. Τοὺς σιωπηλοὺς καιροὺς νὰ τρέμεις ποὺ φορᾶνε τῶν ἀρνιῶν τὴν προσωπίδα. Μὲς τὸ σακούλι τους κρατᾶνε θόλια καὶ πυρίτιδα καὶ μιὰ γυναίκα τοῦ πεζοδρομίου.

9

Τὸ δέρμα τῶν μηρῶν χορεύει μὲς στὴν ἀγορά. Ἀφήσαμε τὸ στήθος μας καὶ πᾶμε γιὰ ματιές. Κι' ὅμως κοντεύουν οἱ καρκίνοι στ' ἀκρογιάλια μας κι' ὁ πυρετὸς φυσᾶ στὸν οὐρανὸ μας μιὰ ἄλλη ἀναπνοή. Ἐπιδημία...!

10

Ἀλλάξαμε πουκάμισα. μὰ τί σκεπάζουμε; Δὲν ἔχουμε κορμιὰ θνητοῦ. Δὲν ἔχει δέρμα ὁ ἀριθμὸς, δὲν ἔχουν κόκκαλο οἱ ἀναλογίες, δὲν ἔχουν ἀρτηρίες οἱ τύποι «σὺν καὶ πλήν».

11

Ὁ δρόμος μῆκε μὲς τίς φλέβες μας. Γιατί χωρίσαμε τὴν τύχη μας ἀπ' τ' οὐρανοῦ τὸ κλίμα; Τὸ βράδυ μᾶς πληγώνουνε τὰ φῶτα, μᾶς τρυποῦν οἱ μουσικὲς, μᾶς σκάβει τὸ πιοτί. Κι' ὁμως ἀνθίζουνε τ' ἀστέρια καὶ μιᾷ ὁ ἀγέρας μὲς τὰ στόματα τῶν φύλλων, προπαντὸς μὲς τὰ μαλλιά μας. Τὸ χνουδί τοῦ ἔφηβου νὰ ξαναρχότανε στὰ μάγουλά μας μ' ἓνα στομάτι μας γαρούφαλλο κι' Αἰγαῖο πολὺ μὲς τὴν καρδιά μας!

12

Δὲν μᾶς ζεσταίνουν οἱ ἀριθμοὶ κι' ὅς βρέχουν ὑποσχέσεις. Οἱ φλέβες δὲν γεννοῦνε τὰ ὄνειρα χωρὶς τὴ ρόγα σταφυλιοῦ. Ὁ ἐγκέφαλος χωρίζει τὸ νερὸ ὀξυγόνο κι' ὕδρογόνο. Ἡ γλώσσα ξέρει μόνο ἀπὸ δροσιές!

13

Ὁ πρίγκηπας τῶν κρίνων φόρεσε δυὸ θιταμίνες κι' ἓνα λεύκωμα κι' ἑπτὰ γραμμάρια λίπος.

14

Ὁ ἀρχάγγελος τῶν κόκκινων καιρῶν δεσπόζει στὸν ὀρίζοντα κρατώντας μόρια καὶ βιβλία ἀπόκρυφα. Τὴν ἔννοια χάσαμε τῶν ἐννοιῶν. Μὴ μὲ κοιτάξεις, ὦ προφήτη κάποιων ἄλλων ἡμερῶν. Δὲν ἔχει ὁδὸ γιὰ σέ, δὲν ἔχει αὐτὴ γιὰ σέ. Τὸ λόγο σου δὲν τὸν τυπώνουν τὰ ψηφία, τὰ γραμματόσημα δὲν τὸν μοιράζουν. Τὸ νυκτικὸ σου, ἂν ἔχεις, φόρεσε κι' ἀποκοιμήσου.

15

Ἀφεῖστε νὰ μιλήσω πρὶν ἀράξει τὸ καράβι. Λένε πὼς φέρνει ἀνθεκτικὸ μετὰξι γιὰ νὰ ράψουνε τὰ χεῖλη μας. Ἐλέγχονται οἱ γραφές καὶ τὰ ταχυδρομεῖα. Λοιπὸν, ἀφεῖστε με, ἴσως μείνει ἡ μνήμη τῆς μιλιᾶς μου.

16

Τὴν εἶδα χθὲς νὰ τρίβει τοὺς μαστοὺς της πάνω στὸ γαλάζιο πρόσωπο τοῦ Αἰγαίου. Ἐνα δελφίني χόρευε στὸν κάθε της μηρὸ σὰν τὸ χυμὸ. Κι' εἶπα πὼς κάπου - κάπου ἀνακαλύπτεις κι' ἓνα κύτταρο Θεό.

17

Διονύσιος Καρδιανὸς ὁ Θράξ κατὰ βαρβάρων ἀγωνίστηκε στὴν Κύπρο κι' ἔπεσε τὸν πέμπτο αἰῶνα π.Χ! Κι' ἐμεῖς κοιτᾶμε τὴν ἀξία τῶν οἰκοπέδων, τὴν ἐπιχρύσωση τῶν ἄγονων γιαλῶν, πουλᾶμε τὰ χωριά μας «πάντων τῶν Ἑλλήνων οἱ ἐξυπνότεροι» καθόσον Θράκες πολεμοῦνε καὶ Ἴωνες γιὰ μᾶς καὶ πιθανὸ δυὸ τρεῖς Δωριεῖς.

18

Ἡ Κυριακὴ στὰ μάτια της ἀνθοῦσε σ' ἓνα τόνο κρεμεζὶ (πόσο μὲ τέρπει ὁ ἦχος;). Τοὺς ἴσκιους ἔτρωγε γι' αὐτὸ φωτοβολοῦσε μὲς τὰ σπλάχνα τῶν δημόσιων δρόμων. Ὡσπου μιὰ μέρα ὠρίμασε πολὺ μὲ συνοδεία τὴν πείρα τῶν παλιῶν ματογυαλιῶν καὶ τῶν ψηλῶν γιακάδων. Ἡ Κυριακὴ στὰ μάτια της κοιμᾶται τώρα σ' ἓνα στρώμα μελανό.

19

Θάρβοῦνε νὰ μᾶς πάρουν οἱ καινούριες ὄρες μὲ σπαθιά κι' ἐξαλλωσύνες. Προστατευόμαστε μὲ κλασικὴ ἀρετὴ καὶ μιὰ αὐστηρότητα μὲ ματογυάλια μυωπικά. Καὶ στὰ στερνὰ ὑπογράφουμε συνθήκη γιὰ νὰ Ζήσουμε κι' αὐτοὶ κι' ἐμεῖς. Γι' αὐτὸ φορῶ μιὰ νεανικὴ γραβάτα καὶ σταθεμῶ στὴ γωνία τοὺς νέους βαρβάρους γιουὺς μου καρτερώντας: ἐλευθερῶστε τὴ Ζωή!

Μ' ένα λουλούδι κατεβαίνει ὁ θάνατος στὰ γερατειὰ καὶ κλείει τὰ βλέφαρά μας δίχως ὑποσχέσεις. Ποῦ θὰ τὸ πᾶτε ἐσεῖς τ' ἀκμαῖο κορμί πού τὴ Ζωὴ πολιορκεῖ, ποῦ θὰ τὸ πᾶτε τὸ κορμί πού φλέγεται ἀπ' τὸ μέλλον δίχως νὰ πυκνώσει ἀκόμη χνουδί στίς παρειές του καὶ στὸ ἐφήβιαί του; Ποῦ θὰ τὴν πᾶτε αὐτὴ τὴ μήτρα π' ἀναθρέφει κόκκινο ὠάριο; Ἔστω καὶ μέ ὑποσχέσεις; Ποῦ θὰ τὰ πᾶτε οἱ δυνατοὶ τῆς γῆς οἱ ἀνεγκεφαλικοί;

Τὴν τυραννία τῆς σάρκας δὲν καταπατῶ. Τὴν παίρνω ἀπὸ τὸ χέρι στοὺς δημόσιους κήπους ὅπου τ' ὀξυγόνου ἐκλιπαρεῖ τοὺς πνεύμονες, καὶ τοὺς μεταμοσχεύει στὰ ὄργανα ἰδεῶν...

Μεγάλα τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων ὅταν ἔχουν πατρίδα νὰ τὰ ἐμπνέει.

ΧΘЭС, ΜΑ ΧΘЭС ΣΑΣ ΛΕΩ...

Τοῦ Ἡλία Βενέζη

Χθές, μὰ μόλις χθές σᾶς λέω, τὰ βήματά μας σπέρνονταν
σὰν τὸ κριθᾶρι στὰ στενὰ τῆς Σμύρνης κ' οἱ μορφές μας
σὰ μουσικὲς καρδιές ἀντιμετώπιζαν τοὺς τοίχους
κι' ἀμετανόητες ψιθυρίζανε οἱ ματιές μας
στὶς Ξανθές σελίδες τῆς ἀκτῆς
δὲν ξέρω ποιὲς ἑομολογήσεις —
ἑομολογήσεις φύλλων στὴ βροχή;

Εἶχαμε ἀμπέλια σὰν κορυδαλοὺς,
καράβια σὰν κρυστάλι παιδικοῦ ματιοῦ,
χωράφια σὰν τίς χειραψίες τῶν συγγενῶν
ὅταν γυρνᾶνε ἀπὸ τὰ ξένα,
θητεύαμε στὶς θερινές μας προῖκες,
λεβεντοζούσαμε.

Χθές, μὰ μόλις χθές σᾶς λέω...

Ἡ προσφυγιά σὰ μωδιασμένα σύννεφα
πού μεταγνοιώσαν γιὰ βροχή.
Κι' ὁ χωρισμὸς ἢ ρόγα τοῦ θανάτου
πού φαρμακώνει τοὺς σφυγμούς.
Ἦρθαμε ἐδῶ στῆς Ἀττικῆς τὸ χῶρο —
κι' ἄν ἄλλη ὀνομασία, ἢ Ἀττικὴ παντοῦ —
μὰ ὁ Ἐρωτᾶς μας κυκλαδίτικος στὴν Ἰωνία μας μεριμνᾷ
μ' ἓνα σκουφὶ ἥλιο κι' ἓνα φῶς ἀπὸ κρασί
καὶ λέει γιὰ τίς χαμένους σφαῖρες τῶν ἀνθῶν,
τίς ἐπαρχίες τῶν μεγάλων ἡμερῶν μας,
τὴν κίνηση τῶν φωτεινῶν προσώπων μας,
τῶν συναναστροφῶν μας, πού τίς ἐπλαθε ἢ καρδιά μας
ὅπως τὰ κλώνια ἢ ἀνοιξη πού δὲ μελαγχολεῖ,
τὰ στοργικά μας ὄνειρα...
τὸν ἴλιγγό μας...

Χθές, μὰ μόλις χθές σᾶς λέω!

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΤΗΡΙΟ
ΣΤΟ ΓΙΩΡΓΟ ΧΡΙΣΤΟΓΙΑΝΝΗ

Σεβόμαστε τή ροή τοῦ χρόνου.
Ἡ γνωριμία κι' ὁ χωρισμός
ἀνοίγουν τὸ παράθυρο στὴ διαύγεια,
τὸ κλείουνε τὸν Ὀκτώβρη
μὲς τὸ χαλκό.
Κι' ὅμως ὑπάρχει μιὰ αἴσθησι πληρότητας:
τὸ ρόδο δὲν τὸ χτύπησε χειμώνας
μὲ τὴν τριβή.

(ἀναχωρήσεις γέμισαν οἱ δρόμοι
κι' ἀποδημίες)

Καλὸ ταξίδι σου, ἀδερφε τῶν ἄλλων ἡμερῶν μας.
Ἡ μνήμη σου θὰ εὐδοκίμει τὸ φῶς, τὸ γίασεμι
καὶ τίς εὐχές.
..καὶ νὰ μᾶς ἀγαπᾶς...

ΑΠΟ ΧΑΜΕΝΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

α'

Αὐτὰ τὰ χεῖλη τὰ τριαντάφυλλα παιδεύουν μὲ τὸ φῶς τους,
καθὼς ἀνταποκρίνονται στὸ κύμα.

β'

Παρακαλῶ νὰ μὲ θυμᾶστε ὅταν ἐλέγχετε τὸ στήθος σας.
"Ὅταν θὰ γίνω παρελθὸν ἐσεῖς οἱ φίλοι τῶν καλῶν μου ἡμερῶν
νὰ μὲ ἀγαπᾶτε στίς ἐνάρετες στιγμὲς τῶν μνημοσύνων.
Μὲ πόση τρέλλα πορφυρῆ ἔγραψα τοὺς στίχους!

γ'

Ὀλίγη θάλασσα:
Ἡ θάλασσα εἶναι μιὰ παλάμη τοῦ παιδιοῦ στὰ μάγουλά σου.
Ὁ ἄμμος γεμίζει ἀπὸ τὸν ἴσκιο σου, γεμίζει ὀσμὴ κι' ἀφή.
Ἡ ὀσμὴ τοῦ κύματος καὶ τῆς πνοῆς σου
δυὸ φύλλα αὐγερινοῦ.
Τοῦ Μάη τὸ μίσχο ἐπήρα
καὶ περπατῶ μυρίζοντας τὸ πρόσωπό σου.
Τὸ μεσημέρι σφύρισε στ' αὐτί μου μιὰ εὐτυχία τῶν θράχων.

δ'

Τὴν πολυκατοικία κρατῶ στίς τσέπες μου, στὰ χνῶτα μου.
Τὰ μαγαζιά πῶς κατοικοῦν στίς χειραψίες καὶ στίς ματιές μας!
"Ἄν εἶχα μιὰν εὐθεῖα γραμμὴ
σὰν τὴ λεπτὴ ματιὰ κληματαριᾶς στὸ τελευταῖο τῆς φυλλορόφημα!

Η ΚΥΠΡΟΣ

Ἡ Κύπρος εἶναι μιὰ μέρα πιὸ μέρα ἀπ' τὶς μέρες τοῦ Θεοῦ.
Ἡ Κύπρος ἀναπνέει τὶς παρελάσεις τῶν αἰώνων,
διανυκτερεύει στὰ παλιὰ χειρόγραφα, στολίζεται σὲ χάλκινες ἐπιγραφές
καμμιά φορὰ τὴ βρίσκεις μὲ τὰ ἔρπετὰ στὶς πέτρες καὶ τὰ μάρμαρα.
Ἄνοιγει τὰ παράθυρά της νὰ χωρέσει ὁ οὐρανός,
τὶς πόρτες της ἀνοίγει νὰ περάσει ὁ ξένος σὰν τὸ χέρι τοῦ ἀπογεύματος.
Ἔχει ἓνα γαρύφαλλο στ' αὐτὶ κι' ἄς ἔχει πιὰ λυωμένα τὰ παπούτσια της
ἀπ' τὶς ὁδοιπορίες.
Τὸ σπῆθος της εὐρὺ γιὰ νὰ χωράει σταυρούς καὶ τριαντάφυλλα.
Ἡ καλημέρα της κερνᾷ γλυκὸ κεράσι, δροσερὸ νερό.
Ἄπλη χειρονομία τὸ καλησπέρα της σὰν τὸ παράθυρο στὸν κῆπο.
Διαβάτη, ἂν τὴν ρωτήσεις, θ' ἀπαντήσει μὲ τὸ μέτωπο τῆς Κυριακῆς:
«Ἐλευθερία».

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΤΗΡΙΟ

Στὸν ΠΡΕΣΒΥ κ. ΜΕΝ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΚΗ

I

Τοὺς π' ἀγαπᾶμε μένουν μὲς τὰ μάτια μας.

Δὲν ἔχει Θεὸ ἢ ἀνάμνηση: ἔχει πάθος:
τὸ πάθος τῶν νεκρῶν γονιῶν μας.
Ἡ ἄλλη σελίδα μίλησε τὴν καλωσύνη.
Μερίστια θὰ καλύψουν τὴν ψυχὴ μας νέφη
κι' ὅμως ἡ μνήμη θὰ ψηλώνει τὴ δική της λεύκα
μὲ τὸ ρυθμὸ τυμπάνου καὶ κυμάτων.
Μ' ἔνδυμα Κυριακῆς θὰ σὲ θυμοῦνται οἱ δρόμοι
κι' οἱ καρδιές μας.

Ὅπου κι' ἂν πᾶς ἡ Κύπρος θὰ μυρίζει μὲς τὰ μάτια σου.

II

Ὅταν θὰ βρέχει ὁ λογισμὸς ἰδέες, παρακαλῶ μιὰ θέση.
Πολὺ ἀγαπήσαμε τὴν ἀρετὴ καὶ τὴ φιλία.
Ὅταν φυσοῦσε κρύο μᾶς δάνειζες τὸν καθαρὸ χιτῶνα σου.
Ὅταν ὁ ἥλιος μοίραζε τὰ μάτια του κρατοῦσες ἓνα λόγο μὲ ἴσκιο.

Ἄναχωρεῖ τὸ πλοῖο τῆς παρουσίας σου:
Ὅταν θὰ βρέχει ὁ λογισμὸς ἰδέες, παρακαλῶ μιὰ θέση.

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΣΤΟΥΣ ΕΛΛΑΔΙΚΟΥΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΕΣ

(1967)

Ἄναχωροῦν τὰ κύτταρά μας δίχως ἱστορία καὶ τίτλους. Στὸ χῶμα μένει τ' ἀπιστύπωμά τους μὲ μιὰ ἀμφίβολη γραμμὴ. Στους ὤμους κάποιων φορεσιῶν σηπρίξαμε τὰ πόδια γιὰ γεφύρι: "Ἡ τὸ νερὸ μᾶς τὰ παράσφουρεν ἢ τὸ κρασί τῶν δίσεκτων μας λογισμῶν.

Λεπτές κουρτίνες ἀπὸ δάκρυ κι' ἀπ' ὀμίχλη θὰ σκεπάζουν τ' ἀσημένια κατευόδια. Τὸ χέρι δὲ μπορεῖ τὸν κύκλο νὰ διαγράφει. Μπορεῖ ἡ καρδιά νὰ στέλλει τοῦ αἵματος τὸν ὄγκο ὡς πέρα στ' ἀπτικὸ ἀκρογιάλι.

Πάντα θὰ παίρνομε ὀξυγόνο ἀπ' τὴν Ἑλλάδα αἰῶνων.

Στὸ καλὸ!

ΚΙ ΑΥΤΟ ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ...

Κι' αὐτὸ τὸ καλοκαίρι μπῆκε στὸ φθινόπωρο,

ἢ μέρα στὸ σκοτάδι,

χτέες ἦταν πανηγύρι, σήμερα ἢ ἐρμιά.

Ὡστόσο, βλέπω νὰ πτροβάλλει τὸ τριαντάφυλλο τῶν ἄλλων μας καιρῶν, μυρίζομαι τὸν ἥλιο ποῦ ξεφύτρωσε ἀπ' τὸ λόφος,

ἀκούω λαὸ πουλιά νὰ ξεδιπλώνονται σὲ χρώματα καὶ σχήματα...

Ἡ μιὰ χαρὰ μιὰ λύπη φέρνει γιὰ ὀλοκλήρωση,

τὸ ὕψος τὸ βάθος φέρνει γιὰ ὀλοκλήρωση,

ἢ δυσκολία γεννᾷ τις εὐκολίες,

ἀπ' τὸ μηδὲν θὰ φτιάξω ἓνα ναό.

Κι' ἀπ' τὴν ἀγάπη ἐσένα καὶ τὴ λύπη σου.

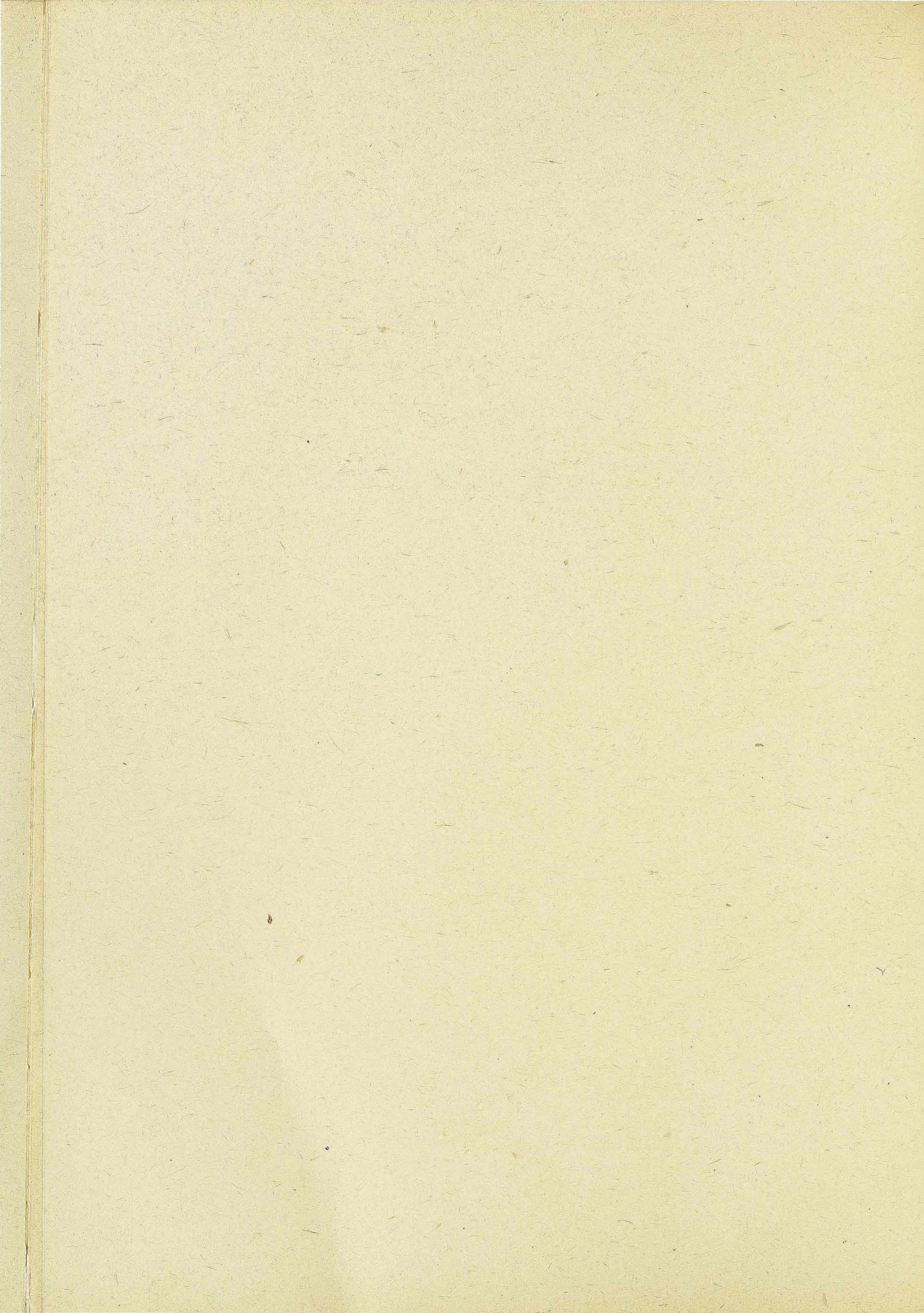
Ἐμεῖς σκορπᾶμε τὴν καρδιά μας καὶ τοὺς ἤχους μας παντοῦ.

Ποιὸς δύναται νὰ κλέψει τὴν ψυχὴ μας,

τὸν κόκκο φεγγαριοῦ καὶ τὸ Θεὸ ποῦ ζοῦν στὰ μάτια μας,

τις πεταλοῦδες ποῦ χορεύουν μὲς στὰ στήθη μας;

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΣΕ ΠΕΖΟ ΡΥΘΜΟ

“Αχ! χρόνια

ἀνάποδα κοιτούσε τὴ ζωὴ μὲ τὴν κοτσίδα τῆς καὶ τὸ σφικτὸ στηθό-
δεσμό τῆς—μὰ πῶς νὰ συγκρατήσῃ τὸ θεριὸ τῆς ἐφηβείας τῆς π’ ἀγκομα-
χοῦσε στὴν ὁσμὴ ἀπ’ ἀγόρι—κι’ ἔγραφε μὲ τὸ κεφάλι ἐξαίσιους κύκλους
μὲς τὸ γαλανὸ πουκάμισο τῶν οὐρανῶν μας

ὥσπου μιὰ μέρα μπῆκε μὲς τὴ μηχανὴ τοῦ γάμου, ἡ γύρη φτάνει στὶς
ὠσθηκῆς—ποῦ οἱ κοτσίδες κι’ οἱ στηθόδεσμοὶ τῶν ἄλλων ἡμερῶν! δὲν
παίρνει πιὰ τηλεγραφήματα ἀπ’ τὸ μέλλον καὶ τ’ ἀγόρια δὲ μιᾶνε στ’ ἀπα-
νώχειλό τῆς, ἴσως ν’ ἄρχισαν νὰ κάθονται καὶ τ’ ἄλατα στὰ κόκκαλα τῆς
μέσης τῆς — ἄχ χρόνια! ποῦ τὴν στριφογύριζαν μὲς τὸ χορὸ καὶ στὰ κρε-
βάτια τὰ κλεφτάτα

καὶ τώρα λογαριάζει νὰ παντρέψῃ τὴ μικρὴ, ποῦ κάπως ζωηρούτσικη
εἶναι, μὴν τὴν πάρει τὸ κατῆφορο, στραβὴ ζωὴ, ποῦ τρέχεις σὰν τὸ βλέμμα
στό πηγᾶδι, χτύπα, καὶ σπάσε τὸ ποδᾶρι σου, σταμάτα λίγο νὰ τὰ ποῦμε...

Μεσημεριάτικο ἀκρογιάλι

τὸ καλοκαίρι προχωροῦσε μ’ ἓναν ὄγκο στὴ βαρειά του πλάτη ἰδρώτα
καὶ μᾶς ἐλεοῦσε μὲς τὸ οἶκειο ἀπόγευμα μιὰ πρόχειρη πνοὴ καθὼς γλυ-
στρουῖσε ὁ ἥλιος ἰδρωμένος στὴ στερνὴ του στάση

δὲν εἶχε πεῦκα τ’ ἀκρογιάλι μόνο λίγες καλαμιές ξεθυμασμένες καὶ
περβόλια δίχως ἀντοχὴ ποῦ παραδίνανε τὸ πνεῦμα τους γιὰ νὰ γινοῦν
οἰκόπεδα καὶ τᾶτρωγε ἡ ἀρμύρα κι’ ἡ στιλπνὴ λαμπρότητα

λοιπὸν ἡ γύμνια τούτη ἀνάθει τὴν ἀγάπη μας, ἡ μοναξιά φοβᾶται τὸ
ἄδειο καὶ τὰ μάκρη δίχως διακοπὴ, κοντὰ μου συλλογίσου κάθε χὰῖδεμα
τοῦ κλαδιοῦ, τ’ ἀνέγγιχτο τριαντάφυλλο τῶν δεκαπέντε μας χρονῶν, ἡ
πράξη τοῦ ἔρωτα θὰ σπάσει τὴ μονοτονία τοῦ χρόνου, θὰ ξεσκίσουμε τὸν
χάρτη, μὲ τὴν ἔρση θὰ πλάσουμε τοπιὸ μὲ χρώματα καὶ μάγουλα καὶ χρὸ-
νους μὲς τὴ χλόη

“Ἄν αὔριο

ἂν αὔριο μὲ πληγώσει τὸ ρολοὶ ποῦ μοῦ μιᾶ γιὰ μετρημένα βήματα
ἢ ἀπὸ ἀνάγκη ἢ ἀπὸ συνήθεια — ποιὸς λογαριάζει τὰ αἶτια στὴν πείνα τῆς
ψυχῆς καὶ τοῦ κορμιοῦ — ἂν αὔριο μὲ πληγώσει τὸ ρολοὶ

θ’ ἀνοίξω τὸ παράθυρο νὰ ὑποδεχτῶ τὴν Κυριακὴ μὲ τὸ τριανταφυλλένιο
τῆς φουστάνι, κείνο τὸ ἀβίαστο περίγραμμα τῆς μουσικῆς στὴν εὐκολὴ
πλατεία μὲ τὰ γλαυκά τῆς μάτια ποῦ ἀνθισαν μὲς τὰ σονέττα καὶ τὴν
πόλκα

θ’ ἀνοίξω τὸ πουκάμισο σὰν τὸν ἀνέμελο Αὔγουστο τῶν δεκαπέντε
μας χρονῶν, χωρὶς νὰ δῶ τὸ σχόλιο τῆς γεροντοκόρης γειτονιάς, θὰ προ-
χωρήσω μέσα στὴν παλάμη τῆς πρῶιας μὲ ἥλιο στὴ ματιὰ καὶ κύματα στὶς
ἴνες μου

γιατὶ νὰ πνίγομαι μὲς τὸ πηγᾶδι τῶν κλεισμένων τοίχων, εὐπρεπῆς χω-
ρὶς πρωτοτυπία, κομματιασμένος μὲς τίς συνταγές χωρὶς τὸν ἴλιγγο χωρὶς
τὸν ἥλιο καὶ χωρὶς τὸν κόσμο μὲ τὰ ὠραῖα ὀνόματά του

κι’ ἄς μὲ προστάζει τ’ αὐστηρὸ ρολοὶ

Ἀποφάσεις

Ὄταν ἀνοίγω τὸ παράθυρο στὴν ἐτοιμόρροπη πρωία, ἥλιος θὰ βγεῖ ἢ θὰ βρέξει ἢ θᾶχουμε τὸν ἐρμαφρόδιτο καιρό, τὰ σχέδια ἐτοιμάζω, σκέφτομαι τὰ «ναί» τῆς καλωσύνης καὶ τὰ σκυθρωπὰ «ὄχι», ὑπόγραφα καμμιὰ ὑποχώρηση

πορεύομαι στὴν ἀγορὰ μὲ ἀμείλικτο βηματισμό, δὲν ἔχω τὸ αἶσθημα τοῦ φύλλου μὲς τὸν ἄνεμο τοῦ Ὀκτώβρη, βγήκε ὁ ἥλιος λεβεντιά, ζεστάθηκαν τὰ νεῦρα μας, τὸ βλέμμα μας χαρίζει εὐχάριστη ἐπαφή στὰ μάτια τοῦ ἄλλου

στὴν πρώτην ὅμως «καλημέρα» στὸ γραφεῖο ἀνοίγω τὸ ψυγεῖο, τακτοποιῶ σειρὰ τὶς ἀποφάσεις, ἄλλος κινᾷ τὰ σχέδια τοῦ ψωμιοῦ, οἱ ἐπιστολές καὶ τὰ τηλεγραφήματα σοῦ ἀλλάζουνε τὸ πρόσωπο, ἔχει χαλκὸ στὰ χέρια ἢ μέρα καὶ βουλιάζεις ὡς τὸ δειλινὸ χωρὶς δικό σου μέτρο.

Ἀναπολήσεις

Στὸ μεταξὺ θὰ πρέπει νὰ σκεφτεῖς τὶς χώρες τοῦ ἡλίου κάποιες λιπαρές πρωῖες ποὺ δυσκόλευαν τὰ βλέφαρα ν' ἀνοίξουν κεῖνο τὸν καφέ στὸν ἴσκιο τῆς κληματαριᾶς κι' ἀκόμα τὸ ξεμούδιασμα τῆς μάθησης στὴ θερινή σου τεμπελιά.

Μετὰ ἡ ζωὴ τὸ πάθημα ποὺ δὲ βολεῖ νὰ γίνῃ μάθημα τὰ τέρατα τῶν ἀριθμῶν καὶ τὰ μισόλογα τῶν διαδρόμων, τὶς βιτρίνες, τὸ μονόκλ τῶν προσωπίδων καὶ τὸν ψίθυρο καὶ τὴν ἐφημερίδα.

Ἐἶχα δυὸ γιουὺς καὶ μιὰ γυναῖκα κι' ἓνα σπίτι κι' εἶχα ἓνα γραφεῖο πνιγμένο στὸ χαρτί καὶ στὸ μελάνι καὶ προκλητικὰ συρτάρια μὲ τριμένα λόγια σὰν τὰ περσινὰ μου ἐσώρουχα εἶχα, εἶχα... τί μ' αὐτό!

Ἀποχαιρετισμὸς

Ὄταν περάσει ἡ μέρα σου καὶ κλείσει ἡ ἐποχὴ σου τὰ διάπλατα φτερά της,

μάζεψε τὶς καρέκλες, τὰ τραπεζομάντηλα μὲ μιὰ χειρονομία ἀπλή ρίξε νερό καὶ σκούπισε χωρὶς παράπονο τὴν εἴσοδό σου ἀγκάλιασε στερνὴ φορὰ τὸ δυτικὸ τρίγυρω ὀρίζοντα ποὺ σ' ἀποχαιρετᾷ

καὶ κλείσε πιά τὴν πόρτα σου καὶ κρύψου μὲς τὰ σκοτεινὰ δωμάτια μὲ τὸν καθρέφτη τῶν παλιῶν σου ἡμερῶν.

Πιὸ πέρα κάθε κίνησή σου θὰ ἐξευτέλιζε τὸ ζωντανό σου παρελθόν.

Ζωή

Στὰ φύλλα τῆς κληματαριᾶς θὰ γράψω τ' ὄνομά σου τρελλὴ χαμοζωὴ ποὺ σ' ἀγαπῶ μὲ τὸ κρασί καὶ τὸ φεγγαροπρόσωπο ξενύχτι

φτηνές κουβέντες θ' ἀνταλλάξω μὲ τ' ἀνέκδοτα καὶ μὲ τὰ μαντολίνα τῆς χαμένης νιότης

μὰ τέλος πάντων νὰ γευτῶ τὸν ἦσυχον κ' ἰρὸ ποὺ ἐέχασε νὰ περπατᾷ — τὸν ἄτιμο ποὺ σκότωσε τὰ γόνατά μου...

Πίνακας

Ἡ μουδιασμένη αὐγή συλλογιζόταν τὸν καφέ της στὸ μπαλκόνι τ' οὐρανοῦ σχημάτιζε γυμνές γραμμές μες τὸ ξεμούδιασμά της σὰν πρωτάρισσα ἐρωμένη

ὥσπου τῆς πῆρε τὸν ἀγέρα ὁ αὐγερινὸς μ' ἓνα μισόκλειστο ματάκι γαλανό...

Καὶ ξαφνικὰ ὁ τυραννικὸς τῆς θερινῆς ἡμέρας βασιλιάς ξεπήδησε ἀξεδίψαστος νὰ σπάσει καὶ τὴν πέτρα αὐτῆς τῆς κάποτε γλυκείας χώρας Κύπρος.

"Ἐ! ἦσυχαι καιροὶ σὰ φύλλα τῆς κληματαριᾶς, τὸ νοῦ πῶς βασανίζετε ταχυδρομεῖα τῆς νιότης καὶ νὰ λένε πόσο

στραβοπατήσαμε στὸ πιὸ ὀμαλὸ γιालό...

Μὴ φεύγετε

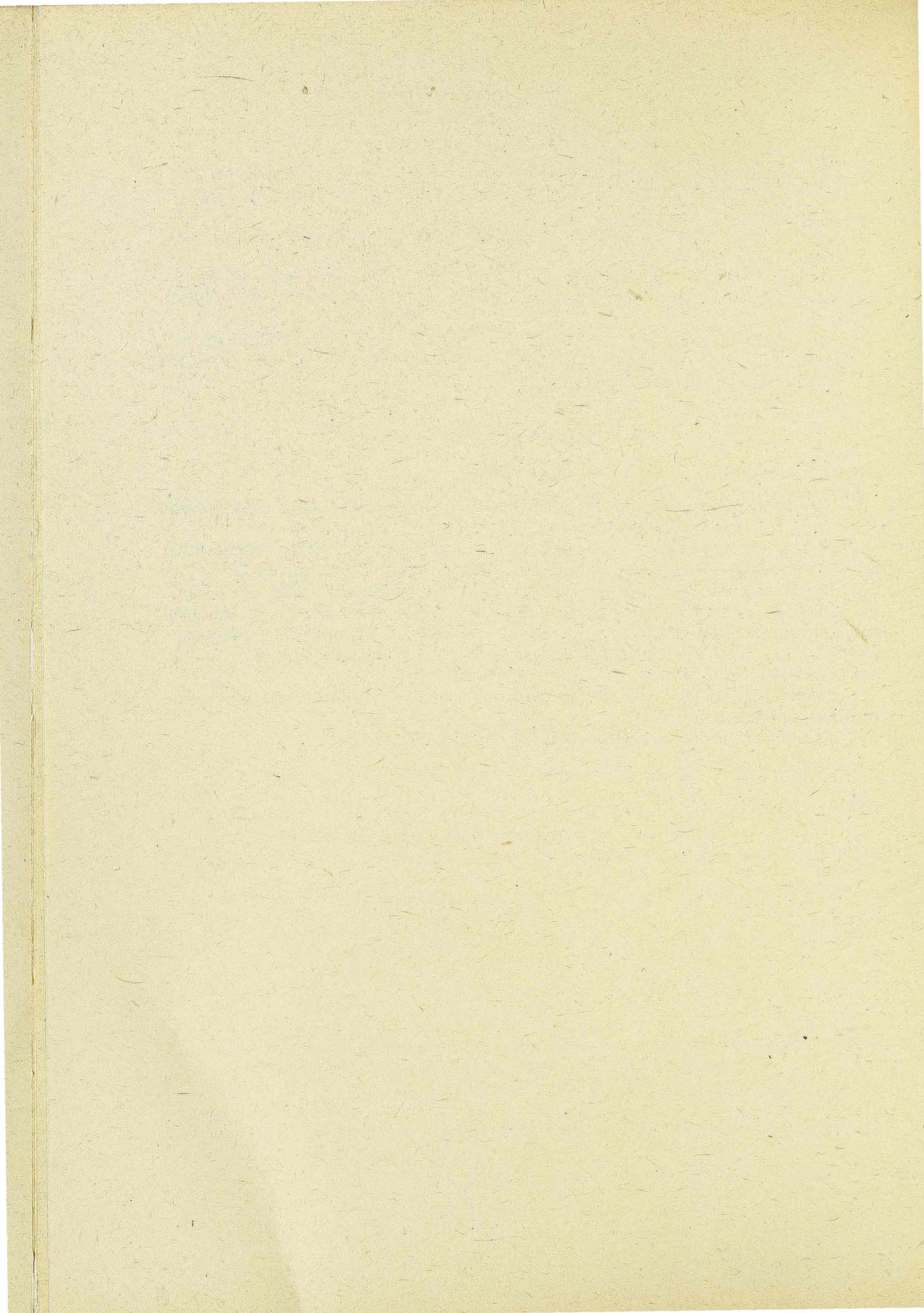
Ὁραῖα φιλιὰ βγαλμένα ἀπὸ τὸ στόμα τ' οὐρανοῦ χωρὶς σφραγίδες καὶ τιμές, ἀπλῶς φιλιὰ κι' ἀπλές γεωμετρίες τῆς νιότης

μὴ φεύγετε σταθεῖτε λίγο στὴ γωνιὰ τοῦ δρόμου τώρα ποῦ μᾶς ἦρθε τὸ στερνὸ μας καλοκαίρι νὰ τὰ κουβεντιάσουμε στὰ πεταχτὰ

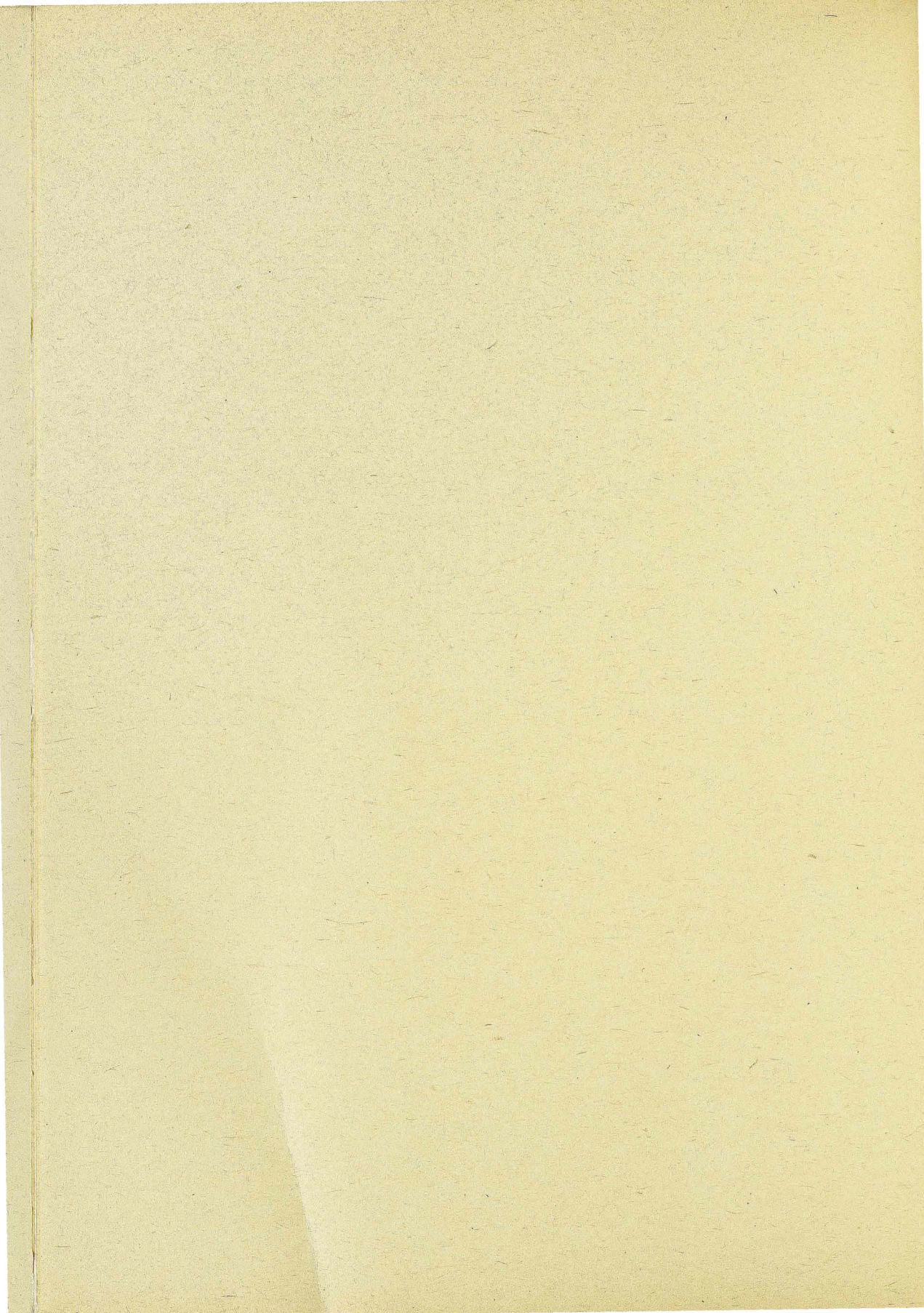
τὸ στρογγυλὸ φεγγάρι θᾶχει κάτι νὰ μᾶς ψιθυρίσει ἀπὸ τίς ἄλλες γειτονιές ἢ Ἑλένη κλαίει στὸ παραθύρι κι' ὁ Γιωργῆς θὰ παίξει ἀπόψε τὴν κιθάρα του τὸν πήρανε στρατιώτη κι' ὁ Βασίλης ἐτοιμάζεται γιὰ γάμο κι' ἄλλα κι' ἄλλα ἀλφαθητάρια καὶ παιγνίδια τῶν στενῶν καὶ τῆς αὐλῆς καὶ τῶν καλῶν ἀνθρώπων

ἀπλές κουβέντες τοῦ Θεοῦ γεμᾶτες οὐρανὸ χωρὶς σφραγίδες καὶ τιμές κι' ἐπίσημες ταυτότητες

μὴ φεύγετε ὦ ἔσεῖς γεωμετρίες τῆς νιότης...

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΠΑΝΙΑ
(ΛΥΡΙΚΟ ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ)

ΠΑΡΑΛΛΑΓΗ ΣΤΗΝ ΑΝΑΧΩΡΗΣΗ

Τῆς πέτρας τ' ἄνθος, τ' ἄνθος τοῦ καλοκαιριοῦ,
στὰ μάτια μας βουλιάζει.
Τὴν ἔκταση τὴν πλημμυρίζει μιὰ ἔκσταση
πιὸ πορφυρῆ ἀπ' τοῦ ταύρου τὸ αἶμα.

Καὶ μιὰ λοξὴ ἀπ' τὸν κίνδυνο γραμμὴ
τὸ σπῆθος πελεκᾷ.

Μᾶς περιμένει τὸ γνωστὸ ἄγνωστο
μὲ τὴ μαγεία τῶν φύλλων καὶ τῶν ρόδων
καὶ τῶν ἀξέχαστων καιρῶν.
Καλῶς νὰ μᾶς δεχτοῦνε τὰ γεράνια
στοὺς ἄγνωστους σταθμοὺς
τὰ μάτια τῶν νυχτερινῶν πολιτειῶν
τὰ πρόσωπα σπιτιῶν πού καρτεροῦνε ξένο
οἱ δρόμοι πού μᾶς περπατοῦν...
καλῶς νὰ μᾶς δεχτοῦν γυμνοὺς
ἀπὸ τὴν πλάκα τῆς συνήθειας
καὶ τῶν παλιῶν μας ἐνδυμάτων.

Στὸν τόπο μου θ' ἀφήσω τὴν ἐπιδερμίδα μου.
Θέλω τὸν ἥλιο ξένου ὀρίζοντα
μὲ τὰ δικά του χέρια νὰ μ' ἀγγίσει.

Παρακαλῶ, φιλεῖστε μου τὰ λόγια
τῶν εὐθυμῶν κατοίκων...
Ἄνόητος πού σπατάλησα τὰ χρόνια μου ἐπαινώντας
τὸ κάλλος καὶ τὴν ἀρετὴ!
Τὴ μακρυνὴ μας ἡμερομηνία σημαδεύουν τὰ μαλλιά μας
κι' οἱ δύσκολες ἀσκήσεις τῶν γονάτων.
Ὅσο ἔμένα συγκινεῖ τ' ἄπταιστο δειλινό.
Ἐκτὸς ἂν πρέπει νὰ ὑποκύψουμε στὸ παρελθόν
καὶ στὶς παλιές χρονολογίες.
Μοῦ στέλλουν εὐτυχεῖς μηνύματα οἱ σταθμοί.

Θάλλει τὸ ρόδο τὸ ἱερὸ στὸ ρόδινο οὐρανὸ τῆς Κόρδοβας.

ΛΥΠΑΣΑΙ...

Ἡ κόπωση κοιμάται μὲς τὰ ὀστά σου
σὰν ἄγνωστος νεκρὸς στρατιώτης.
Τότε μετρᾷς τὸ μάταιο πληθυσμὸ τῶν ξένων τόπων.
Καὶ δὲν ἀγόραζες μιὰ κούπα μ' ἔρωτα σ' ἓνα σοκκάκι σκοτεινὸ
μὲ ἀραβικὲς λοξὲς ματιές
χωρὶς ἐσταυρωμένους καὶ φυλλάδια ἀνόητα
μὲ τυπικὲς εὐχές!

ΑΝΤΙΟ, ΑΓΑΠΗ, ΑΓΑΠΗ ΜΟΥ

Φύγαν οί δρόμοι καί τὰ πανδοχεῖα
ἀγάπη, ἀγάπη μου.
Περάσαμε τὰ σύνορα τοῦ κόσμου
μ' ἓνα φορτίο ωραίους καιρούς.

Ἄχνιζει πιά ἡ πρωία, ἀγάπη, ἀγάπη μου,
γιά τὸ ταξίδι τὸ μεγάλο,
χωρίς λυχνίες κι' ἀνεμοστρόβιλους
καί χρώμα.

Νά τὰ θυμᾶσαι, ἀγάπη, ἀγάπη μου,
τὰ δυὸ μικρὰ κλωνάρια
στοῦ ἡλίου τὴν περιοχὴ
καί νά μοῦ τ' ἀγαπᾶς.

Ἄντιο, ἀγάπη, ἀγάπη μου.

ΙΣΠΑΝΙΚΟ ΜΕΣΗΜΕΡΙ

Τὸ καλοκαίρι πῆρε μύλους κατακόκκινους κι' ἓνα κρασί εὐωδάτο
καὶ μοῦ ἔστρωσε τραπέζι μέσα στή ματιά χωρίς τὸν ἴσκιο
χωρίς νεράκι θαλερὸ
μ' ἔκαμε μῦθο ἀπ' τὰ παλιά βιβλία καὶ γλώσσα ἀπ' τὰ παλιά

τὰ πανδοχεῖα τῶν ναυτικῶν
τὸ μεσημέρι γράφτηκε στὰ πόδια μου μὲ βοῦλες φιλικῶν πληγῶν
πού ὥστόσο σὲ πονᾶνε κι' ἄς σοῦ πρόσφεραν τὸ μέλι σὲ καπέλλα νεανικά
τὸ μεσημέρι ἀγάπησα μ' ἓνα γαρύφαλλο στὸ στόμα
κι' ἓνα λιστρόφι στὴν καρδιά.

ΠΟΙΗΣΗ - ΖΩΓΡΑΦΙΕΣ - ΑΓΑΛΜΑΤΑ

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΣΕ ΠΙΝΑΚΕΣ ΤΟΥ Γ. ΒΑΚΑΛΟ

1. ΠΟΥΛΙΑ ΑΠΟ ΧΙΟΝΙ

Και μές τὸ χιόνι τ' ἄσπρα σου μαλλιά — Ζυγίζουν τόσα - τόσα χρόνια
μὰ ἔχει δυὸ στάλες φλογερές νὰ πλάσει ἀγάπη ἢ ἀγάπη τῆς καρδιάς σου,
καὶ φτιάχνεις μές τὰ δάκτυλα θαυμάσιους σκελετούς
ἐπιστροφές.

Ἄλλοίμονο! τὰ χιόνινα πουλιὰ χορεύουν στὰ μαλλιά σου ὡς πεταλοῦδες
τῶν παλιῶν σου φεγγαριῶν.

Ἢ μνήμη!

2. Η ΝΥΧΤΑ ΜΕ ΠΑΡΑΞΕΝΕΣ ΜΟΡΦΕΣ

Ἄλλὰ τὸ βράδυ τίς παράξενες μορφές ἔϋπνᾳ τοῦ στήθους
μ' ἓνα βελόνι τῆς συνείδησης καὶ τῶν παλιῶν σφαλμάτων.

Δέν ἔχει κάτοπτρο νὰ δείχνει τίς ταυτότητες
νυχτερινῶν πλασμάτων.

Περιρροές θαλασσινές κι' ἐκπνεύσεις τῶν κυμάτων
κυκλοφοροῦνε μές τίς φλέβες τῶν ποιημάτων
σάν τίς διαδόσεις σὲ καιρὸ πολέμου.

Παράγγειλα μιὰ πελερίνα
νὰ ντύσω τοὺς νυχτερινούς μου φόβους.

3. ΜΠΛΕ ΚΗΠΟΣ

Οἱ κῆποι δὲν ὑπάρχουνε στὸν πέρα δρόμο.

Ἢ πολιτεία κατάργησε τοὺς κήπους.

Οἱ κῆποι ὑπάρχουν στὴν ἀνάμνηση βιβλίων ἀγάμων
καὶ συλλογῶν ποιητικῶν.

Ἔτοῦτοι οἱ κῆποι οἱ μπλέ πού βλέπετε, ἐπισκέπτες
τῶν μέσα μου ὁραμάτων,

τὰ μέσα ὁράματά μου καταγράφουν
στὰ μάτια σας.

Εὐχαριστῶ.

ΤΑ ΜΑΥΣΩΛΕΙΑ

Τὰ μαυσωλεῖα δὲν ἔχουν προσδοκίες ἐξὸν ἀπ' τὰ περίεργα μάτια.

Οἱ παριστάμενοι τὰ χρωματίζουνε μὲ τίς ἐπιθυμίες τους.

Καμμιά φορά σαλεύουνε γιὰ νὰ τροφοδοτήσουν
μιὰν ἔθνικὴ ἐορτὴ μὲ βιταμίνες βυσινιές.

Ὁ λόγος ὁ διαυγής: φιλοδοξίες τῶν ζωντανῶν
οἱ πεθαμένοι δὲν κρατᾶνε μενεξέδες

μῆτε ζεστὰ φωνήεντα.

Γι' αὐτὸ θὰ συλλαβίσω στίχους πού δὲν ἔχουν μάρμαρα κι' ἐπιγραφές,
μῆτε τὸ ἄδι τοὺς φωταγωγεῖ μὲ φῶς συλλογισμένο,

κι' ἔχουν δικό μου ὄριζοντα καὶ δυὸ σταφύλια κοριτοίστικα
πού καρτεροῦν τὴν Κυριακὴ.

ΓΥΜΝΗ ΣΕ ΜΑΥΡΑ ΣΤΡΩΣΙΔΙΑ

Σχήμα τετάνου καμπυλώθηκε τ' ώραϊο της σῶμα
στὰ μελανὰ στρωσίδια — ὁ μέσα κόσμος τῆς συνείδησης.
Δέ σώζουν τὰ καρφιά τῆς ἔνωσης
δὲ σώζουνε οἱ ἀφές.
Σφαδάζει μὲς τὴν ἀναπόληση
ἐκπνέει.

ΓΥΝΑΙΚΑ ΠΟΥ ΔΙΑΒΑΖΕΙ

Διαβάζει. Ἐφάπτεται ἡ παλάμη, σὰ γραμμὴ,
τοῦ λάρυγγα τὸν κόμπο
τ' ἀριστερό της χέρι λειοτριβεῖ τὰ γράμματα.
Πόσο σεμνὸ τ' ἀμύγδαλο στὸ πρόσωπο
πόσο σκληρὸ τ' ἀμύγδαλο στὸ στήθος!

ΓΥΝΑΙΚΑ ΛΟΥΛΟΥΔΙ

Ἰψώθηκε μὲς πῆ συνείδησή μας
μόνο γιατί ἐτοιμάζει τοὺς μαστούς της.
Τὸ φύλλο ξεκινᾷ ἀπ' τὸ πρῶτο κύτταρο
κι' ἀπ' τὸ μαστό.

ΣΙΔΕΡΩΤΗΣ

Ποιὸς σιδερώνει τὴν ψυχὴ του ἀπ' τις ρυτίδες;
Τεντώνει τὸ πανί μὰ δὲν ἀλλάζει κι' ἡ ἡλικία.
Εἶναι σκληρὲς πτυχὲς οἱ οὐλὲς ἀπ' τὴν τριβή.

ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟΝ ΚΑΘΡΕΦΤΗ

Κοιμᾶται στὸν καθρέφτη μὲ τὴν πλάτη:
τὰ στήθη δίχως τὸ παιδί καὶ δίχως τ' ἀντρικά τὰ χέρια
μολύνουν τὴ ζωὴ.
Κι' ἔγειρε τὸ κεφάλι ἀντινομώντας μὲ τὴ λάμψη.
Πόσο θερμὸ θὰ θήλαζε τὸ βράδυ
μὲ συντροφιά!

ΤΑ ΑΓΑΛΜΑΤΑ

I

Μή θορυβεῖς τ' ἀγάλματα πού ζοῦν τὸ παρελθόν τους
χωρὶς ὑπογραφές καὶ τίτλους.
Ὁ προσφιλές τους ἄνεμος δὲν τὰ κρυώνει· ἐναποθέτει λόγους
καὶ ψιθυρούς γιὰ μᾶς χωρὶς ἀφές καὶ γεύσεις μὰ γιὰ τοῦτα
ψιλοκουβέντα θερινή.
Κι' ὁ ἥλιος δὲν τ' ἀφήνει νὰ στοχάζονται τὰ καθημερινὰ χτυπήματα
τῆς βιοπάλης.
τὰ περιπτύσσεται γιὰ κυκλαδίτικα ταξίδια
μὲ πνεῦμα γρήγορο,
χωρὶς ἀσκήσεις κι' ἀλληλογραφίες πλάϊ στὸ φλυτζάνι τοῦ καφέ.
Ἴσως λιγάκι ἢ μπόρα, ὡς μαστιγώνει
τὰ κρίσιμα σημεῖα τῆς ἐπαφῆς,
τίς ἐφηβες νὰ τοὺς θυμίζει ἀναπολήσεις...
Ἡ γκουβερνάντα καθαρίζει τὸ μωρὸ στὸν ἴσκιο τους
τὸ πιὸ ὁμορφο παιγνίδι τοῦ Θεοῦ·
τίς πόρτες τῆς ἀνάμνησης χτυπᾷ ὁ συνταξιούχος βλέποντας τὸν ἴσκιο του
—οἱ ἐπιστολές του χάθηκαν στ' ἀπόμακρά του πρωινά·
Τὸ βράδυ ἀναστενάζουν οἱ ψυχές ἐνῶ τὰ σώματα πεινᾶνε κι' ἀπαιτοῦν
(Τὰ ὠραῖα λογάκια φαντασίες τῶν ποιητῶν).
τ' ἀγάλματα κοιτᾶνε ἀμίλητα, χωμένα μὲς τὸ παρελθόν τους τ' ἄχρονο...

II

Καμμιά φορά τῆ νύχτα περπατᾶν τ' ἀγάλματα,
ἔρχονται καὶ χτυπᾶνε τὰ παράθυρά μας,
ζητᾶνε μιὰ ἀνταπόκριση μὰ ἐμεῖς κοιμόμαστε ἢ μετράμε
τῆ βιωτική μας μέριμνα μὲ σχέδια τοῦ ξύπνου ἢ μὲ ὄνειρα
πού ἦθος δὲν ἔχουν μήτε παρηρησία.
Ἄν εἶχαμε δυὸ στάλες ἐνδιαφέρον στὴν ἀκοή μας
τὴν ἱστορία θ' ἀφουγκραζόμαστε καὶ τὴν πορεία τῶν ἀνθρωπίνων
ἴσως ἀνοίξει ἓνα παράθυρο στὸν σκοτεινὸ μας θόλο
καὶ δοῦμε λίγο ἀστέρι νὰ μοιράζει φῶς.
Καμμιά φορά τῆ νύχτα περπατᾶν τ' ἀγάλματα
ζητώντας μιὰ ἀνταπόκριση ἀπ' τὸ σήμερα.

ΣΧΟΛΙΟ ΣΕ ΜΙΑ ΥΦΑΣΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑ τοῦ ΧΡ. ΣΑΒΒΑ

Ἄπ' τὰ κουρέλια φτιάχνουμε μορφές
— χρυσή μου μοδιστρούλα —
κι' ἀπ' τ' ἄχρηστα ὑλικά ζωές
— ὀδοκαθαριστή.
Κι' ἀπ' τοὺς παλιούς μας χτύπους
πίνακες φτιάχνουμε γιὰ σᾶς
πού θάρθετε, ἀδερφοί.
Τελεία(.)

Σ' όλο τόν κόσμο...
άνθρωποι μέ τά ίδια γούστα.

CRAVEN
"A."

**KEO
BEER
YOUR
BEER**

